

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK VE TİCARET ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI TİCARET BİLİM DALI

**DIŞ TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE
YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ
UYGULAMALARI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hüseyin ATAY

(7001519004)

BURSA – 2019

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK VE TİCARET ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI TİCARET BİLİM DALI

**DIŞ TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE
YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ**

UYGULAMALARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hüseyin ATAY

701519004

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Osman Barbaros KEMER

BURSA – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Anabilim Dalı, Uluslararası Ticaret Bilim Dalı'nda 701519004 numaralı **Hüseyin ATAY**'ın hazırladığı “**Dış Ticaretin Kolaylaştırılması ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Uygulamaları**” konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 10/09/2019 günü 10:30 - 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının **BAŞARILI** (başarılı / başarısız) olduğuna **OYBİRLİĞİ** (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı
Dr. Öğr. Üyesi Osman Barbaros KEMER
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç.Dr.Hilâl Yıldırım KESER
Bursa Teknik Üniversitesi

Üye
Dr.Öğr.Üyesi Müslüm BASILGAN
Bursa Uludağ Üniversitesi

10.09.2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK VE TİCARET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tez Başlığı / Konusu Dış Ticaretin Kolaylaştırılması Ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Uygulamaları

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 147 sayfalık kısmına ilişkin, 04/08/2019 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (*Turnitin*)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 20 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Hüseyin ATAY
Öğrenci No: 701519004
Anabilim Dalı: ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK VE TİCARET
Programı: ULUSLARARASI TİCARET
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Osman Barbaros KEMER

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “Dış Ticaretin Kolaylaştırılması ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Uygulamaları” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

10.09.2019

Adı Soyadı : Hüseyin ATAY

Öğrenci No : 701519004

Anabilim Dalı : Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Anabilim Dalı

Programı : Uluslararası Ticaret Bilim Dalı

Statüsü : Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Hüseyin ATAY
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Anabilim Dalı
Bilim Dalı : Uluslararası Ticaret Bilim Dalı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : XIV + 163
Mezuniyet Tarihi : 10/09/ 2019
Tez Danışman(lar)ı : Dr. Öğr. Üyesi Osman Barbaros KEMER

Dış Ticaretin Kolaylaştırılması ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Uygulamaları

Gelişen Dünya ekonomisi içerisinde yer alan tüm paydaşların ticaret ekosistemine dahil olması Dünya’da yer alan kıt kaynakların herkese kolayca ulaştırılması açısından önem taşımaktadır. Ölçekleri fark etmeksizin dış ticarete katılmak isteyen tüm işletmelerin küresel pazara arz edecekleri ürün ya da hizmetlerin önünün açılması, zorluklar çıkarılmaması gerekmektedir. Karmaşık sistemlerin yerine basit kurallar ve düzenlemeler getirilerek daha verimli arz zinciri süreci yaratmak mümkündür. Ticareti kolaylaştırmanın etkisiyle sisteme dahil olacak küçük ve orta ölçekli işletmeler, pazarda yer alan ürünlerin çeşitlenmesine sebep olurken diğer taraftan büyük ölçekli işletmelerin prosedürlerin azalmasıyla maliyet ve zaman yönünden tasarruf sağlamanın önünü açılmış olacaktır.

DGÖ ve DTÖ bünyesinde yürütülen çalışmalar neticesinde ticaret ekosistemi içerisinde yer alan ticaretin yasal zemininde faaliyetlerini yürüten işletmelerin güvenilir firmalar olarak adlandırılarak bir takım kolaylaştırmalardan yararlanmalarının önü YYS uygulamasıyla açılmıştır. Böylece kaçakçılık ve terörle mücadelede meşru firmaların ayrılarak kıt olan personel ve zaman kaynaklarının verimli kullanılması imkanı yaratılmıştır.

Bu çalışmada Dış Ticaretin Kolaylaştırılması ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Uygulamaları incelenmeye alınarak hem uluslararası alanda yapılan kolaylaştırmalar hem de ulusal çalışmalar üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada Ticaretin Kolaylaştırılması kavramı detaylı olarak incelenmiş, Ülkelerin ticareti kolaylaştırmada verimliliklerini ölçmek için hazırlanan raporlar üzerinde durulmuştur. DGÖ tarafından geliştirilen YYS programının Türkiye’nin yasal mevzuat çerçevesinde yeri detaylandırılmış ve yıllara göre YYS uygulamasının gelişimi izlenmiştir. Çalışmanın sonucunda ticareti kolaylaştırmak için yapılan çalışmaların ve YYS uygulamasının Türkiye’nin dış ticaretini artırmada önemli bir rol oynayacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü, Gümrük İdareleri, Ticaretin Kolaylaştırılması, Arz Zinciri.

ABSTRACT

Name and Surname : Hüseyin ATAY
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : International Business and Trade
Branch : International Trade
Degree Awarded : Master
Page Number : XIV + 163
Degree Date : 10/ 09/2019
Supervisor (s) : Dr. Öğr. Üyesi Osman Barbaros KEMER

Facilitation of Foreign Trade and Authorised Economic Operator Applications

The involvement of all stakeholders in the developing world economy into the trade ecosystem is important to ensure that the scarce resources in the world are easily accessible to all. All enterprises that want to participate in foreign trade regardless of their scales should open the way to the products or services that they will supply to the global market, and they should not have difficulties in this regard. Simple rules and regulations take place instead of complex systems and that secures to create more efficient supply chains. With the effect of trade facilitation, small and medium enterprises provide goods diversity in market and on the other hand with lessen the procedures of big companies cause saving time and cost.

As a result of the studies carried out within the WCO and WTO, the enterprises in the trade ecosystem and therefore carrying out their activities on the legal basis of trade have been opened with the help of YYS application by calling them as reliable companies. Thus, legitimate firms were separated in the fight against smuggling and terrorism, and the opportunity for efficient use of scarce personnel and time resources was created.

In this study, Facilitation of Foreign Trade and Authorised Economic Operator Practices have been examined and evaluations have been made on both international facilitation and national studies. In this study, the concept of Trade Facilitation was examined in detail and the reports prepared to measure the efficiency of countries in facilitating trade were emphasized. The development of applications based on Authorized Economic Operator of the AEO program developed by the WCO has been described Turkey's place in the framework of legislation and years were monitored. The increase of Turkey's foreign trade studies and AEO applications to facilitate trade in the results of the study concluded that plays an important role.

Key Words: Authorised Economic Operator, Customs Authorities, Facilitation of Foreign Trade, Supply Chain.

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin etkisiyle beraber dünya ekonomilerinin birbirine yakınlaşması, mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımını sağlamış, gümrük duvarları etkilerini yitirmiş ve ülke ekonomileri birbirlerine daha fazla bağımlı hale gelmiştir. Bu bağımlı ticaret yapısı içerisinde sınır kontrolleri ve prosedürler arz zincirini olumsuz etkilemeye başlamış ve maliyetleri arttırmıştır. Özellikle 20. yy sonlarına doğru başta ABD ve gelişmiş ülke hükümetleri küresel ticaretin önünde engel oluşturan uluslararası suç örgütleri ile savaşmayı ülke politikası olarak belirlemiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen terör saldırıları neticesinde bu politikalar daha da sıkılaşıyor ve sınır geçişlerini ve gümrük kontrollerini arttırmıştır. Ortaya çıkan yeni uygulamalar arz zincirinde yer alan ticaret erbabının maliyetlerinin daha da artmasına sebep olmuştur. Uzun kontroller ve sınır geçişlerinde oluşan yavaşlık eşyaların sunum sürelerinin uzamasına sebep olmuş dolayısıyla ek maliyetler oluşmaya başlamıştır.

Günümüz ekonomi yapısı içerisinde bir ürün birden fazla ülkenin üretime katılımıyla üretilmekte dolayısıyla bir ülkede arz zincirinde yaşanacak gecikme birçok ülkeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Ticaretin kolaylaştırılması olgusu ticaret hacminin her geçen gün büyümesinden oluşan hantallık ve ülkelere göre değişkenlik gösteren sınır geçiş prosedürlerinin kalabalıklığı neticesinde ortaya çıkmaktadır. Önemi gittikçe artan dış ticareti kolaylaştırmanın yolu, girişimciliğin önündeki engellerin kaldırılması ve gümrüklerin modernizasyonun tamamlanarak gümrük işlemlerinin basitleştirilmesinden geçmektedir.

Bu çalışmada YYS kavramının dış ticaret üzerindeki etkisi ortaya konulmuş, Türkiye için YYS uygulamasının avantajlı yönleri ve mevcut durumu incelenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmayla YYS uygulamasının ortaya çıkışından itibaren gelişimi, dünyada ve Türkiye’de yasal alt yapısı tüm özellikleri ile incelenmiş, Türkiye’de hayata geçirilen YYS uygulamasının mikro ve makro faydaları üzerine dikkat çekilerek, işletme ve ülke için avantajları anlatılmış ve öneriler sunulmuştur.

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince her konuda bana anlayış gösteren yardımını esirgemeyen bilgi ve edimlerini benimle paylaşan, sabır ve hoşgörüsüyle bana destek olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Osman Barbaros KEMER’e,

Beni bugünlere getiren, maddi ve manevi olarak beni daima destekleyen dualarını hep yanımda hissettiğim, eğitimimde şüphesiz en büyük paya sahip olan biricik annem Meliha ATAY’a ve Sevgi ve sabırla beni motive eden, yoğun çalışmalarım esnasında manevi desteğini hep yanımda hissettiğim kıymetli eşim Lale ATAY’a, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hüseyin ATAY

Bursa/2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU	I
YEMİN METNİ.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜMRÜK VE GÜMRÜK MEVZUATI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.GÜMRÜK KAVRAMI VE TÜRK GÜMRÜKLERİNİN YAPISI	6
1.2. TARİFE.....	11
1.2.1. Tarife Kavramı	11
1.2.2. Türk Gümrük Tarife Cetveli ve Eşyanın Sınıflandırılması.....	13
1.2.3. Gümrük Tarife Cetveli Bölümleri	13
1.2.4. Bağlayıcı Tarife Bilgileri.....	14
1.3. MENŞE	16
1.3.1. Tercihsiz Menşe Kuralları	19
1.3.2. Tercihli Menşe Kuralları	19
1.3.3. Bağlayıcı Menşe Bilgisi	19
1.3.4. Eşyanın Gümrük Kıymeti.....	21
1.4. GÜMRÜKLERDE BEYAN VE MUAYENE.....	22
1.4.1. Beyanname	22
1.4.2. Beyan Usulleri.....	23
1.4.2.1. Yazılı Usul (Normal Usul)	24
1.4.2.2. Basitleştirilmiş Usul.....	24
1.4.2.3. Sözlü Beyan	24
1.5. BEYAN KONTROLÜ VE MUAYENE ESASLARI	26
1.5.1. Muayene Memurunun Görev, Yetki ve Sorumlulukları	26
1.5.2. Kırmızı Hat (Fiziki Muayene).....	27
1.5.3. Sarı Hat (Belge Kontrolü).....	28
1.5.4. Mavi Hat (Sonradan Kontrol).....	28
1.5.5. Yeşil Hat.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI

2.1. ULUSLARARASI TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI KAVRAMI.....	29
2.2. TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASININ TEMEL PRENSİPLERİ	30
2.2.1. Şeffaflık.....	31

2.2.2. Kolaylaştırılmış ve Uyumlaştırılmış Mevzuat.....	31
2.2.3. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Altyapısı.....	31
2.2.4. Yeknesaklık	31
2.2.5. Ticaret Çevreleri ile İşbirliği	31
2.3. TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI KURULU	32
2.4. TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI KAVRAMININ ÖNEMİ	35
2.5. LOJİSTİK PERFORMANS ENDEKSİ(LPE)	39
2.6. DÜNYA BANKASI İŞ YAPMA KOLAYLIĞI RAPORU	42
2.6.1. İşe Başlama.....	43
2.6.2. İnşaat İzinleri	44
2.6.3. Elektrik Temini.....	44
2.6.4. Tapu Kaydı.....	44
2.6.5. Kredi Temini	44
2.6.6. Azınlık Hissedar Haklarının Korunması	44
2.6.7. Vergi Ödeme	45
2.6.8. Dış Ticaret	45
2.6.9. Sözleşmenin İcrası.....	45
2.6.10. Şirket Tasfiyesi.....	45
2.7. KÜRESEL TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI RAPORU.....	47
2.7.1. Türkiye ‘nin Sınır Yönetimi Alt Endeksi	51
2.7.2. Türkiye ‘nin Altyapı Alt Endeksi	52
2.8. ULUSLARARASI TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASINA İLİŞKİN GELİŞMELER	54
2.8.1. Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO)	55
2.8.2. Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO).....	56
2.8.3. Milletlerarası Ticaret Odası(MTO).....	56
2.8.4. BM Ticaretin Kolaylaştırılması ve Elektronik İş Merkezi (UN/CEFACT).....	57
2.8.5. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)	57
2.8.6. GÜMRÜK TARİFELERİ VE TİCARET GENEL ANLAŞMASI (GATT).....	58
2.8.6.1. En Çok Kayrılan Ülke Kuralı.....	59
2.8.6.2.Şeffaflık Kuralı	59
2.8.6.3. Danışma İlkesi.....	60
2.8.6.4. Müzakerelere Katılma İlkesi	60
2.8.7. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ).....	60
2.9. TİCARETİ KOLAYLAŞTIRMA ANLAŞMASI VE ETKİLERİ.....	61
2.10. DÜNYA GÜMRÜK ÖRGÜTÜ (DGÖ)	66
2.11. Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Ahenkleştirilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (Kyoto Sözleşmesi)	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN KOLAYLAŞTIRILMASI

3.1. GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYONU	68
3.2. GÜMRÜKLERDE KAPSAMLI KAPASİTE GELİŞTİRME ÖRNEĞİ.....	70
3.3. GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN BASİTLEŞTİRİLMESİNİN TANIMI VE AMAÇLARI	72
3.4.GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN BASİTLEŞTİRİLMESİ VE ULUSLARARASI KURULUŞLAR ...	73
3.4.1. GATT/ DTÖ Bünyesinde Yapılmakta Olan Çalışmalar	73
3.4.2. Birleşmiş Milletler Bünyesinde Yapılmakta Olan Çalışmalar.....	74
3.4.3. Dünya Gümrük Örgütü Bünyesinde Yürütülmekte Olan Çalışmalar	74
3.5. GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN BASİTLEŞTİRİLMESİ VE UYUMLAŞTIRMASI HAKKINDA ULUSLARARASI KYOTO SÖZLEŞMESİ.....	75
3.6. REVİZE KYOTO SÖZLEŞMESİ (RKS).....	76
3.7.1. Elektronik Gümrük İdaresinin Amacı Ve Hedefleri	82
3.7.2. Gümrük İşlemlerinde Bilge Programı	83

3.7.2.1. BİLGE Sisteminin Etkileri	84
3.7.3. EDI (Electronic Data Interchange) (Elektronik Veri Değişimi)	85
3.8. E-GÜMRÜK UYGULAMALARI	86
3.8.1. Tek Pencere Sistemi	86
3.8.2. Liman Tek Pencere Sistemi (LTP)	89
3.8.3. Gümrük Veri Ambarı Sistemi (GÜVAS)	90
3.8.4. Elektronik Ödeme Sistemi - Gümrük Kart Projesi	90
3.8.5. Konteyner ve Liman Takip Sistemi	92
3.8.6. Hızlı Kargo Sistemi (ETGB)	93
3.8.7. Transit Rejimi	95
3.8.8. Ortak Transit Rejimi Ve Yeni Bilgisayarlı Transit Sistem (NCTS)	96
3.8.9. Onaylanmış Kişi Statüsü	98
3.8.9.1. Onaylanmış Kişi Statüsü İçin Gereken Genel Koşullar	98
3.8.9.2. Statü Belgesinin Düzenlenmesi	99
3.8.9.3. Onaylanmış Kişi Statü Belgesinin Sağladığı Kolaylıklar	99
3.8.9.4. Statü Belgesinin Askıya Alınması	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ UYGULAMASI VE DIŞ TİCARETE ETKİLERİ

4.1. YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ KAVRAMI	100
4.2. KANANASKİS ZİRVESİ	101
4.3. YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜNE İLİŞKİN ULUSLARARASI DÜZENLEMELER	102
4.3.1. Gümrükler Veri Modeli	102
4.3.2. Johannesburg Toplantısı	103
4.3.3. Yetkilendirilmiş Yükümlü Kavramının DGÖ SAFE Çerçevesine Göre Tanımı	103
4.3.3.1. SAFE Standartlar Çerçevesinin Yararları	104
4.3.3.3. SAFE Standartlar Çerçevesinin Devlete Sağladığı Yararlar	105
4.3.3.4. SAFE Standartlar Çerçevesinin Gümrüklere Sağladığı Yararlar	106
4.3.3.5. SAFE Standartlar Çerçevesinin İşletmelere Sağladığı Yararlar	106
4.4. YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ KAVRAMININ AB MEVZUATINA VE YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ REHBERİ'NE GÖRE TANIMI	107
4.5. YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ KAVRAMININ ULUSAL MEVZUATIMIZA VE YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ REHBERİNE GÖRE TANIMI	107
4.6. YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI	107
4.7. DGÖ, SAFE ÇERÇEVESİ VE YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ	110
4.7.1. SAFE Çerçevesi'nin Amaç ve Prensipleri	110
4.7.2. SAFE Çerçevesi Kapsamında Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü	111
4.7.3. SAFE Çerçevesi Kapsamında Yetkilendirilmiş Yükümlü Programı Oluşturma Kriterleri ...	112
4.7.4. SAFE Çerçevesi ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Programlarının Karşılıklı Tanınması	115
4.7.5. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statülerinin Karşılıklı Tanınmasına İlişkin Yardımcı Blok	117
4.8. YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ KAVRAMININ ULUSAL MEVZUATA GİRMESİ, GELİŞİMİ VE KAPSAMI	118
4.8.1. Türkiye'de Uygulanan Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulamasının Amaç ve Prensipleri	121
4.8.2. Türkiye'de Uygulanan YYS Uygulaması Kriteri	123
4.8.2.1. Güvenilirlik Kriteri	123
4.8.2.2. Ticari Kayıtların İzlenebilir ve Güvenilir Olması Kriteri	124
4.8.2.3. Mali Yeterlilik Kriteri	124
4.8.2.4. Emniyet ve Güvenlik Kriteri	124
4.8.2.5. Türkiye'de Uygulanan YYS Uygulamasına Başvuru Yapılması	125
4.8.3. YYS Sahiplerine Doğrudan ve Dolaylı Sağladığı Faydaları	129
4.8.4. Uygulamanın Yetkilendirilmiş Yükümlü Olmayanlara ve Gümrük İdaresine Sağladığı Faydalar	130

4.8.5. Uygulamanın Uluslararası Faydaları	131
4.8.6. Uygulama Kapsamındaki Kolaylaştırmalar	131
4.8.6.1. Talebe Olmadan Faydalanılabilen Kolaylaştırmalar	132
4.8.6.1.1. Eksik Beyan Usulü.....	132
4.8.6.1.2. Kısmi Teminat Uygulaması	133
4.8.6.1.3. İzinli Gönderici Yetkisi.....	133
4.8.6.1.4. Yeşil Hat Uygulaması ve Beyanın Kontrol Türüne İlişkin Kolaylaştırmalarından Yararlanma İzni	133
4.8.6.1.5. Emniyet ve Güvenlik Kontrollerine İlişkin Kolaylıklar.....	134
4.8.6.2. Talep Edilmesi Halinde Faydalanılabilen Kolaylaştırmalar.....	134
4.8.6.2.1. Götürü Teminat Uygulaması.....	134
4.8.6.2.2. Onaylanmış İhracatçı Yetkisi.....	134
4.8.6.2.3. İzinli Alıcı Yetkisi	135
4.8.6.2.4. İthalatta Yerinde Gümrükleme İzni	135
4.9. YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜŐ UYGULAMASINDA KARŞILAŞILAN KÜRESEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	136
4.9.1. YYS Programının Uluslararası Alanda Standartlaştırılmaması	136
4.9.2. YYS Uygulamasında Veri Programı Eksikliği.....	138
4.9.4. YYS Uygulamasının Çok Başlılığı.....	138
4.9.5. KOBİ Sorunu.....	138
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA	146

TABLÖLÄR LİSTESİ

TABLO 1: GÜMRÜKLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TARİHÇESİ	8
TABLO 2: T.C. TİCARET BAKANLIĞI TEŞKİLAT ŞEMASI	9
TABLO 3: HARMONİZE SİSTEM	14
TABLO 4: GÜMRÜK TARİFE CETVELİ FASIL SIRALAMASI	14
TABLO 5: GÜMRÜK TARİFE CETVELİ FASIL SIRALAMASI	14
TABLO 6: KIYMET ÇERÇEVELERİ	21
TABLO 7: MALİYET FORMÜLÜ	22
TABLO 8: PAYDAŞLAR VE TİCARİ AKTÖRLER	32
TABLO 9: TİCARETİN KOLAYLAŞMASININ EKONOMİYE VE ŞİRKETLERE FAYDALARI	37
TABLO 10: OECD TİCARETİ KOLAYLAŞTIRMA GÖSTERGELERİ TÜRKİYE- OECD ÜLKELERİ KARŞILAŞTIRMASI	39
TABLO 11: TÜRKİYE 2010- 2018 YILLARI ARASI LOJİSTİK PERFORMANS ENDEKSİ	41
TABLO 12: İŞ YAPMA KOLAYLIĞI RAPORU TÜRKİYE 2018 - 2019 KARŞILAŞTIRMASI	45
TABLO 13: İŞ YAPMA KONULARINA İLİŞKİN SIRALAMALAR	46
TABLO 14: TÜRKİYE, AVRUPA, ORTA ASYA VE OECD ÜST GELİR GRUBU DIŞ TİCARET KARŞILAŞTIRMASI	47
TABLO 15: TÜRKİYE, AVRUPA, ORTA ASYA VE OECD ÜST GELİR GRUBU İŞ YAPMA KOLAYLIĞI DIŞ TİCARET KARŞILAŞTIRMASI.....	53
TABLO 16: TÜRKİYE’NİN 2014- 2016 YILLARI TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI RAPORUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ	48
TABLO 17: TÜRKİYE’NİN SINIR İDARESİNİN ETKİNLİĞİ VE ŞEFFAFLIĞI BİLEŞENİNDE YER ALAN GÖSTERGELERİN SIRALAMASI	56
TABLO 18: TÜRKİYE’NİN ALT YAPI ENDEKSİNDE YER ALAN GÖSTERGELERİN SIRALAMASI	53
TABLO 19: TÜRKİYE’NİN LOJİSTİK - ULAŞIMI ENDEKSİNDE YER ALAN GÖSTERGELERİN SIRALAMASI	54

TABLO 20:ULUSLARARASI DÜZEYDE TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI TAVSİYE KARARLARI	54
TABLO 21:REVİZE KYOTO SÖZLEŞMESİNİN YEDİ TEMEL PRENSİBİ	79
TABLO 22: ARALARINDA KARŞILIKLI TANIMA ANLAŞMASI BULUNAN BAŞLICA ÜLKELER	116
TABLO 23:ÜLKEMİZDE UYGULANAN OPERASYONEL YYS PROGRAMI VE BİLEŞENLERİ	120
TABLO 24: TÜRKİYE - GÜNEY KORE ARASINDAKİ YILLARA GÖRE İTHALAT VE İHRACAT RAKAMLARI	121
TABLO 25: YILLARA GÖRE YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ ALAN FİRMA SAYISI	123
TABLO 26:YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ SERTİFİKASI BAŞVURUSUNA YETKİLİ BÖLGE MÜDÜRLÜKLERİ	127
TABLO 27: TALEBE BAĞLI OLAN VE OLMAYAN KOLAYLIKLAR	132

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1: HUDUT KAPILARI.....	10
ŞEKİL 2: BAĞLAYICI TARİFE BİLGİSİ.....	16
ŞEKİL 3: MENŞE ŞAHADETNAMESİ.....	18
ŞEKİL 4: BAĞLAYICI MENŞE BİLGİSİ FORMU	20
ŞEKİL 5: GÜMRÜK BEYANNAME FORMU.....	23
ŞEKİL 6: SÖZLÜ BEYAN FORMU	25
ŞEKİL 7: LOJİSTİK PERFORMANS ENDEKSİ SÜRECİ.....	40
ŞEKİL 8: İŞE BAŞLAMA SÜRECİ	43
ŞEKİL 9: İHRACAT REKABETİNDE GÜMRÜKLERİN ROLÜ.....	69
ŞEKİL 10: BİLGE SİSTEMİNİN MODÜLLERİ	84
ŞEKİL 11: TEK PENCERE SİSTEMİ İÇERİSİNDE ÖRNEK İŞ AKIŞI.....	87
ŞEKİL 12: DGÖ SAFE STANDARTLARI GÜVENLİ TEDARİK ZİNCİRİ VE TEK PENCERE MODELİ	89
ŞEKİL 13: ÜLKEMİZDE KULLANILAN YETKİLİ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ LOGOSU	119
ŞEKİL 14: AVRUPA BİRLİĞİNDE KULLANILAN YETKİLİ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ LOGOSU	119
ŞEKİL 15: YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ KOŞULLARI	125
ŞEKİL 16: YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ SERTİFİKASI	126
ŞEKİL 17: YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ BAŞVURUSU VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ	129

KISALTMALAR

Bibliyografik Bilgiler	Uluslararası	Ulusal
Amerika Birleşik Devletleri	USA	ABD
Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği	APEC	
Avrupa Birliği	EU	AB
Avrupa Serbest Ticaret Birliği	EFTA	
Bağlayıcı Menşe Bilgisi		BMB
Bağlayıcı Tarife Bilgisi		BTB
Bakanlar Kurulu Kararı		BKK
Bilgi ve İletişim Teknolojileri	ICT	BİT
Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri Sistemi		BİLGE
Bilişim Teknolojisi		BT
Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu	UNECE	
Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferans	UNCTAD	
Birleşmiş Milletler Ticaretin Kolaylaştırılması ve E-İş Merkezi	UN/CEFACT	
Demiryolu Hamule Senedi	CIM	
Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi	SOLAS	
Dünya Gümrük Örgütü	WCO	DGÖ
Dünya Ticaret Örgütü	WTO	DTÖ
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü	OECD	
Elektronik Ticaret Gümrük Beyanı		ETGB
Elektronik Veri Değişimi	EDI	
En Çok Kayrılan Ülke	MFN	
Geçici Kabul Belgesi	ATA	
Gelişmekte Olan Ülkeler		GOÜ
Gümrükler Genel Müdürlüğü		GGM
Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu Projesi		GİMOP
Gümrük İşlemleri Kolaylaştırılması Yönetmeliği		GİKY
Gümrük Kanunu		GK
Gümrük Kontrolü Altında İşleme		GKAİ
Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu	HS	GTİP
Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması	GATT	
Gümrük ve Sınır Koruma	CBP	
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı		GTB
Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü		GTBM
Gümrük Veri Ambarı Sistemi		GÜVAS
Gümrükler Genel Müdürlüğü		GGM
Güvenli İhracat Programı	SES	
Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu Projesi		GİMOP
Güvenli Ticaret Ortaklığı	STP	

Gümrük Yönetmeliği		GY
Hedef Performans Göstergeleri		HPG
İlave Gümrük Vergisi		İGV
Kamu Hesapları Bilgi Sistemi		KBS
Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler	SME	KOBİ
Liman Tek Pencere Sistemi		LTP
Lojistik Performans Endeksi	LPI	LPE
Milletler Arası Ticaret Odası	ICC	
Onaylanmış Kişi Statü Belgesi		OKSB
Onaylanmış Kişi Statüsü		OKS
Otomatik Gümrük Veri Sistemi	ASYCUDA	
Risk Kontrol Genel Müdürlüğü		RKGM
Resmi Gazete		RG
Revize Kyoto Sözleşmesi		RKS
SAFE Çerçevesi Çalışma Grubu Toplantıları		SAFEÇGT
Telafi Edici Vergi		TEV
Terörizme Karşı Gümrük-Ticaret İşbirliği	C-TPAT	
Ticaret Bakanlığı		TB
Türk Dil Kurumu		TDK
Ticaret Kolaylaştırma Anlaşması	TFA	TKA
Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu		TKK
Topluluk Gümrük Kanunu	CCC	
Türk Gümrük Tarife Cetveli		TGTC
Türk Lirası	TL	TL
Türkiye Cumhuriyeti		TC
Uluslararası Deniz Trafikinin Kolaylaştırılması Sözleşmesi	FAL	
Uluslararası Denizcilik Örgütü	IMO	
Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu	ISPS	
Uluslararası Hava Taşımacılığı Derneği	IATA	
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı	TIR	
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Birliği	IRU	
Uluslararası Para Fonu	IMF	
Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü	ICAO	
Uluslararası Standardizasyon Örgütü	ISO	
Yeni Bilgisayarlı Transit Sistemi	NCTS	
Yetkili Yükümlü		YY
Yetkili Yükümlü Statüsü	AEO	YY

GİRİŞ

21. yüzyılda küreselleşme akımı ile birlikte artan ticaret hacmi bir taraftan uluslararası ticarete yer alan aktör sayısını artırmış, diğer taraftan da işlemlerin karmaşık hale gelmesine yol açmıştır. Küreselleşme sürecinde devletler arasında mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımı sağlanmış, gümrük bariyerleri önemini kaybetmiş ve devletlerin ekonomileri birbirlerine daha fazla bağımlı hale gelmiştir. Karmaşık sistemlerin basit kurallar ve düzenlemeler ile daha verimli bir şekilde idare edilebileceğinin dünyada hâkim görüş haline gelmesiyle beraber dış ticaret süreçleri de bu akımdan etkilenmiştir. Uluslararası ticaret; ekonomik büyüme, gelişme ve refahın artmasının ana itici gücü olmuştur. Küreselleşme ve bölgesel entegrasyon, uluslararası ticaret politikalarının ulusal kalkınma stratejilerine dahil edilmesinin önemini daha da artırmıştır. Uluslararası ticaret yapan küresel şirketlerin ekonomilerinin büyümesinde uluslararası ticaretin etkin rol oynamaya başlaması ile gümrük idareleri ve iş dünyasının işbirliği yapmasını zorunlu hale getirmiştir.

Özellikle 90'lı yıllardan itibaren, ABD başta olmak üzere gelişmiş ülke hükümetleri küresel ticaretin önünde engel teşkil eden uluslararası suç örgütleri ile savaşmayı hem ulusal güvenlik politikalarında öncelik olarak belirlemeye, hem de bu konuda stratejik planlar ve eylem planları yayınlamaya başlamıştır. 90'lı yıllarda İşletme kararlarının odağında artık müşteriler vardır ve işletmeler müşterilerinin beklentilerini karşılayabilmek için yer aldıkları arz zinciri içindeki bütün paydaşlarla işbirliği yollarını geliştirmeye başlamıştır.

ABD'de 11 Eylül 2001 tarihinde vuku bulan terör saldırılarından sonra toplumların küresel ticaret sistemi de dahil her açıdan terör saldırıları ve organize suçlara karşı ne kadar kırılgan olduklarının bir kez daha farkına varılmıştır. Yaşanan saldırılar neticesinde ülkeler güvenliğin sadece kendi sınırlarında sağlanmış olmasıyla ülke güvenliğini yeterince sağlayamadıklarını fark etmiş, bu kapsamda ülke güvenliğini korumak amacıyla yeni yöntemler geliştirme çalışmalarına başlamıştır. 2001 yılından sonra pek çok ülke sınır ve uluslararası ticaret güvenliğini yeniden şekillendirirken uluslararası ticaretin emniyet ve güvenliğinin sağlanmasında en önemli rol gümrük idarelerine düşmüştür. Gümrük idarelerine emniyet ve güvenliğin sağlanmasına yönelik

olarak atfedilen görevler onları sadece ithalat ve ihracatın gerçekleşmesini sağlayan yerler olma durumundan çıkarmış, eşyanın menşeyinden gideceği yere kadar uzanan arz zincirindeki ticaretin tümünde etkili olan bir aktör haline getirmiştir. Gümrük idareleri vergi toplamak ve kaçakçılıkla mücadele olan geleneksel rollerinin yanı sıra değişen dünyayla birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlara uygun yeni misyonlar da edinmiştir. Gümrük idareleri uluslararası ticaret tedarik zincirinin güvenliğine giderek daha fazla entegre olmuş ve son zamanlarda küresel bağlamda güvenlik programları geliştirmiştir. Yetkili Yükümlüm Statüsü (YYs) bu programların bir parçası olmuştur ve Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ), 2005 yılında SAFE Standartları Çerçevesi olan uluslararası bir YYs standardını benimsemiştir. Etkili gümrük kontrollerinin yapılabilmesi, legal işletmeler ile yasa dışı faaliyet içerisinde bulunan terör gruplarının ayrılmasından geçmektedir. Bu ayrımın yanı sıra eşyanın üretiminden nihai kullanıcıya ulaşana kadar gerçekleştirilen tüm prosedür ve işlemlerin kolaylaştırılması, uyumlaştırılması ve basitleştirilmesi gerekmektedir. Güvenilir işletmeler ile yapılacak işbirliği sayesinde gümrüklerde yaşanan sıkıntılara çözüm bulunabilmekte ve etkili, öngörülebilir, güvenli ve kolay ticaret sağlanabilmektedir. Prosedürlerin azaltılması, ticaretin kolaylaştırılması ve buna bağlı olarak arz zinciri güvenliğini de sağlayacak şekilde emniyet ve güvenlik tedbirleri ile birlikte işlemlerin hızlandırılarak maliyetlerin düşürülmesine yönelik ticaretin kolaylaştırılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Ticaretin kolaylaştırılması, küresel ticaret içerisinde ortaya çıkan belirsizlik ve ticareti engelleyebilecek faktörleri azaltmayı amaçlamaktadır. Bu amaçları arasında devletlerin güvenlikten ödün vermeden hem uluslararası ticaret pazarında payını artırmak hem de artan ticaret içerisinde gümrük vergilerinden oluşan gelirleri artırmak yer almıştır. Son yıllarda artan Ar-Ge çalışmaları ve yeni teknolojiler ışığında ortaya çıkan üretim faaliyetleri kapasitenin artmasını dolayısıyla uluslararası ticaretin gelişmesi ve hızlanmasını sağlamıştır. Günümüz ticaret yapısı içerisinde en önemli maliyet unsurları; zaman ve süreçlerin öngörülebilir olmamasıdır. Küresel ticaret pazarında yer alan eşyaların birbirine yakın üretim aşamalarından geçmiş olması ve benzer kaliteye sahip olmaları tercih sırasında aralarında oluşacak farkı ortadan kaldırırken uzun bekleme süreleri ve prosedürler modern ticaret hayatında, pek çok önemli iş fırsatlarının kaçmasına sebep olmakta, yatırımlar için de negatif bir pazar oluşturmaktadır. Günümüzde pek çok ülke, ticareti ve yardımcı unsurları destekleyip kolaylaştırarak ticaret sahalarını iyileştirmek ve

rekabet ortamı yaratmak için çaba sarf ederken, illegal ticareti önlemeye, yasal ticaretin önündeki engelleri kaldırıp prosedürleri azaltmaya yönelik altyapı ve mevzuat uyumlaştırmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılması politikasının oluşması kamu kurumlarının kendi içindeki yeknesaklık ve işbirliğine bağlı olduğu kadar kamu otoritesinin diğer aktörlerle de gerçekleştireceği eşgüdüm ve işbirliğine dayanmaktadır. Günümüz ekonomi yapısı içerisinde önemi gittikçe artan uluslararası ticareti kolaylaştırmanın yolu, girişimciliğin önündeki engellerin kaldırılması ve gümrüklerin modernizasyonundan geçmekte olup bunun da aracı bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla gümrük prosedürlerinin azaltılması ve işlemlerinin basitleştirilmesidir.

Dünya Ticaret Örgütü, uluslararası ticaret işlemlerini “dış ticarete malların taşınması için gerekli bilgilerin toplanması, sunulması, iletilmesi ve işlenmesinde yer alan faaliyetler, uygulamalar ve formaliteler” şeklinde tanımlamaktadır. DTÖ, bürokrasiden kaynaklanan gecikmelerin tüccarlar için ek külfet oluşturduğunu söylerken aynı zamanda ticaretin kolaylaştırılması, ihracat ve ithalat işlemlerinin basitleştirilmesi, modernizasyonu, uyumlaştırılması için çalışmalar yaparak dünya ticaret sistemi için önemli bir sorunu ortadan kaldırmak için çaba sarf etmektedir. Ticaretin kolaylaştırılmasının temel amacı, uluslararası ticaret işlemlerinde yer alan prosedürlerin ortadan kaldırılması, veri gereklilikleri ve yönetim basitleştirilmesi standardizasyonunu sağlamaktır. Bu şekilde ticaretin kolaylaştırılması ayrıca küçük firmaların ticarete daha fazla katılmalarına yardımcı olmaktadır. Ticaret prosedürleriyle ilgili gereksiz masrafların kaldırılması firmaların yeni pazar alanlarından tam olarak yararlanmaları için önem teşkil etmektedir. Türkiye’de uluslararası düzeyde dış ticaretin basitleştirilmesine yönelik düzenlemelerin takip edilerek ekonomi ve dış ticaret politikaları çerçevesinde bunlara entegre olması, bu ülkenin hedeflere ulaşmasında önemli bir basamaktır. Bu bağlamda gümrük ve dış ticaret işlemlerinde öngörülebilirliğin ve şeffaflığın sağlanması, dış ticaret prosedürlerinin kolaylaştırılması, ticaret maliyetlerin azaltılması, kamu ve özel sektör işbirliğinin güçlendirilerek, uluslararası gelişmeleri ve inovasyon yatırımlarını takip ve uyum, kurumsal reformların devamlılığı için ülkemiz tarafından Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu oluşturulmuştur. Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi ve Beş Yıllık Eylem Planı kapsamında,

Vizyon Bildirisinde yer alan hedeflere ulaşmak için, beş temel eksende eylem belirlenmiştir.

“Bu eksenler;

1- Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinde Şeffaflığın Sağlanması,

2- Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinin Kolaylaştırılması,

3- Ticari Maliyetlerin Azaltılması,

4- Gümrük ve Ticaret Prosedürlerinden Sorumlu Kurumlar Arasında ve Yabancı Ülke İdareleri ile İşbirliğinin Geliştirilmesi,

5- Ticaretin Kolaylaştırılmasında Kapasitenin Geliştirilmesi”

Tez, bu anlayış ve düşünce çerçevesinde hazırlanmış olup içerik olarak ticaretin kolaylaştırılması kavramına ve bu konuda son yıllarda uluslararası alanda yapılmış olan çalışmalar incelenerek, 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası uluslararası arz zincirinin güvenliği konusunda ABD önderliğinde başlatılan Terörizme Karşı Gümrük-Ticaret İşbirliği (C-TPAT) ve Dünya Gümrük Örgütü bünyesinde yürütülen SAFE Çerçeve Anlaşması’ndan doğan YYS uygulamasının amaç ve prensiplerine değinerek ülkemizde uygulanan Yetkili Yükümlü Statüsünün detaylarına yer verilecektir. Yetkilendirilmiş yükümlü kavramı, DGÖ’nün güvenli ticaretin teşvik edilmesi için oluşturulan geleceğin uluslararası gümrük modelinin ana unsurlarından biridir. YYS kavramının özü Özel sektör- Gümrük işbirliği temeline dayanır. Yetkili Yükümlü Statüsü (YYS), DGÖ SAFE Standartları Çerçevesi tarafından, eşyaların uluslararası hareketinde yer alan bir taraf olarak tanımlanmış olup, DGÖ’ye uygun olarak ulusal Gümrük İdaresi tarafından onaylanmış olan veya onun adına bir işlev görmüştür. YYS’ler arasında üreticiler, ithalatçılar, ihracatçılar, taşıyıcılar, araçlar, limanlar, havaalanları, terminal operatörleri, entegre operatörler, depolar ve distribütörler bulunmaktadır. YYS sahibi işletmeler, küresel taşımacılık kapsamındaki malları dış unsur ve müdahalelerden koruyacak şekilde yeterli iş hacmine sahip olduklarını ispatlamaları halinde gümrük idaresi tarafından Yetkilendirilmiş Yükümlü olarak akredite edilebilmekte ve çeşitli kolaylıklardan faydalanabilmektedirler.

Birinci bölümde, gümrük kavramına kısaca değinilmiş, Türk gümrüklerinin yapısı anlatılmış ve bu kavram ışığında YYS'nin sağladığı kolaylıkların anlaşılması için kullanılacak olan menşei, tarife, kıymet ve gümrük hatları gibi terimler açıklanmıştır

İkinci bölümde, Ticaretin kolaylaştırılması kavramı açıklanmış, OECD Ticareti Kolaylaştırma Göstergeleri kullanılarak Türkiye - OECD Ülkeleri karşılaştırması yapılmış ve Dünya Bankası tarafından geliştirilen ve bir ülkedeki lojistik tedarik zinciri boyunca performansı ölçen Lojistik performans endeksi (LPE) ve Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Raporu kullanılarak Türkiye'nin 2010 - 2018 yılları arasındaki performansları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, gümrük idarelerinin modernizasyonu, işlemlerinin basitleştirilmesi, e-gümrük uygulamaları anlatılmış ve gümrük idarelerinin ticareti kolaylaştırmadaki sorumluluklarına yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde, yetkili yükümlü kavramının neden ortaya çıktığı, dünyada ve ülkemizde ortaya çıktığı dönemden itibaren YYS'ye ilişkin uluslararası düzenlemeler incelenmiş, söz konusu statüye sahip olabilmek için gerekli koşul ve kriterler, statünün türleri, yükümlülere sağladığı kolaylıklar ve dünya ticaretindeki yerine değinilerek, küresel arz zincirinin güvenliğinin sağlanmasındaki sorumluluklar anlatılmıştır.

Son olarak, çalışma konusu ile ilgili olarak çeşitli değer ve yargılara varılmış, öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜMRÜK VE GÜMRÜK MEVZUATI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.Gümrük Kavramı ve Türk Gümrüklerinin Yapısı

Gümrükler bir ülkenin diğer devletlere karşı egemenlik ve bağımsızlıklarının ilan edildiği aynı zamanda ticari faaliyetlerin şekillendirildiği idarelerdir. (Külünk, 2014: 1). Ülke sınırlarının dışından gelebilecek tehlikelere karşı yasa dışı örgütlerle mücadelede aktif rol oynayan gümrük idareleri aynı zamanda eşya ve yolcu hareketlerinin denetimi konusunda tecrübelenmeleri, gelişmiş bilişim sistemleri, etkin risk odaklı yönetim modelleri ve sınır kontrolleri ile desteklenmeleri, uyuşturucu, patlayıcı, nükleer ve biyolojik silah gibi yasal olmayan eşyaların ülkemize giriş yapmasına veya diğer bir ülkeye taşınmasını engellemede kritik bir önem teşkil etmektedir (Aigner, 2010: 47).

Gümrük kavramının kökeni konusunda farklı görüş ve düşünceler olmakla beraber Latince ticaret anlamına gelen ‘Commercium’ sözcüğünden türetildiğine inanılmaktadır (Külünk, 2014: 1). Türk Dil Kurumu’nun Türkçe sözlüğünde ise Gümrük kelimesi bir ülke sınırlarından giren veya ülke sınırlarını terk eden eşya üzerinden alınan vergi ve bu vergiyi almakla görevli kamu kurumu, sınır idarelerinde denetim ve gözetim işlemlerinin yapıldığı yer olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Genel bir tanım yapmak gerekirse; gümrük, ülke sınırlarının dışından gelen eşya ve kişilerin ilgili ülkenin yasaları çerçevesinde kontrol ve muayeneye esas tutulduğu bölgedir (Demir, 2004: 37). 4458 sayılı GK.’nın 2. Maddesi ise “Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesi, Türkiye Cumhuriyeti topraklarını kapsar. Türkiye kara suları, iç suları ve hava sahası gümrük bölgesine dahildir.” şeklinde tanımlanmaktadır (GK, 1999: 2).

Tarımın başlamasıyla beraber yerleşik hayata evrilen insanoğlunun yaşadığı çevre üzerinde devlet, millet, ülke ve egemenlik öğelerinin bir araya gelmesiyle oluşturduğu hukuki kişiliğe sahip örgüte devlet denilmiştir (Gözler, 2007: 7). Tarih öncesinden günümüze devletlerin örgütlenmesi sonucu insanoğlunun temel ihtiyaçlarının başında güvenlik gelmiş ve bu sebeple hem devletin güvenliğini sağlama hem de diğer devletlerle arasında oluşacak eşya ticaretini ve akışını kontrol etme amacıyla devletlerin sınırlarının belirlenmesi ve sınır denetimleri ortaya çıkmıştır. Bu

ihtiyaçlar neticesinde eşya ve yolcu geçişlerinin kontrolü, güvenliği ve ticareti yapılan eşyalar üzerinden vergilerin toplanması amacıyla gümrük idareleri kurulmuştur. Mısır, Bizans, Roma ve Çin kaynaklarında gümrüklerin ortaya çıkışı ve oluşumuna ait tarih boyunca olduğu gibi tarih öncesi dönemlerde de mevcudiyetine ilişkin veriler vardır (Erdemir ve Gökbunar, 2007: 228).

Türk Gümrüklerinin Anadolu Beyliklerinden Osmanlı Devletine, Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyetine kadar süregelen uzun bir yaşam öyküsünün varlığı bilinmektedir (GTB, 2013a: 24). Eski Çağlar'da Küçük Asya olarak isimlendirilen Anadolu'da gümrük vergileri dolaylı vergilendirme yöntemlerinin en önemlileri arasındaydı ve muhtemelen her şehir, kara ya da deniz vasıtasıyla sınırları dışından gelen eşyalardan vergi toplamaktaydı (Erdemir ve Gökbunar, 2007: 227). Gelişen topluluklarda gümrük idarelerinin varlığının ortaya çıkması ile bu toplumlarla münasebet içerisinde olan Türklerin de gümrük yapılanmasına sahip olduğu görülmüştür (Atan, 1990:6).

1859 yılında Osmanlı Devleti gümrük idarelerinde yaptığı düzenlemeler ile on yedi emanete ayrılan gümrük idareleri İstanbul Gümrük Emtia Eminliği ile birleştirilerek "Nezaret" ünvanı verilmiştir. 1861 yılına gelindiğinde ise İstanbul Emtia Gümrük Eminliği yerine "Rüsûmat Emaneti" düzenlenmiştir. Bunun sonucunda taşrada yer alan Gümrük Emanetleri de ad değiştirerek Müdürlük olarak düzenlenmiştir (TB, 2018d). Tarih boyunca farklı bakanlıklarla birleşen Gümrükler Genel Müdürlüğü son olarak 2018 yılında GTB iken bünyesine Ekonomi Bakanlığı'nı da katarak Ticaret Bakanlığı adını almıştır (RG, 2018). Sonuç itibariyle GGM 1909 yılında "Rüsûmat Müdüriyeti Umumiyesi" adıyla kurularak on yıllar boyunca üstlendiği görev ve aldığı sorumlulukla birlikte yer aldığı bakanlıklarla farklı isimler altında olsa da üstlendiği misyon ve görev alanıyla geçmişten günümüze gümrük idarelerinin çekirdeğini oluşturmaktadır (TB, 2018a).

Tablo 1: Gümrükler Genel Müdürlüğü Tarihçesi

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2018a

Ticaret bakanlığı merkez örgütlenmesinde 15 genel müdürlük, 5 başkanlık, 1 müşavirlik, 1 özel kalem müdürlüğü, Eximbank, rekabet kurumu, helal akreditasyon kurumu olmak üzere toplam 25 birimden oluşurken taşrada 25 karayolu, 57 deniz, 7 demiryolu ve 49 hava yolu olmak üzere 138 sınır kapısı yer almaktadır (TB, 2018a).

Tablo 2: Ticaret Bakanlığı Teşkilat Şeması

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2018a

Şekil 1: Hudut Kapıları

Kaynak: TB, 2018e: 42

21. yüzyıla gelindiğinde gümrük idarelerinin; küresel pazarda devletlerin ve ticaret yapan firmaların ticari haklarının korunması, haksız rekabetin önlenmesi, gözetim ve koruma önlemleri, insan sağlığı, tıbbi amaçlı ürünlerin değişimi, kültürel varlıkların korunması, fikri ve sınai mülkiyet hakları, nesli tehlikede olan bitki ve hayvan çeşitlerinin korunması ve zehirli atıklar, uluslararası organize suç ve kaçakçılıkla mücadele, ticaretin kolaylaştırılması, hızlı ve güvenli ticaret gibi faaliyet alanlarında düzenleme içerisine girmeleri kaçınılmaz olmuştur (Ölçen, 2019). Bu kapsamda Türk Gümrüklerinin görevi; yasalar çerçevesinde uluslararası eşya, taşıt ve yolcu hareketlerini denetleyerek ülke ekonomisine ve güvenliğine gerekli katkıyı sağlamak ve kaçakçılığı engellemek suretiyle ülkenin ekonomik yönden zarara uğramasını önlemektir. Ayrıca risk analizi kapsamında legal ticaretle yasa dışı faaliyet içerisinde bulunanları ayırıp ticareti kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için kullanılan tekniklerden birisi, etkin bir istihbarat yapılanması temelinde risk analizi yapmaktır (Akdoğan, 2018). Bu doğrultuda Türk Gümrüklerinden 2018 yılı içerisinde 13.526.764 yolcu girişi, 13.616.290 yolcu çıkışı ve 7.467.187 araç giriş - çıkışı olmuştur(TB, 2018f). Gümrükler Genel Müdürlüğü hudut kapılarında eşya kontrollerinin yanı sıra günlük ortalama 74 bin yolcu giriş ve çıkış kontrollerini de yerine getirmektedir.

1.2. Tarife

1.2.1. Tarife Kavramı

Dış ticaret, eşya ve hizmetlerin, devletlerin birbirleri arasındaki çıkar ve ihtiyaçları neticesinde ithalatı ve ihracatı ile gerçekleştirilmektedir. Devletler hizmet ve ürünlerin yüksek maliyetleri sebebiyle ya da üretim gerçekleştirebilecek hammadde ve teknoloji imkanı olmaması sebepleri ile uluslararası ticaret yapmaya yönelmektedirler (Elitaş ve Şeker, 2017: 51).

Uluslararası ticaret politikasının en yaygın ve eski enstrümanlarından birisi olan gümrük vergisi, eşyaların ülke sınırlarını geçerek gümrük bölgesine girişi esnasında devlet tarafından alınan vergilerdir (Gül, 1998: 3). Gümrük Tarifesi, bir devletin gümrük bölgesine yabancı devletlerden gelen eşyanın hangi miktar ve oranda vergiye tabi olacağını ve önlemlere tabi olup olmadığını içeren listedir. Gümrük vergisinin hesaplanabilmesi için her eşya için farklı bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Gümrük tarife cetveli içerisinde insan ve soluduğumuz hava gibi ticarete konu olamayacak nesnelere haricinde canlı ve cansız her türlü eşyalar için tarife pozisyonuna karşılık oranlar bulunmaktadır. Her eşyanın farklı gümrük vergi oranlarının olması ve eşyanın hangi tarife pozisyonunda olduğunun tespiti ve kontrolü için uzmanlık gerekmektedir (Yavuz, 2017: 14). Dış ticaret politikasının en eski ve en yaygın kullanılan enstrümanlarından olan gümrük tarife cetveli, eşyaların ithalat ve ihracatı esnasında belirlenen şartlara göre eşyadan alınan vergi oranlarını gösterirken aynı zamanda korunma önlemlerinin uygulanabilmesi içinde temel oluşturmaktadır (Pala, 2007: 13). Ülkelerin gümrük tarife düzenlemeleri, değiştirmeleri ve korunma önlemleri konusunda bağımsız hareket edebilmeleri milli bağımsızlığın tabii neticesidir. Ülkelerin tek taraflı olarak aldığı hükümlerle belirlediği tarifelere otonom tarife, uluslararası anlaşmalar ile belirlediği tarifelere ise sözleşmeli tarife denilmektedir (Gül, 1998: 3).

“Gümrük Tarifesi:

- Bakanlar Kurulunca kabul edilen Türk Gümrük Tarife Cetvelini (TGTC),
- Tamamen veya kısmen TGTC’ye dayanan veya bu cetvele alt açılımlar ekleyen ve eşya ticaretine ilişkin tarife önlemlerinin uygulanması için tespit edilen diğer cetvelleri,

- Türk Gümrük Tarifesinin kapsadığı eşyaya uygulanacak;
 - Gümrük vergi oranlarını,
 - Tarım politikası veya tarım ürünlerinin işlenmesi sonucu elde edilen bazı ürünlere uygulanan özel düzenlemeler çerçevesinde alınan ithalat vergilerini,
- Türkiye'nin bazı ülke veya ülke grupları ile yaptığı tercihli bir tarife uygulaması gerektiren anlaşmalarda yer alan tercihli tarife uygulamalarını,
- Türkiye tarafından tek taraflı olarak bazı ülkeler, ülke grupları veya toprak parçaları için tanınan tercihli tarife uygulamalarını,
- İthalat vergilerinde, bazı eşyaya koşullu olarak uygulanacak muafiyet veya indirim uygulamalarını,
- Yukarıdakilerin dışında kalan diğer tarife uygulamalarını,

Kapsar” (GK, 1999: 15).

Ülkelerin gümrük idareleri aracılığıyla sınır kontrol ve eşya denetimlerini yürütmesinin yanında gümrük vergilerinin uygulanmasında yeknesaklığın sağlanması, gümrük işlemlerinin kolaylaştırılıp hızlı ve güvenli ticaret için eşyaların sınıflandırılması önem teşkil etmektedir. Devletler arasında uygulanan sınıflandırmanın çeşitlilik göstermesinden dolayı küresel ticaretin gelişimi için yeknesaklık problemi ortaya çıkaran gümrük tarife istatistik pozisyonu, 1927 yılında Milletler Cemiyeti tarafından düzenlenen Dünya Ekonomi Konferansı'nda ortak bir tarife belirlenmesi tavsiye kararı alınarak çözüldü. Daha sonra alınan tavsiye kararını uygulamak için kurulan Uzmanlar Komitesinin 1931 yılında düzenlediği gümrük tarife istatistik pozisyonu taslağı Cenevre Nomanklatürü olarak hayata geçmiştir (Atalay, 2017: 57).

Gümrük tarifesinin düzenlenmesinde global ölçüde yeknesaklığın sağlanması amacıyla 11 Eylül 1959 tarihinde Brüksel sözleşmesi ile Gümrük İşbirliği Konseyi kurulurken aynı zamanda Gümrük Kıymetine Dair Sözleşme düzenlenmiştir. 1974 yılına kadar Brüksel Nomanklatürü olarak adlandırılan sözleşme isim karışıklığına yol açmaması amacıyla daha sonra adı değiştirilerek Gümrük İşbirliği Konseyi Nomanklatürü olarak ifade edilmiştir (Gül, 1998: 16). 14 Haziran 1983 tarihinde Brüksel'de kabul edilen ve 10 Haziran 1985 tarihinde imzalanan Uyumu Sağlanmış (armonize) Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi Hakkında Uluslararası Sözleşme'ye sözleşmenin 12'nci maddesinin 1(C) bendi hükmü gereği Türkiye tarafından da 1 Ocak

1989 tarihinden itibaren uygulanmak üzere imzalanarak hayata geçirilmiştir (3501 Sayılı Kanun, 1988: 1). Armonize sistem günümüzde 180 devletin imzalaması ve gümrük idarelerinde yürürlüğe geçirmesiyle ticaretin kolaylaştırılması ve yeknesaklığın sağlanması amacıyla ortak dil olarak kullanılmaktadır (Atalay, 2017: 57).

1.2.2. Türk Gümrük Tarife Cetveli ve Eşyanın Sınıflandırılması

TGTC’de 3501 sayılı kanunla 1 Ocak 1989 tarihi itibarıyla yürürlüğe konulmak üzere "Uyumu Sağlanmış (Armonize) Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi Hakkındaki Uluslararası Sözleşme”nin ekinde bulunan Armonize Sistem Nomanklatürü temel alınmıştır (Akça, 1998: 29). AB ve Türkiye arasında 01.01.1996 tarihinden itibaren geçerli olan GB Anlaşması neticesinde, 09.12.1995 tarih ve 95/9591 sayılı BKK ile AB tarafından Armonize Sistem Nomanklatürü’ne dayanılarak hazırlanan Kombine Nomanklatürü Koduna farklı vergi oranları uygulanması sebebiyle 2 rakam milli alt açılım ve 2 rakam istatistiki amaç için daha eklenerek 12 rakamlı Türk Gümrük Tarife Cetveli oluşturulmuştur (Gül, 1998: 90).

TGTC’de 99 fasıl yer almakla birlikte bunlardan 96 tanesi kullanılmakta olup 77. Fasıl armonize sistem nomanklatüründe ileride kullanılmak amacıyla boş bırakılmış 98 ve 99. fasıllar ise Akit taraflarca özel durumlarda kullanılmak üzere saklı tutulmaktadır (Gül, 1998: 94).

1.2.3. Gümrük Tarife Cetveli Bölümleri

TGTC’nin; ilk bölümlerde ham ve yarı mamül maddeler bulunurken mamul ürünler ve işleme oranları artmış mamül ürünler ilerleyen bölümlerde yer almaktadır (Yavuz, 2017: 19). Tablo-4 incelendiğinde koyunlar 1. bölümde canlı hayvanlar arasında yer alırken koyunlardan elde edilen deri ve postlar 8. bölüm 41. fasılda yer almakta ve bu deriden mamul ayakkabı 12. bölüm 64. fasıl da yer almaktadır.

Tablo 3: Gümrük Tarife Cetveli Fasil Sıralaması

KOYUNLAR	HAM DERİLER 41.FASIL	AYAKKABILAR 64. FASIL
BÖLÜM - I	BÖLÜM - VIII	BÖLÜM - XII
KUM 25.FASIL	PENCERE CAMI 70. FASIL	CAM MERCEKLER 90. FASIL
BÖLÜM - V	BÖLÜM - XIII	BÖLÜM - XVIII

Kaynak: Yavuz, 2017: 19

1.2.4. Bağlayıcı Tarife Bilgileri

Eşyanın gümrük tarife cetvelinde konumunun tespiti; eşyaya uygulanacak olan vergi oranları, gözetim uygulamaları ve ithalat önlemleri açısından önem teşkil etmekte ve bu konuda beyanlarda ortaya çıkabilecek yanlışlıkların sonucu sorumluların 4458 sayılı GK ve 5607 sayılı KMK hükümlerine göre cezalandırılmalarına sebep olabilecektir (Kızılay, 2011: 37). Bağlayıcı Tarife Bilgisi (BTB), GTİP tespitinde sorun yaşanabileceği düşünülen ve sürekliliği olabilecek eşyaların ithalatında TGTC sınıflandırılmasına ilişkin olarak kişinin yazılı talebi doğrultusunda GGM tarafından görevlendirilmiş Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü (Ankara, İzmir, İstanbul, Bursa, İzmit, Mersin) tarafından verilen bir idari karardır (Kızılay, 2011: 37). BTB ilgili başmüdürlük tarafından tarife ve eşya konusunda uzman muayene memurları tarafından değerlendirilerek TGTC yerine karar verilir ve BTB'nin verildiği tarihten itibaren 6 yıl geçerlidir (Pala, 2007: 39).

BTB Uygulamasının Amaçları (Ege GTBM,2018);

- Doğru tarife verilerek oluşabilecek karışıklıkların önüne geçmek ve tüm gümrük idarelerinde yeknesaklığın sağlanması.

- İthalat yapan işletmeler ve kişiler arasında olması muhtemel haksız rekabetin önlenmesi.
- Gümrük idarelerinin muayene sürelerini kısaltarak gümrük işlemlerini kolaylaştırmak ve eşyanın ithali sırasında her seferinde tespitin yapılmasından dolayı zaman kaybını önlemek.
- Ticaret erbabı ile gümrük idareleri ve muayene memurları arasında oluşabilecek anlaşmazlıkları azaltmak.
- Ticaret erbabına eşyanın sınıflandırılmasına ilişkin hukuki geçerliliği olan resmi bilgi ve belge sağlamaktır.

Şekil 2: Bağlayıcı Tarife Bilgisi

T.C. GÜMRÜKLERİ-BAĞLAYICI TARİFE BİLGİSİ TURKISH CUSTOMS – BINDING TARIFF INFORMATION

1 HAK SAHİBİ NÜSHASI		2 GÜMRÜK İDARESİ NÜSHASI	
1. Hak Sahibinin Adı ve Adresi Gizli	2. BTB Referans Numarası	1. Hak Sahibinin Adı ve Adresi Gizli	2. BTB Referans Numarası
	3. Geçerliliğin Başlama Tarihi		3. Geçerliliğin Başlama Tarihi
Önemli Not Bu BTB, 4438 Sayılı Gümrük Kanununun 9 uncu maddesinin 4 ve 5 inci fıkrası hükümleri saklı kalmak koşuluyla 3 no.lu kutuda belirtilen tarihten itibaren 6 yıl geçerlidir. Hak sahibi bu BTB'ye Gümrük Kanununun 242 nci maddesi çerçevesinde itiraz hakkına sahiptir.	4. Başvuru Tarihi ve Referans Numarası	Önemli Not Bu BTB, 4438 Sayılı Gümrük Kanununun 9 uncu maddesinin 4 ve 5 inci fıkrası hükümleri saklı kalmak koşuluyla 3 no.lu kutuda belirtilen tarihten itibaren 6 yıl geçerlidir. Hak sahibi bu BTB'ye Gümrük Kanununun 242nci maddesi çerçevesinde itiraz hakkına sahiptir.	4. Başvuru Tarihi ve Referans Numarası
	5. Eşyanın Sınıflandırılacağı Tarife Pozisyonu		5. Eşyanın Sınıflandırılacağı Tarife Pozisyonu
6. Eşyanın Tanımı		6. Eşyanın Tanımı	
7. Ticari İsimlendirme ve Ek Bilgi Gizli		7. Ticari İsimlendirme ve Ek Bilgi Gizli	
8. Sınıflandırmanın Gerekçesi		8. Sınıflandırmanın Gerekçesi	
9. Bu BTB Başvuru Sahibi Tarafından Sağlanan Aşağıdaki Materyale İstinaden Verilmiştir. Tanım ☐ Broşürler ☐ Fotoğraflar ☐ Numuneler ☐ Diğer ☐ Tarih: _____ İmza: _____ Mühür: _____		9. Bu BTB Başvuru Sahibi Tarafından Sağlanan Aşağıdaki Materyale İstinaden Verilmiştir. Tanım ☐ Broşürler ☐ Fotoğraflar ☐ Numuneler ☐ Diğer ☐ Tarih: _____ İmza: _____ Mühür: _____	

Kaynak: Gümrük Yönetmeliği, 2009: Ek-2

1.3. Menşe

Dünya perspektifinde üretilen birçok eşyanın birden fazla üretim prosesinden oluşması ve bu proseslerin farklı zamanlarda farklı devletlerde gerçekleşmesi, menşe kurallarını etkili bir dış ticaret politikası enstrümanı haline getirmiştir. Dolayısıyla bir

eşyanın menşeinin tespiti, günümüzde her geçen gün zorlaşmaktadır (Bozkurt, 2011: 149). Globalleşen dünyayla birlikte dış ticaretin her geçen gün artması ve üretim süreçlerinde devletlerin birbirlerine karşı oluşturdukları karşılaştırmalı üstünlükler bir eşyanın üretim aşamasından nihai ürün haline gelinceye kadar birden çok ülkenin üretimine iştirak etmesine neden olmaktadır. Oluşan bu durum neticesinde eşyanın milliyetinin tespiti karmaşık hale gelmekte ve sorunlar ortaya çıkmaktadır (Süren, 2009: 4).

Menşe kavramı kısaca eşyanın iktisadi milliyeti olarak tanımlanabileceken, dış ticarete ürüne uygulanacak gümrük vergisi hadleri, ilave gümrük vergileri, miktar kısıtlaması, gözetim uygulaması ve korunma önlemleri gibi ticaret politikası önlemleri eşyanın iktisadi milliyetine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Bu sebepten dolayı aynı eşyaya ait olduğu menşeyden dolayı uygulanacak vergi ve önlemler farklılık göstermektedir (Süren, 2009: 4). GY'nin 35. maddesi "Eşyanın başka bir ülkede değişiklik ve işlem görmesi veya üretimin birden fazla ülkede gerçekleştirilmesi halinde bir ülke menşeli sayılabilmesi için, o ülkede yeni bir ürün imal edilmesi veya imalatın önemli bir aşamasının ve ekonomik yönden gerekli görülen en son esaslı işçilik ve eylemin o ülkede bu amaçla donatılmış işletmelerde yapılması gerekir." Şeklinde tanımlarken tümüyle bir ülkede ortaya çıkan veya üretilen eşyanın o ülke menşeli kabul edilmesi için (GY, 2009: 35);

- O devletten çıkartılan madencilik ürünleri,
- O devletten toplanan bitkisel ürünler,
- O devletten doğan ve yetiştirilen canlı hayvanlar,
- O devletten yetiştirilen canlı hayvanlardan elde edilen ürünler,
- O devletten avlanan ve tutulan balıkçılık ve avcılık ürünleri olması,

şartının yerine getirilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir (GK, 1999: 18).

Dış ticarete eşyanın ait olduğu menşe devletine bağlı olarak farklı gümrük vergilerinin uygulanması veya belirli devletler menşeli malların ithalatında;

- Anti damping,
- Telafi edici vergi (TEV),
- İlave gümrük vergisi (İGV),

- Koruma önlemi,
- Miktar kısıtlamasının,

uygulanabilmesi için eşyanın iktisadi milliyetinin bilinmesi gerekmektedir (Yavuz, 2017: 172).

Şekil 3:Menşe Şahadetnamesi

1. İbracı Consigneur Expéditeur	No L. 0851751	ORIGINAL ORIGINAL ORIGINAL
MENŞE ŞAHADETNESİ CERTIFICATE OF ORIGIN CERTIFICAT D'ORIGINE		
2. Alıcı Consignee Destinataire	3. Menşe Ülkesi Country of Origin Pays d'origine	
4. Taşıma ile ilgili Bilgiler (Tercihle Bağlı) Transport Details (Optional) Informations relatives au transport (mention facultative)	5. Gözlemler Remarks Remarques	
6. Sıra No; kotilerin marka ve işaretleri, sayı ve türleri; eşyanın tanımı Item number, marks, numbers, number and kind of packages; description of goods Numéro d'ordre - Marques, numéros, nombre et nature des colis - Désignation des marchandises	7. Miktar Quantity Quantité	
8. Yukarıda Tanımlanan Eşyanın 3 Nolu Kutudaki Belirtilen Ülke Menşeli Olduğu Tasdik Olunur. The Undersigned Authority Certifies That The Goods Described Above Originate In The Country Shown In Box 3 L'autorité soussignée certifie que les marchandises désignées ci-dessus sont originaires du pays figurant dans la case No 3		
Düzenleme Yeri ve Tarihi, İsim, İmza ve Yetkili Mercinin Mührü Place and date of issue, name, signature and stamp of competent authority Lieu et date de délivrance, désignation, signature et cachet de l'autorité compétente		

Kaynak: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2019

1.3.1. Tercihsiz Menşe Kuralları

Tercihsiz menşe kuralları “en çok kayırılan ülke” (MFN) kuralına istinaden ilgili menşe kurallarını sahip olması koşuluyla bir Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesi devletten gelen eşyalar için ülke ayrımı yapmaksızın aynı vergi haddinin uygulanması kaidesidir (Süren, 2009: 6). Eşyanın tercihsiz menşei şekil-3’de yer alan “ menşe şahadetnamesi” adı verilen belge ile ispatlanmaktadır.

1.3.2.Tercihli Menşe Kuralları

Tercihli menşe kuralları, “en çok kayırılan ülke” kaidesinden bir sapma olarak aralarında serbest ticaret ortamı kurulmuş olan devletler arasındaki ticarete konu ürünlerin ithalatında, anlaşma ile kurulan tercihli rejimin uygulanmasına veya belli ülkelere otonom olarak sağlanan tercihler bağlamında söz konusu ülkeler menşeli eşyanın, indirimli gümrük vergisiyle veya gümrük vergisinden muaf olarak ithalatına esas oluşturmaktadır (TB, 2018). Bahsi geçen özel uygulamalar tercihli rejim uygulamaları olup buna göre bir devlet, anlaşmaya taraf diğer devlet menşeli ürünlerin ithalinde ya indirimli gümrük vergisi uygular ya da gümrük vergisi muafiyeti uygular. Eşyanın tercihli menşe statüsü Şekil-3’de yer alan “Menşe Şahadetnamesi” ile ispatlanmaktadır.

1.3.3. Bağlayıcı Menşe Bilgisi

Bağlayıcı Menşe Bilgisi (BMB), kişinin Ticaret Bakanlığı (GGM)’na yazılı olarak başvurması sonucunda GGM tarafından verilen ve eşyanın tercihli veya tercihli olmayan iktisadi milliyetinin tespitine ilişkin idari hükümdür. BMB, gümrük idarelerinin ticaret erbaplarına karşı sadece eşyaların menşeinin belirlenmesi konusunda ve yalnızca bilginin verildiği tarih itibariyle 3 yıl boyunca tamamlanacak gümrük işlemlerine mevzu olan işlemler için bağlayıcıdır ve başvuru sadece bir kalem ürün için yapılabilir (OAİB, 2019).

BMB verilmesi konusunda GK ve GY’de bir madde olmamasına rağmen uygulama usul ve esaslarını açıklayan alt yasal düzenlemelerin olmaması ve Bakanlığın kapasite ihtiyaçları sebebiyle BMB fiili olarak verilmemektedir (TKK, 2018: 25)

Şekil 4: Bağlayıcı Menşe Bilgisi Formu

T.C. GÜMRÜKLERİ- BAĞLAYICI MENŞE BİLGİSİ
TURKISH CUSTOMS - BINDING ORIGIN INFORMATION

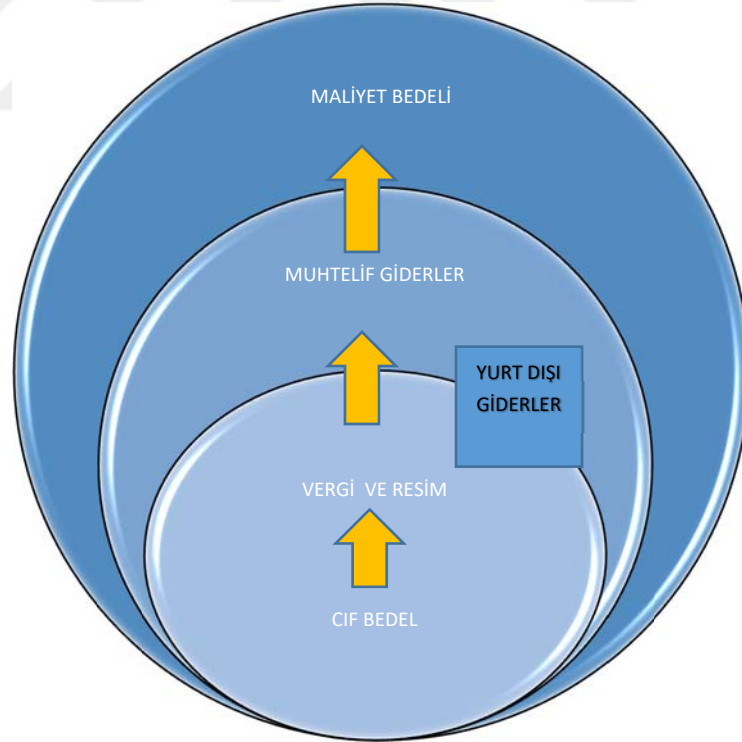
1	1. Hak Sahibinin Adı ve Adresi	Gizli	2. BMB Referans Numarası	2	1. Hak Sahibinin Adı ve Adresi	Gizli	2. BMB Referans Numarası
	3. Geçerliliğin Başlama Tarihi				3. Geçerliliğin Başlama Tarihi		
HAK SAHİBİ	Önemli Not Bu BMB, 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 9 uncu maddesinin 4 ve 6 ncı fıkrâ hükümleri saklı kalmak koşuluyla 4 no.lu kutuda belirtilen tarihten itibaren 3 yıl geçerlidir. Hak sahibi bu BMB'ye Gümrük Kanununun 242nci maddesi çerçevesinde itiraz edebilir.		4. Başvuru Tarihi ve Referans Numarası	D	Önemli Not Bu BMB, 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 9 uncu maddesinin 4 ve 6 ncı fıkrâ hükümleri saklı kalmak koşuluyla 4 no.lu kutuda belirtilen tarihten itibaren 3 yıl geçerlidir. Hak sahibi bu BMB'ye Gümrük Kanununun 242nci maddesi çerçevesinde itiraz edebilir.		4. Başvuru Tarihi ve Referans Numarası
	5. Eşyanın Tarife Pozisyonu				5. Eşyanın Tarife Pozisyonu		
1	6. Eşyanın Tanımı, Ticari İsimlendirmesi ve Ek Bilgi		Gizli	NÜS H A S İ	6. Eşyanın Tanımı, Ticari İsimlendirmesi ve Ek Bilgi		Gizli
7. Eşyanın Üretiminde Kullanılan Girdilerin a) Tarife Pozisyonu					7. Eşyanın Üretiminde Kullanılan Girdilerin a) Tarife Pozisyonu		
b) Nihai Ürünün Kıymetine Oranı		c) İthal Edildiği Ülke		b) Nihai Ürünün Kıymetine Oranı		c) İthal Edildiği Ülke	
8. Eşyanın Menşe Bilgisine İlişkin Karar				8. Eşyanın Menşe Bilgisine İlişkin Karar			
9. Bu BMB, başvuru sahibi tarafından tarihli ve sayılı dilekçe ekinde verilen bilgi ve belgelere dayanarak..... maddesine istinaden verilmiştir. Tarih: İmza Yer: Mühür				9. Bu BMB, başvuru sahibi tarafından tarihli ve sayılı dilekçe ekinde verilen bilgi ve belgelere dayanarak maddesine istinaden verilmiştir. Tarih: İmza Yer: Mühür			

Kaynak: GY, 2009: Ek-3

1.3.4. Eşyanın Gümrük Kıymeti

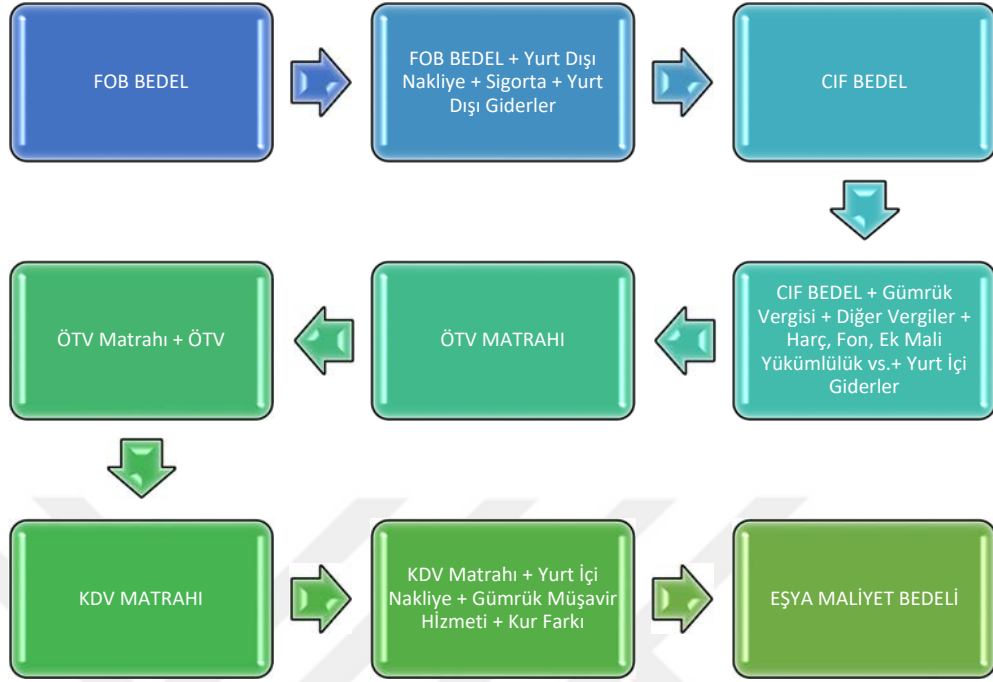
Gümrük kıymeti, eşyaya ait tutar olup; bir devletten başka bir devlete taşınması neticesinde gümrük idarelerine beyan ettiği gümrük vergisi matrahının ana ögesidir (Yavuz, 2017: 232). Eşyanın kıymeti, GTİP'inin ve eşya ticaretine ilişkin düzenlenen tarife dışı önlemlerin uygulanması amacıyla kıymet belirleme yöntemlerinden sırasıyla, satış bedeli yöntemi, aynı eşyanın satış bedeli yöntemi, benzer eşyanın satış bedeli yöntemi, indirgeme yöntemi, hesaplanmış kıymet yöntemi, son yöntemin uygulanması yoluyla tespit edilen değerdir. Bir yöntem ile belirlenemeyen kıymet için sıraya uyularak izleyen yöntemlere geçilir. (GY, 2009: 44) İthal edilen eşyanın gümrük matrahına temel alınacak kıymetinin Türk Lirası (TL) olarak beyanı zorunludur. Tablo 6'da ithal edilen eşyanın kıymetine eklenecek unsurlar gösterilerek eşyanın ithalat sonrası bedeline eklenen kalemler detaylandırılmıştır.

Tablo 5: Kıymet Çerçevesi

Kaynak: Yavuz, 2017: 232

Tablo 6: Maliyet Formülü

Kaynak: Yavuz, 2017: 232

1.4. Gümrüklerde Beyan ve Muayene

Gümrüklerde beyan, esas olarak gümrük beyannamesinin düzenlenerek gümrük idarelerine beyan edilen eşyanın bir gümrük rejimine tabi olması talebinde bulunulmasıdır (Bayrak, 2014: 4). Muayene ise beyannamede beyan edilen bilgilerin doğruluğunun kontrol edilmesi demektir.

1.4.1. Beyanname

Şekil 5’de gösterilen gümrük beyanname formları 8 ve 4 nüshalı olmak üzere iki takımdan oluşur ve eşyayı temsil etmek üzere eşyayı ithal eden sorumlular tarafından doldurularak gümrük idarelerine verilir.

Şekil 5:Gümrük Beyanname Formu

(Ek-1)

T.C. GÜMRÜK BEYANNAMESİ					1 B E Y A N			A SEVKİHRACAT GÜMRÜK İDARESİ												
1	2 İzdansız/İhracatçı ☐	No			3 Formlar	4 Yüklü /İstisna		7 Referans numarası												
		8 Alıcı			9 Mali sorumlu kişi			10 İli, yang. ülkesi			11 Ticareti yapan ülke		13 T.P.							
		14 Beyan sahibi/Temsilcisi			15 Sevki/İhracat ülkesi		16 Menşe ülkesi		15 Sevki/İhracat ülkesi kodu		17 Yang. ülkesi kodu		17 Yang. ülkesi							
		18 Hareketli taşıma aracının kimliği ve kayıtlı olduğu ülke			19 Ko:		20 Teslim şekli			21 Sınır geçiş noktası			22 Döviz ve toplam fatura bedeli		23 Döviz kutu		24 İşlemin niteliği			
		25 Sınırdaki taşıma şekli		26 Dahili taşıma şekli		27 Yüklenme yeri		28 Finansal ve bankacılık verilen			29 Ölümlü gizlilik idaresi			30 Eşyanın bulunduğu yer						
		31 Kaplar ve eşyanın tanımı			32 Rilem No			33 Eşya kodu			34 Menşe ülke kodu		35 Brüt ağırlık (kg)		37 R. E. J. I. M.		38 Net ağırlık (kg)		39 Kota	
		44 Ek bilgi / soruların belgeler / sertifikası ve izinler			41 Tamamlayıcı bilgi			46 İstatistik kıymet			48 Ortal beyan/Ortal belgelendirme			49 Antreponun balifermesi						
		47 Vergilerin hesaplanması			Tür		Vergi matrahı		Oran		Tutar		ÖŞ		48 Ödemelerin etelermesi			49 Antreponun balifermesi		
		51 Örgütülen transit idaresi (ye ülke)			Temsilci:			Yer ve tarih:			52 Teminat geçirdi değil			Kod			53 Yang. idaresi (ye ülkesi)			
		54 HAREKET İDARESİ KONTROLÜ			Mühür:			54 Yer ve tarih			Beyan sahibi / temsilcinin imzası ve adı:									

TCGB - 1

Kaynak: GY, 2009: Ek-3

1.4.2. Beyan Usulleri

Gümrük Müşavirleri ya da firma temsilcileri eşyanın türüne göre beyanda bulunurlar. Gümrük beyanı, yazılı veya sözlü olarak yapılabileceği gibi sorumlunun

eşyayı bir gümrük rejimine tabi tutma isteğini ifade ettiği farklı bir şekilde de yapılabilir (Arzova, 2006: 27).

1.4.2.1. Yazılı Usul (Normal Usul)

Yazılı beyan, Şekil-5’de yer alan gümrük beyannamesinin Bilgisayar veri işleme tekniğiyle doldurulması ile yapılır. Eşyanın beyan edildiği gümrük rejimini düzenleyen şartların uygulanabilmesi için gümrük beyannamesinde yer alan zorunlu alanların eksiksiz doldurulması ve açıklayıcı bütün bilgileri içermesi ve imzalanarak gümrüğe takdim edilmesi gerekir (GK, 1999: 60). Beyan doğrudan eşya sahipleri veya firmanın temsilcileri tarafından yapılır (Arzova, 2006: 27).

Gümrük idareleri, beyanın doğruluğunu tespit etmek üzere; beyan sahibinden ek bilgi ve belgede vermesini isteyebilir, gümrüğe beyan edilen eşyanın muayene ve tam tespitini yapabilir veya tahlil amacıyla eşyayı temsil edecek şekilde numune alabilirler. Beyanname muhteviyatı eşyanın muayene edilmesi durumunda, muayene neticesi, muayene edilmemesi durumunda ise, beyan edilen bilgiler, eşyanın ait olduğu gümrük rejimi hükümlerinin uygulanmasında temel alınır(GK, 1999: 60-65).

1.4.2.2. Basitleştirilmiş Usul

Gümrük idareleri, usul ve uygulamalarının mümkün olduğunca kolaylaştırılması ve gümrük işlemlerinin mevcut hükümlere uygun olarak uygulanmasını sağlayacak şekilde beyannameye ekinde yer alması gereken belgelerden bazılarının eklenmemesine ve yazılması gereken bazı bilgilerin yazılmamasına, eşyanın ilgili gümrük rejimine tabi tutulması talebi ile birlikte, ticari veya idari bir belgenin verilmesine izin vermekte yetkilidirler. Basitleştirilmiş usulle beyan, ticari veya idari belge yahut kayıt, eşyanın teşhisi için gerekli bilgilerin yer alması gerekmektedir (GK, 1999: 71).

1.4.2.3. Sözlü Beyan

Belge düzenlenmesi gereken sözlü beyana tabi eşyanın gümrük işlemlerinde, sınırlı sayıda alanı doldurulmuş Şekil 6’da yer alan sözlü beyan formu kullanılır.

İki hat sisteminin çalıştığı gümrük müdürlüklerinde yeşil veya “beyana tabi eşyam yoktur” hattından geçilmesi, hat sisteminin çalışmadığı bir gümrük idaresinden beyan yapılmaksızın geçirilmesi veya (GY, 2009: 172) şekil 6’da yer alan sözlü beyan formuyla yapılan bildirim başka bir tasarruf yoluyla beyandır.

Şekil 6: Sözlü Beyan Formu

T.C. SÖZLÜ BEYAN FORMU					A VARIŞ GÜMRÜK İDARESİ					
2 Gönderici/İhracatçı No					1 B E Y A N					
3 Formlar					4 Yükl. listelen					
5 Kalem sayısı					6 Kap adedi		7 Referans numarası			
8 Alıcı No					9 Mali Müşavir/Serbest Muhasebeci No					
14 Beyan sahibi/Temsilcisi No					10 Sevk ülkesi		11 Ticaret yapılan ülke	12 Kıymet bildirim formu	13 T.P.	
18 Çıkıştaki taşıt aracının kimliği ve kayıtlı olduğu ülke					19 Kır.		15 Çıkış/İhracat ülkesi		17 Gideceği ülke kodu	
21 Sınırı geçen hareketli taşıt aracının kimliği ve kayıtlı olduğu ülke					20 Teslim şekli		15 Çıkış ülkesi kodu		17 Gideceği ülke kodu	
25 Sınırdaki taşıma şekli					26 Dahili taşıma şekli		16 Menşe ülke		17 Gideceği ülke	
29 Giriş gümrük idaresi					30 Eşyanın bulunduğu yer		22 Döviz ve toplam fatura bedeli		23 Döviz kuru	24 İşlemin niteliği
28 Finansal ve bankacılık verileri					32 Kalem No		33 Eşya kodu			
31 Kaplar ve eşyanın tanımı					34 Menşe ülke kodu		35 Brüt ağırlık (kg)		36 Tercihli tarife	
44 Ek bilgi / sunulan belgeler / ön izinler					37 R E J I M		38 Net ağırlık (kg)		39 Kota	
47 Vergilerin hesaplanması					40 Özet beyan		41 Tamamlayıcı ölçü		42 Kalem fiyatı	43 HY kodu
50 Asıl sorumlu					48 Ödemenin ertelenmesi		45 Ayarlama		46 İstatistiksel kıymet	
51 Onaylanan gümrük idareleri (ve ülke)					49 Antreponun tipi ve kodu		B HESAP DETAYLARI			
52 Teminat geçerli değil					53 Varış gümrük idaresi (ve ülke)		C HAREKET GÜMRÜK İDARESİ			
J VARIŞ GÜMRÜK İDARESİ KONTROLÜ					Mühür:		54 Yer ve tarih			
							Beyan sahibi / temsilcinin imzası ve adı:			

1.5. Beyan Kontrolü ve Muayene Esasları

Gümrük idarelerine eşya beyan edildikten sonra beyanın doğruluğunun kontrolü işlemine muayene denir ve muayene memurları tarafından eşyanın kontrolü yapılır (Arzova, 2006: 43). Eşyanın muayenesi, kapların marka, cins, numara ve miktarlarını, eşyanın vergiye esas olan miktar ve diğer ölçüleri ile GTİP, menşee ve kıymetine ilişkin beyan edilen bilgilerin doğruluğunun tespitini kapsar. Muayene işlemi tam muayene veya kısmi muayene yöntemleriyle gerçekleştirilir. Bu muayene türlerinden hangisinin kullanılacağı BİLGE sistemi tarafından belirlenir. Ancak muayene şeklinin sistem tarafından belirlenmediği durumlarda bu husus muayene memurları tarafından eşyanın niteliğine göre ve risk unsurlarının mahiyetine göre belirlenir. Muayene sonucunda beyana uygun sonuç alınır, muayene memuru tarafından buna ilişkin bilgiler BİLGE sisteminden muayene ekranına kaydedilerek onay verilir. Beyanın kontrolünün kısmi muayene olarak belirlendiği gümrük beyannameleri muhteviyatı eşyayı temsil edecek şekilde açılarak muayene edilen kapların numaraları ve ayırt edici özellikleri BİLGE sistemine kaydedilir. Kısmi muayene esnasında bir farklılık tespit edilmesi veya muayene memuru tarafından lüzum görülmesi halinde eşyanın tam muayenesi yapılır ve gerekçeleri ile sonucu, BİLGE sisteminden muayene ekranına 'tam muayenesi yapıldı' notu düşülerek tespitler yazılır (GY, 2009: 182).

1.5.1. Muayene Memurunun Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Ticaret Bakanlığı taşra teşkilatında görev alan ve gümrüklerin eşya üzerinde denetim ve kontrolünde son derece önemli bir yeri olan ve esas itibariyle uzman statüsünde ya da kontrolör/denetmen statüsünde görev yapmaları daha uygun olan (Üyümez ve Gültekin, 2016: 359) muayene memurlarının görev ve sorumlulukları Ticaret Bakanlığı Taşra Teşkilatı Çalışma Yönetmeliğinin 39. Maddesine göre görevleri şunlardır; (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Taşra Teşkilatı Çalışma Yönetmeliği, 2011: 39)

- Gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulacak eşyanın kontrolünü ve muayenesini yapmak, gtip tespit etmek.

- Gümrük idareleri tarafından tahsil edilmesi gereken vergi, fon ve diğer mal  yükümlülüklerin tahakkukunu yapmak, muafiyet, istisna ve korunma önlemi hükümlerini uygulamak.
- Adli makamların talepleri olması halinde, kaçak Őüphesi ile el konulan eşyanın GT P'ini belirleyerek gümrüklenmiŐ değerinin tespitine yönelik vergi tahakkukunu yapmak.
- Tasfiyelik hale gelen eşyanın GT P tespitini yapmak ve tahakkuk belgesini düzenlemek.
- Geri verme veya kaldırma baŐvurularında iadesi veya mahsubu gereken vergilerin kontrolünü yapmak.
- Gümrüğe beyan edilen eşyanın muayene ve kontrolünde kaçakçılığa konu olması muhtemel olayın tespit edilmesi halinde konuyu idari amirine bildirmek.
- İdari amirleri tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.
- Muayene Memuru, kendisine verilen görevlerin eksiksiz ve zamanında yerine getirilmesinden idari amirlerine karşı sorumludur”.

1.5.2.Kırmızı Hat (Fiziki Muayene)

Beyan edilen eşyanın bilge sistemine eklenen dinamik risk kriterleri doğrultusunda bilge sisteminden otomatik olarak kırmızı hatta görevli muayene memuruna yönlendirilmesi sonucu ilgili muayene memuru tarafından eşyanın tam ya da kısmi olarak muayene edilmesidir. Tam muayene, beyan edilen eşyanın tüm kaplarının açılarak muayene edilmesi, kısmi muayene ise eşyayı temsil edecek miktarda eşyanın açılarak muayene edilmesidir (Arzova, 2006: 44).

Fiziki muayenesi yapılan eŐyayla ilgili muayene sonucu uygun görüldüyse ve beyan edilen bilgiler ilgili muayene memuru tarafından doğruluğu tespit edildikten sonra beyanname imzalanır ve muayene memurunun isme havi muayene kaŐesiyle kaŐelenir. Aynı zamanda bilge sisteminde muayene ekranına yapılan muayeneyle ilgili bilgiler yazılıp eşyanın blokesi kaldırılır. Beyanda bulunan firma ya da temsilcisi kısmi muayene sonucunun eşyanın tamamını temsil etmediği düŐüncesinde ise eşya tam muayene edilebilir.

1.5.3. Sarı Hat (Belge Kontrolü)

Muayene memuru beyannamede yer alan bilgileri ve eklerini inceleyerek; tarife, kıymet, miktar, yasaklayıcı ve kısıtlayıcı önlemler söz konusu ise, buna ilişkin belge kontrollerini de tamamladıktan sonra uygun bulursa, bu hususu beyanname üzerinde gösterir ve belge sisteminde onay verir. Yapılan kontrol sonucu sisteme kaydedilir (GY, 2009: 183). Sarı hatta görevli muayene memuru, yaptığı kontrol sırasında beyanname ve ekli belgeler arasında bir farklılık tespit eder ve muayenenin yapılmasını elzem görür ise BİLGE sistemi tarafından kendisine havale edilen tarih ve saat itibariyle en geç yirmi dört saat içerisinde sistem üzerinden tespiti hakkında müzekkere yazarak bu hususu idare amirine bildirir.

1.5.4. Mavi Hat (Sonradan Kontrol)

Onaylanmış kişi statü belgesine sahip işletmelerin ihracatta faydalandığı, eşyanın çıkış işlemlerinin tamamlanmasından önce muayeneye veya belge kontrolüne tabi tutulmadığı hattır (GY, 2009: 180).

1.5.5. Yeşil Hat

Eşyanın herhangi bir fiziki muayeneye veya belge kontrolüne tabi tutulmadığı hattır (Melemen, 2016: 540). YYS sahibi işletmeler tarafından verilen beyanlar yapılacak risk analizi neticesine göre yeşil hatta işlem görebilir. Yeşil hatta işlem görmüş ithalat beyannamesi kapsamı eşyaya ilişkin olarak beyan edilen gümrük vergilerinin ödenmesi ya da teminata bağlanması neticesinde gümrük işlemleri tamamlanır ve söz konusu eşya gümrük idaresi tarafından teslim edilir (GY, 2009: 144).

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI

2.1. Uluslararası Ticaretin Kolaylaştırılması Kavramı

Dış ticaret, ekonomik büyüklüğün, gelişme ve refahın esas itici gücüdür. Globalleşme ve bölgesel işbirlikleri, dış ticaret politikalarının ülke kalkınma stratejilerine eklenmesinin önemini daha da arttırmaktadır. GOÜ'ler, ticaretin serbestleşmesi ve küreselleşmesinin getirdiği faydaları elde etmek istiyorlarsa, ulusal ekonomiyi küresel pazarlara entegre etmelidir. İhracatın ekonomik kalkınmadaki önemi bakımından, özellikle dışa dönük kalkınma politikalarını benimsemiş olan birçok gelişme yolundaki ülke, ticaret ve taşımacılık faaliyetlerini kolaylaştırarak ticaret ortamlarını iyileştirmek ve rekabet edebilirliklerini artırmak için çaba sarf etmektedir (Shujie ve Shilu, 2009: 121). Ticaretin kolaylaştırılması kavramı, altmışlı yılların sonlarında ortaya çıktı ancak bu amaç ticaretin başlangıcından beri vardı. Ticaretin kolaylaştırılmasının çeşitli tanımları mevcuttur. Bazıları yalnızca kamu prosedürlerine odaklanırken, diğerleri ise sayısız özel konular da dahil olmak üzere daha geniş anlam ifade etmektedir. Bununla birlikte, her ticareti kolaylaştırma tanımı, işlem maliyetlerini en aza indirmeyi ve gereksiz prosedürleri azaltmayı amaçlamaktadır (Orliac, 2012: 20).

DTÖ, Uluslararası ticaret işlemlerinin kolaylaştırılması ve uyumlaştırılmasını “uluslararası ticarete malların taşınması için gerekli bilgilerin toplanması, sunulması, iletilmesi ve işlenmesinde yer alan uygulamalar, faaliyetler, formaliteler” şeklinde tanımlamaktadır. Ticaretin kolaylaştırılmasının esas amacı, dış ticaret işlemlerinde yer alan prosedürleri ortadan kaldırmak, veri gerekliliklerinin ve yönetimin basitleştirilmesini, standardizasyonunu sağlamaktadır (Kommerskollegium, 2002: 2). Ticaretin basitleştirilmesi kavramı, günümüz uluslararası ticaretinin hareketli yapısı sonucu üretim sürecine çok sayıda devletin katılmasıyla birlikte önemli bir kalite kazanmıştır. Yapılan küresel çalışmalar da, konunun bu yöndeki önemini ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, 118 ülkeden yaklaşık 50 yıllık dönemde (1950-1998) toplanan bilgilerin incelenmesi sonucunda, ticari rejimlerin kolaylaştırılması ve geliştirilmesinin ülkelerin ortalama yıllık büyüme oranlarına % 1,5 oranında olumlu katkı sağladığı görülmüştür (TKK, 2018: 8).

Ticaretin kolaylaştırılması hakkında, Grainger tarafından yapılan tanımda ise sınırlar arası eşya hareketlerini düzenleyen süreçler ve kontrollerin maliyetleri azaltacak ve verimliliği en üst düzeye çıkaracak şekilde iyileştirilmesine vurgu yapılmaktadır. Bu anlamda ticaretin kolaylaştırılması dört ana öğeden oluşmaktadır (Hıdır, 2016: 4):

1. Uygulanan kurallar ve süreçlerin kolaylaştırılması ve azaltılması,
2. Ticaret sistemlerinin modernizasyonunun sağlanması, özel sektör ve kamu kurumları arasındaki bilgi paylaşımı ve işbirliğinin artırılması,
3. Ticaret ve gümrük işlemlerinin organizasyonu,
4. Ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili kurumların oluşturulması.

Tüm tanımlar, prosedürlerin azaltılması, standardizasyonu ve kolaylaştırılması gibi bir takım “evrensel” noktaya atıfta bulunmuştur. Farklılıklar ise piyasa maliyetlerini düşürmek için kullanılan çeşitli bileşenlerde ortaya çıkmıştır (Orliac, 2012: 21). Ticaretin kolaylaştırılmasıyla ortaya çıkacak potansiyel ekonomik kazançlar sıradışı değildir. Ticaret işlem maliyetlerini düşürmek ve tüm dünyada malları hızlı ve ucuz bir şekilde taşımak, daha fazla ticaret ve daha yüksek gelir anlamına gelmektedir (Hufbauer ve Schott, 2013: 11).

2.2. Ticaretin Kolaylaştırılmasının Temel Prensipleri

Dünya ticaret hacminde ortaya çıkan büyüme, ekonomik işbirlikleri ve entegrasyonlar, gelişen bilgi işlem alt yapısı, evrensel dış ticaret sistem kurallarının yeniden yorumlanması ve geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Dış Ticaretin daha verimli sürdürülmesini sağlayan dış ticaretin kolaylaştırılması üzerine yapılan çalışmalar bu kavramın varlığının bir seçenektan ziyade bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır. Ticaretin kolaylaştırılmasının temel ilkeleri; etkinlik, şeffaflık, tutarlılık, öngörülebilirlik ve ayrımcı olmama ilkeleri temelinde gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması, prosedürlerin azaltılması, gümrük harç ve ücretlerinin indirilmesi, ticaretin basitleştirilmesine yönelik ihtiyaç ve öncelikler dikkate alınarak kapasite artırımına yönelik teknik yardım sağlanması şeklinde açıklanabilir (Hıdır, 2016: 6).

2.2.1. Şeffaflık

Dış ticarete etki eden yasa ve dzenlemelerin yayınlanmasını, erişilebilirliğini ve aynı zamanda yapılan dzenlemelerin tutarlı bir şekilde uygulanmasını içerir (Hammer, 2008: 19).

2.2.2. Kolaylaştırılmış ve Uyumlaştırılmış Mevzuat

Ticaretin kolaylaştırılması için dzenlemelerin ve prosedürlerin uyumlaştırılması ve standartlaştırılmasının yanında küresel standartların tanınması da önemlidir (Hammer, 2008: 19).

2.2.3. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Altyapısı

BİT araçlarının kullanılması, gümrük işlemlerinin verimliliğini ve etkinliğini arttırır (Hammer, 2008: 20). Yeni BİT araçları kullanılarak işlemlerin ve belgelerin elektronik platforma taşınarak gümrük süreçlerinin iyileştirilmesi ve uyumlaştırılması uluslararası ticaretin artırılması ve ekonominin güçlendirilmesini hedeflenmektedir (Hıdır, 2016: 7).

2.2.4. Yeknesaklık

Dış ticarete ilişkin kural ve işlemler aynı mahiyeti taşıyan mal, hizmet ve şirketlere göre farklılık göstermeyecek şekilde herkese eşit biçimde uygulanmalıdır (Hıdır, 2016: 7). Uluslararası ticareti kolaylaştırma önlemlerini verimli uygulayabilmek için, devlet ile özel sektör arasında işbirliği yapılması gerekmektedir (Hammer, 2008: 21). Bu kural DTÖ'nün yerli ya da yabancı olsun olmasının tüm işletme, mal ve hizmetlere aynı işlem ve kuralları hayata geçirmeyi öngören ulusal muamele kuralı prensiplerine dayanmaktadır (Hıdır, 2016: 7).

2.2.5. Ticaret Çevreleri ile İşbirliği

Dış ticaretin kolaylaştırılması yönünde yürürlüğe geçirilen kararlar ile yapılan uygulamaların kamu kurumları ile ticaret çevreleri arasında bir işbirliği sağlanarak gerçekleştirilmesini ve iki taraf arasında ortak işbirliğini hedeflemektedir (Nomer, 2019). Ticaret paydaşları arasında yer alan aktörler Tablo-8'de gösterilmiştir. Geniş bir aileden oluşan ticaret dnyası çok katmanlıdır. Temelde ticaret yapan değişik ölçekte firmalar bulunurken bu işletmelere yardımcı aracı hizmetler sağlayan firmalar

bulunmaktadır ve en üstte ticareti düzenleyen, kontrol, denetim ve izinleri sağlayan kamu kurumları bulunmaktadır.

Tablo 7: Paydaşlar ve Ticari Aktörler

Ticaret yapanlar Küçük, büyük ithalatçı ve ihracatçılar; deneyimli, deneyimsiz acenteler (doğrudan ve dolaylı temsilciler)
Araçlar Ulaştırma ve taşıma hizmetleri: Gemi işleticileri, gemi sahibi olmayan taşıyıcılar (NVOCC), havayolları, çartır işleticileri, kamyon ve nakliye firmaları, demiryolları, lojistik hizmet sağlayıcılar, yük/taşıma komisyoncuları, gümrük müşavirleri, banka ve finans kuruluşları, sigorta şirketleri. Tesis ve altyapı: Limanlar, havaalanları, demiryolu terminalleri, konteynır iç limanları, liman işleticileri ve yükleme-boşaltma hizmet sağlayıcıları, yük elleçleme acenteleri, antrepo işleticileri, transit depo işleticileri, IT servis sağlayıcıları
Devlet kurumları Gümrük, Ulaştırma Bakanlığı, liman sağlık otoritesi, Gıda ve Tarım Bakanlığı, standardizasyon kuruluşları, Ticaret ve Sanayi Bakanlıkları, sivil havacılık organı, sağlık ve güvenlik yetkilileri, göçmenlik bürosu, maliye, İçişleri Bakanlığı, karantina yetkilileri, bitki sağlığı yetkilileri, polis, karayolları, üçüncü ülke temsilcileri, sözleşme test ve muayene hizmet sağlayıcıları

Kaynak: Biçimseven, 2019

2.3. Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu

Ticaretin basitleştirilmesi; arz zinciri üzerinde, dış ticaret altyapısının iyileştirilerek rekabet gücünün artırılması yönünde birçok önlemin alınmasını gerektirmekte ve bu yönüyle ticaret erbablarının yanı sıra ticaretle ilgili birçok kamu kurumunu ilgilendiren bir süreci ifade etmektedir. Bu minvalde, küresel düzeyde uluslararası ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik yapılan düzenlemelerin takip edilerek ekonomi ve ticaret politikası çerçevesinde uyum sağlanması, hedeflere ulaşılması bakımından önem arz etmektedir. Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nın 23'üncü maddesinden kaynaklanan ülke yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ve uluslararası ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik eylem planlarının ve stratejilerin oluşumuna katkıda bulunmak, ilgili kamu kurumları arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlayarak etkinliği sağlamak amacıyla; TB Müsteşarı başkanlığında "Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu" kurulmuştur (RG, 2016).

Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi çerçevesinde saptanan hedeflerin hayata geçirilmesi ile gümrük ve dış ticaret prosedürlerinin azaltılması, bilgi işlem teknolojilerinin kullanımı ve altyapının iyileştirilmesi sayesinde sınırlardan birim zamanda geçen mal akışının artmasının sağlanması, uluslararası ticaretin basitleştirilmesi sayesinde ticari maliyetlerde ortaya çıkacak azalma ile KOBİ'lerin ihracat yapmasının kolaylaştırılması ve dolayısıyla tüketicilerin piyasadaki ürünlere daha ucuza ulaşması hedeflenmektedir (TKK, 2018: 25).

DTÖ Ticaret Kolaylaştırma Anlaşması (TKA), sınır prosedürlerinin azaltmak ve verimliliğini arttırmak için önemli bir fırsat yaratmakta, böylece ticaret maliyetlerini düşürmekte ve günümüzde uluslararası ticareti karakterize eden küresel değer zincirlerine katılımı arttırmaktadır. 2015 OECD Ticaret Kolaylaştırma Göstergeleri, TKA'nın uygulanmasının dünya çapında ticaret maliyetlerini % 12,5 ile % 17,5 arasında azaltabileceğini göstermiştir. TKA'yı eksiksiz uygulayan ülkeler, ticaret maliyetlerini yalnızca TKA'nın gerektirdiği asgari seviyeye göre yüzde 1,4 ila 3,9 arasında düşürmüştür(OECD, 2019).

DTÖ tarafından yayınlanan Rapora göre TKA'nın uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, ticari maliyetlerin ortalama %14.3 oranında azalması ve 2015-2030 yılları arasında dünya ihracat hacminin yılda %2.7 ve gayrisafi yurtiçi hasılanın ise %0.5 oranında yükselmesi beklenmektedir(WTO,2019).

Tablo 1: TEMEL STRATEJİ HEDEFLERİ VE HEDEF PERFORMANS GÖSTERGELERİ

Hedef Sırası	Temel Hedefler	Hedef Performans Göstergesi (HPG)	Performans Ölçüm Kontrol Kaynağı
1	Uluslararası ticaret işlemlerinin gerektirdiği bilgi ve belgeler; doğru, güncel, hızlı, açık, ve kolay erişilebilir bir şekilde yayımlanacaktır.	HPG 1	TKK İnternet Sitesi Çalışma Grubu Raporu
2	Yeni mevzuat oluşturulması veya değiştirilmesi sürecinde ticaret erbabı ve ilgili diğer kesimlerin görüşlerinin alınması ve	HPG 1	TKK İnternet Sitesi Çalışma Grubu Raporu

	mevzuat değişikliklerinin duyurulması konusunda düzenli işleyen bir mekanizma tesis edilecektir.		
3	Dış ticaret işlemlerinde kullanılan ve sınır idareleri tarafından talep edilen belgeler, formaliteler, ücret ve harçlar yeniden değerlendirilerek, şeffaflık ve ölçülülük sağlanacak; bunların sayıları, işlem süreleri ve maliyetleri azaltılacaktır.	HPG 2, HPG 3 ve HPG 4	DB İş Yapılabilirlik Ortamı Sınır Ötesi Ticaret Göstergesi
4	Gümrüklü sahaların alt yapısı iyileştirilecek ve gümrüklü sahalarda sınır idareleri tarafından yapılacak işlem ve kontrollerin etkin ve yeknesak bir şekilde yapılması sağlanacaktır.	HPG 4	DB İş Yapılabilirlik Ortamı Sınır Ötesi Ticaret Göstergesi, TKK Tek Durak Noktası Çalışma Grubu Raporu
5	Dış ticaret işlemlerinde kırmızı hat oranları kontrol ve kolaylaştırma dengesini sağlayacak seviyelere düşürülecektir.	HPG 5	Ticaret Bakanlığı Verileri
6	Diğer ülkeler üzerinden yapılan geçişlerde transit serbestisi tam olarak sağlanması için çaba gösterilecektir.	HPG 1	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Verileri
7	Eşyanın ithalat, ihracat ve transitinde sınır geçiş işlemlerinin basitleştirilmesi sağlanacak ve bu amaçla ilgili tüm sınır idarelerinin faaliyetleri koordine edilecektir.	HPG 1	DB İş Yapılabilirlik Ortamı Sınır Ötesi Ticaret Göstergesi
8	Ticaret erbabının gelişmiş ülkelerdeki firmalar ile eşit şartlarda uluslararası rekabet gücüne erişmesi için iyileştirmeler yapılacaktır.	HPG 1, HPG 2, HPG 3, HPG 4, HPG 5	TKK Türkiye Stratejisi Çalışma Grubu Raporu

Kaynak: Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu, 2018: 22

Tablo 2:Hedef Performans Göstergeleri

HPG 1	Dünya Bankası “İş Yapılabilirlik Raporu Sınır Ötesi Ticaret Sıralaması”nda ve “LPE”de uzun vadede 20 basamak gelişme sağlanacaktır.
HPG 2	Uluslararası ticaret işlemlerinin kamu hizmetlerinden kaynaklanan maliyetleri, uzun vadede %20 azaltılacaktır.
HPG 3	Uluslararası ticaret işlemlerinde istenilen belgelerin sayısı, uzun vadede %20 azaltılacaktır.
HPG 4	Malların teslim süresi, uzun vadede %20 azaltılacaktır.
HPG 5	Kırmızı hatta sevk edilen gönderi oranı, uzun vadede %20 düşürülecektir.

Kaynak: Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu, 2018: 15

Türkiyede ise bu eylem planı çerçevesinde yer alan hedefler Tablo-1’de gösterilmiştir. Bu hedeflere ulaşmak için beş temel eksen üzerinde faaliyetler saptanmıştır. Bu faaliyetler (TKK, 2018: 19).;

- Gümrük ve ticaret işlemlerinde şeffaflığın sağlanması,
- Gümrük ve ticaret işlemlerinin kolaylaştırılması,
- Maliyetlerin azaltılması,
- Gümrük ve Ticaret işlemlerinden sorumlu kamu kurumları ile yabancı devlet kurumları arasında işbirliğinin sağlanması,
- Ticaretin kolaylaştırılmasında kapasitenin artırılması hedeflenmektedir.

2.4. Ticaretin kolaylaştırılması kavramının önemi

Dış ticaretin kolaylaştırılması küçük firmaların ticarete daha çok katılmasına yardımcı olmaktadır. Ticaret prosedürleriyle ilgili gereksiz masrafların ortadan kaldırılması, ticaret erbablarının küresel pazardan tam olarak yararlanmaları için çok önemlidir (OECD, 2019). Ticareti kolaylaştırma kavramının dış ticaret üzerinde

oluşturacağı etkileri belirlemek amacıyla ortaya konulan çalışmalar çoğunlukla genel denge analizi yaklaşımı veya çekim modeli kullanılarak yapılan çalışmalardır (Aynagöz Çakmak, 2016: 4).

Ticaretin kolaylaştırılması için yapılan çalışmaların hayata geçirilmesi için maliyetler fazla görünebilir ancak dış ticaretin kolaylaştırılmasının net etkisinin zaman içinde maliyetleri azaltması beklenmektedir. Reformları uygulamanın maliyeti, gümrüklerin büyüklüğü ve mevcut gümrük altyapısı ile insan kaynakları gibi ülkeye özgü özelliklere göre değişmektedir (Hammer, 2008: 9). OECD tarafından yürütülen bir araştırmada, ticari işlem maliyetlerinde dünya ticaretinin yaklaşık %1'i kadar bir azalmanın oluşturacağı toplam kazancın 40 milyar dolar olacağı düşünülmektedir (Dennis, 2019: 7).

Ticaretin kolaylaştırılması yalnızca gelişmekte olan ülkeler için değil, tüm uluslararası örgütler tarafından ekonomik kalkınma için hayati öneme sahip olarak görülmektedir. Prosedürlerin ticarete engel olduğu anlaşılmakta ve ticaretin kolaylaştırılmasının önünün açılması için birçok faktör bulunmaktadır (Kommerskollegium, 2002: 5).

En önemli faktörler şunlardır (Kommerskollegium, 2002: 5):

- Uluslararası ticaretteki büyük artış,
- Daha hızlı, daha ucuz ve daha verimli ticaret ve ulaştırma sistemleri,
- Karmaşık Gümrük prosedürleri içeren ikili ve bölgesel serbest ticaret anlaşmalarındaki hızlı artış,
- Uluslararası ticari malların yapısındaki önemli değişiklik (nihai mallardan orta ve alt montaj ürünlerine doğru)
- Tarife ve kota azaltma gibi diğer ticareti serbestleştirici konularda yapılan kapsamlı çalışma ve ilerlemelerin bir tespiti olarak, hantal ve karmaşık ticaret işlemlerinin karşılaştırmalı maliyetindeki artış.

Ticaretin kolaylaştırılması, ticari işlem maliyetini azaltma ve böylece ithal edilen malların iç piyasada malların fiyatını düşürme potansiyeline sahiptir. Tablo-9', ticaretin kolaylaştırılmasından beklenen kazancı, ulusal düzeyde ve şirketler için daha belirgin göstermektedir (Hammer, 2008: 8-9).

Tablo 8: Ticaretin Kolaylaşmasının Ekonomiye ve Şirketlere Faydaları

Ekonomik Faydalar	Şirket Faydaları
<ul style="list-style-type: none">• Kaynakların daha verimli kullanılması• Hızlandırılmış ekonomik gelişme• Doğrudan yabancı yatırım girişi• Ticarete bağlı gelirde artış• Yasadışı ithalat ve ihracatta azalma	<ul style="list-style-type: none">• Düşük maliyetler ve düşük gecikmeler• Öngörülen resmi müdahale nedeniyle daha hızlı gümrük işlemleri ve serbest bırakma• Hem yerli hem de uluslararası iş yapmak için basit ticari çerçeve• Gelişmiş rekabet gücü• Daha az yolsuzluk riski• Artan iş fırsatları• Uluslararası tedarik zincirlerine daha fazla entegrasyon

Kaynak: Hammer, 2008: 9

Hükümetlerin gümrük işlemlerini iyileştirmelerine, ticaret maliyetlerini azaltmalarına, ticaret akışlarını artırmalarına ve uluslararası ticaretten daha fazla fayda elde etmelerine yardımcı olmak için, eylem alanlarını belirleyen ve reformların potansiyel etkilerini değerlendirmek amacıyla OECD tarafından bir dizi ticari kolaylaştırma göstergeleri oluşturulmuştur (OECD, 2019).

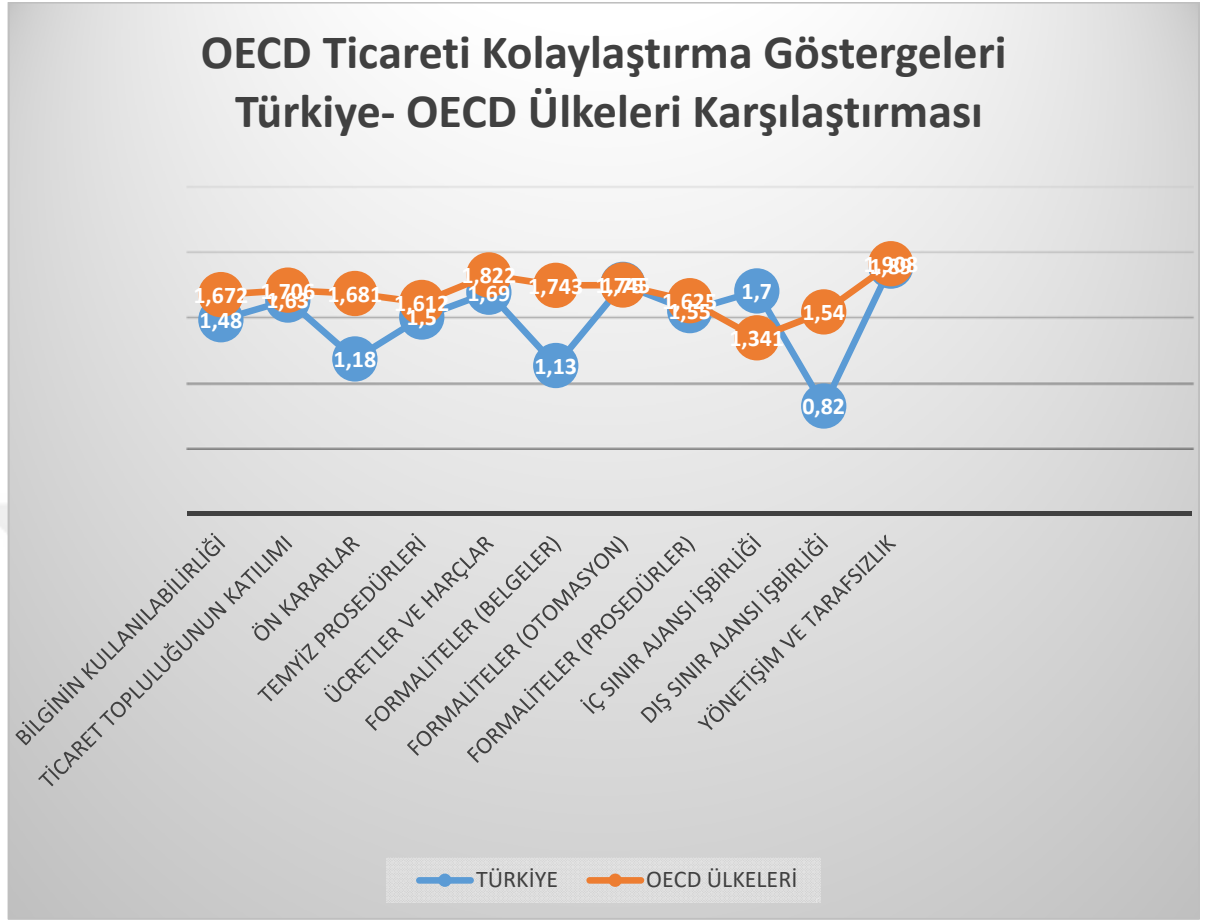
Bu göstergeler (OECD, 2019);

- **Bilginin kullanılabilirliği:** İnternet de dahil olmak üzere ticari bilgilerin yayınlanması,
- **Ticaret topluluğunun katılımı:** İstişareler için yapılar; istişareler için belirlenmiş kurallar; taslakların yayınları; bildirim ve yorum çerçevelerinin varlığı,
- **Ön kararlar:** İdareden, ithalat sırasında belirli mallara uygulanan sınıflandırma, menşei, değerlendirme yöntemi vb. bu beyanlara uygulanan kural ve süreçler,
- **Temyiz prosedürleri:** Sınır kurumları tarafından idari kararlara itiraz imkanı ve yöntemleri,
- **Ücretler ve harçlar:** İthalat ve ihracata uygulanan harçlar ve ücretler; parasal müeyyideler,

- **Formalitelere (Belgeler):** Kopya kabulü, ticari belgelerin basitleştirilmesi; uluslararası standartlara uygun uyum,
- **Formalitelere (Otomasyon):** Elektronik veri değişimi; otomatik risk yönetimi kullanımı; otomatik sınır prosedürleri; elektronik ödemeler,
- **Formalitelere (Prosedürler):** Sınır kontrollerinin kolaylaştırılması; gerekli tüm belgeler için tek gönderim noktaları (tek pencereler); varış öncesi işlem; Gümrük vergilerinin kesin olarak belirlenmesinden ve ödenmesinden ayrılan malların serbest bırakılması; bozulabilir malların işlenmesi; boşluk sonrası denetimler; yetkili operatörler,
- **İç sınır ajansı işbirliği:** Gümrük makamlarına kontrol heyeti; ülkenin çeşitli sınır kurumları arasında işbirliğini destekleyen kurumsallaşmış mekanizma; veri gereklilikleri ve belgesel kontrollerinin koordinasyonu / uyumlaştırılması; teftişlerin koordinasyonu; koordineli / ortak altyapı ve ekipman kullanımı,
- **Dış sınır ajansı işbirliği:** komşu ve üçüncü ülkelerle işbirliği; prosedürlerin ve formalitelerin hizalanması; veri gereklilikleri ve belgesel kontrollerinin koordinasyonu / uyumlaştırılması; risk yönetimi işbirliği; ortak kontroller,
- **Yönetişim ve tarafsızlık:** Gümrük yapıları ve işlevleri; hesap verebilirlik; etik politikasıdır.

Bu göstergeler ışığında tablo-10 incelendiğinde Türkiye formaliteler ve iç sınır ajansı işbirliği başlıklarında OECD ülkelerinin ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Ticaret topluluğunun katılımı, temyiz prosedürleri, yönetim ve tarafsızlık göstergelerinde OECD ülke ortalamalarına çok yakın skorlar elde etmiştir.

Tablo 9: OECD Ticareti Kolaylaştırma Göstergeleri Türkiye - OECD Ülkeleri Karşılaştırması

* Elde edilebilecek en iyi performans 2'dir. OECD 2017 rakamları baz alınarak düzenlenmiştir.

Kaynak: OECD, 2019

2.5. Lojistik Performans Endeksi(LPE)

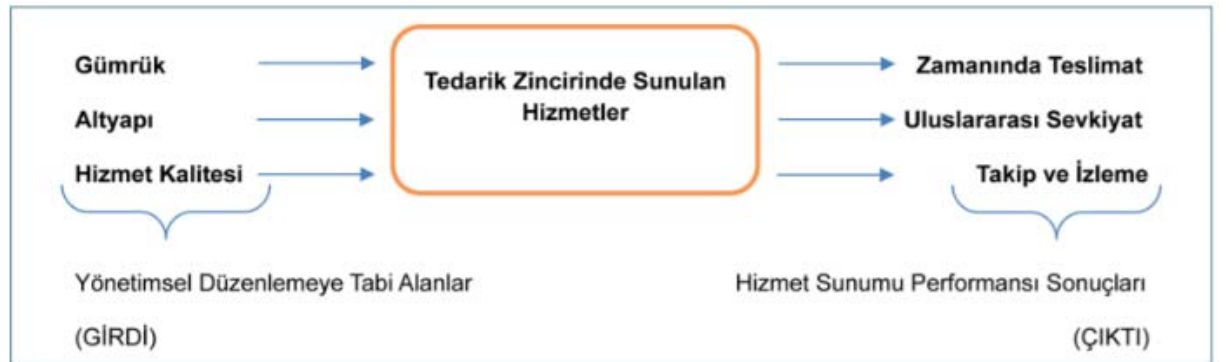
LPE, Dünya Bankası tarafından geliştirilen ve bir ülkedeki lojistik tedarik zinciri boyunca performansı ölçen bir kıyaslama endeksidir (OECD, 2012: 50). Devletlerin gümrük, altyapı, taşımacılık gibi lojistik alanındaki performanslarını ölçmekte; lojistik büyüklüğü ve kaliteyi ölçmektedir. Devlet liderleri, politikacılar ve ticaret erbaplarına yönelik olarak dış ticarete karşılaşılan taşımacılık sorunlarını çözüme yönünde neler yapılabileceği konusunda bilgi vermeyi hedeflemektedir (Aynagöz Çakmak, 2016: 4). Dünya Bankası, küresel ve yerel lojistik operatörlerini, dünyanın dört bir yanındaki ülkelerin ulaştırma, altyapı ve gümrük işlemlerinin kalitesi konusundaki görüşlerini araştırmakta ve bu işlemlerin performansını 1 ve 5 puan aralığında puanlayarak bir ölçekte sıralamak için cevaplarını kullanmaktadır (APEC, 2011: 15). Bu puanlamaların

ortalamaları belirlenerek yıllara göre devletlerin LPE'leri tespit edilmekte ve ülke sıralamaları belirlenmektedir. Veriler, on-line anketler ile sektör içerisinde bulunan çok uluslu şirketler aracılığıyla yıllık olarak derlenmektedir. 2018 yılında 160 ülkeyi kapsayan on-line anket cevaplayıcılarından lojistik faaliyeti gösterdikleri ülkeleri değerlendirmeleri talep edilmiş ve yaklaşık 6000 adet ülke değerlendirmesi toplanmıştır (WB, 2019). Toplanan verilerde; Etkili bir lojistiğin ticaret maliyetlerini azaltıcı ve böylece işletmelerin/devletlerin rekabet gücüne ve ekonomik büyüme üzerine pozitif etkisini artıracığı gerçeğinden hareketle LPE ülkeleri altı bileşen altında test etmektedir (Aynagöz Çakmak, 2016: 4).

Bu bileşenler (GTB, 2016: 1);

- Sınır ve Gümrük idareleri yönetiminin verimliliği,
- Ticaret ve lojistik altyapısının niteliği,
- Rekabetçi gönderi fiyatlarının ayarlanabilmesi kolaylığı,
- Lojistik hizmetlerinin yeterliliği ve kalitesi,
- Gönderilerin izlenme ve takip edilebilirliği,
- Gönderilerin ithalatçılara beklenen sürelerde ulaştırılma sıklığı,

Şekil 7:Lojistik Performans Endeksi Süreci

Kaynak: Otomasyon, 2018

LPE süreci şekil-72de gösterilmiştir. LPE ile uluslararası ticaretin geliştirilmesi ve kolaylaştırılması arasındaki ilişkinin araştırılmaya başladığı süreç boyunca lojistik performansının artırılması için iki temel nokta dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi olan gümrük idareleri düzenlemeleri sınır geçişlerindeki işlemlerin ve kontrollerin

geliştirilmesini amaçlarken; bununla birlikte fiziki muayenenin yönetimi, risk yönetimi, TPS, otomasyon gibi birçok iyileştirme çalışması da bu düzenlemelerin altında işlenen konulardır. İkinci temel nokta ise, ticaret koridorları ile lojistik iyileştirme projeleri öne çıkmaktadır. Bu projeler ile transit ve sınır gümrük idarelerinin iyileştirilmesi, transit uygulamalarının düzenlenmesi ve yine özellikle transit rejimindeki kontrollerin elden geçirilmesi konuları düzenlenmeye çalışılmaktadır. (GTB, 2016: 22) Lojistik dostu devletler yeni politikalar, karmaşıklık ve rekabet baskısı tehlikesi ile karşı karşıyadır. 2007'den beri LPE sonuçları, gelişen ve zengin devletlerdeki lojistik performansını hizmet kalitesi'ndeki gelişmenin artırdığını göstermektedir. Lojistik dostu devletlerde, üreticiler ve ticaret erbapları temel taşımacılık ve lojistik işlemlerini zaten üçüncü hizmet sağlayıcılardan karşılamakta, esas işlerine odaklanmakta ve daha karmaşık arz zincirlerini yönetmektedir. Böyle gelişmiş hizmetlerin maliyetleri azaltıldığı takdirde daha fazla işletme lojistik hizmetleri için servis sağlayıcı talebinde olacaktır. Dış ticaretin mevcut durumu, sektörü nitelik ve yenilik alanında zorlamaktadır. (GTB, 2016: 7)

Tablo 10: Türkiye 2010- 2018 Yılları Arası Lojistik Performans Endeksi

Ülke	Yıl	LPE Sıra	LPE Skoru	Sınır İdarelerince Gümrük Prosedürlerinin Etkinliği (Teslimde hız, etkinlik tahmin edilebilirlik)	Ticaret ve Lojistik Altyapı (Yol, demiryolu, karayolu vs) kalitesi	Rekabetçi fiyatlandırılma iş sevkiyat kolaylığı	Lojistik Hizmet Kalitesi	Sevkiyatı Takip ve İzleme	Dakiklik (Sevkiyatın zamanında ulaşma ulaşılmadığı)
Türkiye	2010	39	3,22	2,82	3,08	3,15	3,23	3,09	3,94
Türkiye	2012	27	3,51	3,16	3,62	3,38	3,52	3,54	3,87
Türkiye	2014	30	3,50	3,23	3,53	3,18	3,64	3,77	3,68
Türkiye	2016	34	3,42	3,18 (36)	3,49 (31)	3,41(35)	3,31(36)	3,39(43)	3,75(40)
Türkiye	2018	47	3,15	2,71(58)	3,21 (33)	3,06(53)	3,05(51)	3,23(42)	3,63(44)

*2016 -2018 yılları arasında gösterge bazında ülke sıralamaları parantez içerisinde gösterilmiştir.

Kaynak: The World Bank, 2019

Kriterler incelendiğinde Türkiye: (Otomasyon, 2018)

- Sınır İdarelerince Gümrük Prosedürlerinin Etkinliği kriterinde 2016 yılında 3,18 puanla 36. sırada iken 2018 yılında 2,71 puanla 58. sıraya inmiştir.
- Ticaret ve Lojistik Altyapı kalitesi kriterinde 2016'da 3,49 puanla 31. sırada iken 2018 yılına gelindiğinde 3,21 puanla 33. sıraya inmiştir.
- Rekabetçi fiyatlandırılmış sevkiyat kolaylığı Sevkiyat kriterinde 2016'da 3,41 puanla 35. sırada iken 2018 yılına gelindiğinde 3,06 puanla 53. sıraya inmiştir.
- Lojistik Hizmet Kalitesi kriterinde 2016'da 3,31 puanla 36. sırada iken 2018 yılına gelindiğinde 3,05 puanla 51. sıraya inmiştir.
- Sevkiyatı Takip ve İzleme kriterinde 2016'da 3,39 puanla 43. sırada iken 2018 yılına gelindiğinde 3,23 puanla 42. sıraya yükselmiştir.
- Dakiklik kriterinde 2016'da 3,75 puanla 40. sırada iken 2018 yılına gelindiğinde 3,63 puanla 44. sıraya inmiştir.

Dünya Bankası tarafından geliştirilen ve yürütülen LPE endeksine göre Türkiye 2012 yılında 27. Sırada yer alırken 2014, 2016 yıllarında 30 ve 34. Sıralara gerilemiştir. Son olarak 2018 yılında endekste ise Türkiye 47. Sıraya kadar gerilemiştir. 2016 yılında yayınlanan LPE anket neticeleri açıklandığında Türkiye'nin iyileştirmesi gereken birçok alanı olduğundan hem devlet yöneticileri hem de özel sektör temsilcileri aynı fikirdeydi. LPE 2018 anket sonuçları ile Türkiye'nin iyileştirmesi gereken yönlerden ziyade yeniden yapılandırılması gereken yapısal sorunlarının varlığı ortaya çıkmış oldu. Günümüzde lojistik performansı geliştirme adına yapılabilecekler sadece altyapı çalışmaları ve ticaretin basitleştirilmesi ile sınırlı kalmanın ötesine geçmiş durumdadır. Esneklik sürdürülebilirlik ve teknolojik gelişmeler gibi kavramlarda da hem özel sektör temsilcileri hem de kamu idareleri tarafından üzerinde durulması gereken esas noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır. (Otomasyon, 2018)

2.6. Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Raporu

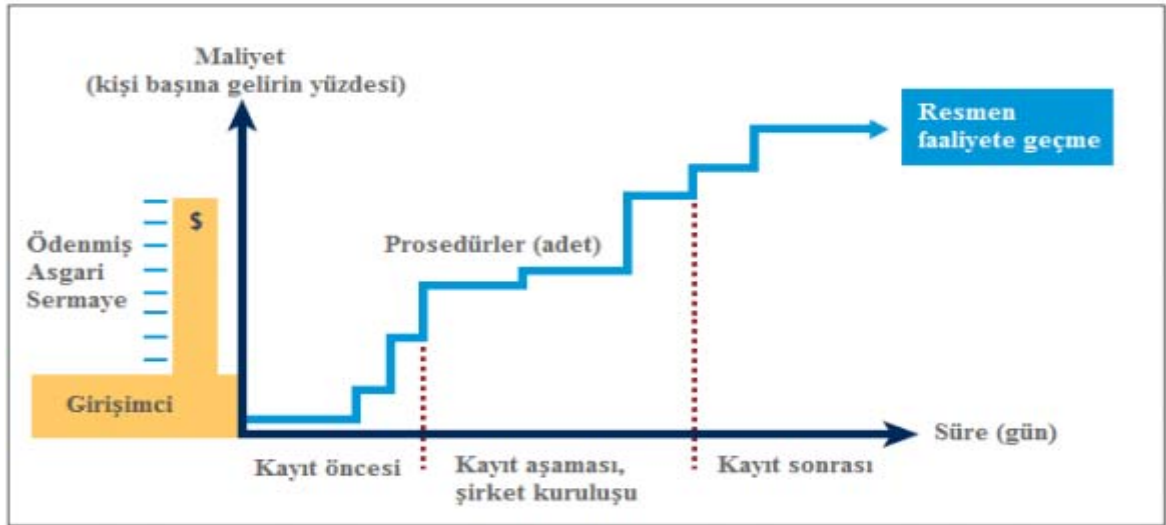
Ticareti kolaylaştırma göstergeleri açısından ülkeleri karşılaştırma imkanı veren bir başka endeks DB tarafından hazırlanan Doing Business- İş Yapma Kolaylığı raporu, yatırım yapacak yeni bir girişimci için mevcut düzenlemelerle KOBİ kurmanın zorluk ya da kolaylık seviyesini ölçmeye çalışan bir rapordur (Aynagöz Çakmak, 2016: 8). Eşyaların standart okyanus taşımacılığı ile ihraç ve ithal edilmesine ilişkin şartlara

odaklanır ve ilgili zaman ve maliyeti (tarifeler hariç) ölçer. Burada zaman ve maliyetten kastedilen, iki taraf arasındaki sözleşmeden doğan, malların teslimine kadar olan ihracat ve ithalatına ilişkin tüm resmi prosedürleri bir araya getirerek tamamlama zamanını ve maliyetidir. Bu nedenle sınır ötesi ticaret göstergeleri şunları içerir: malları ihraç/ithal etmek için gereken tüm belgelerin sayısı; malları ihraç/ithal etmek için gerekli tüm prosedürlere uymak için gerekli zaman; ve malları ihraç/ithal etmek için gereken tüm prosedürlerle ilgili maliyetler. Yerel nakliye şirketleri, nakliye hatları, gümrük komisyoncuları, liman yetkilileri ve bankalar dahil olmak üzere farklı paydaşlar, gerekli belgeleri ve maliyetleri ve her bir prosedürü tamamlama zamanı olmak üzere toplam 10 farklı alanda ölçen rapordur. (OECD, 2012: 49)

2.6.1. İşe Başlama

İş yapma kolaylığı raporu; bir işe başlamak için gerekli olan resmi tüm işlemlerin oluşturduğu zaman ve maliyetleri kaydetmektedir (GTB, 2017: 18).

Şekil 8: İşe Başlama Süreci

Kaynak: GTB , 2017: 18

Şekil-8’de işe başlamak için şart olan ödenmiş asgari sermaye yükümlülüğü ile işe başlamak için gerekli olan işlemlerin yarattığı zaman ve maliyet süreci gösterilmektedir. Şekil-8’e bakıldığında ödenmiş asgari sermaye sorumluluğu arttıkça maliyetlerin arttığı görülmektedir. Ayrıca, kayıt süreci ve prosedürlerin sayısı artış gösterdikçe hem zaman (gün) hem de maliyetler yükselmektedir (GTB , 2017: 18).

2.6.2. İnşaat İzinleri

Gerekli izinlerin ve lisansların alınması, bildirimlerin ve denetimlerin yapılması ve hizmet bağlantılarının elde edilmesi dahil olmak üzere, bir depo yapılabilmesi için prosedürler, zaman ve maliyetler gösterilmektedir (WB, 2019a: 2).

2.6.3. Elektrik Temini

Bir firmanın yeni inşa edilen bir depo için elektrik bağlantısı elde etmek için gereken zorluklar ve elektrik şebekesine bağlanma prosedürleri, süresi ve maliyeti ile elektrik arzının güvenilirliği ve tarifelerin şeffaflığını göstermektedir (Doing Business Measuring Business Regulations, 2019). elektrik bağlantı maliyetlerinin yüksek olması ve karmaşıklığının yanı sıra yetersiz ve güvenilir olmayan güç arzı ve elektrik tüketiminin yüksek fiyatı da iş dünyasında maliyetleri etkileyen göstergeler olarak ortaya çıkmaktadır (GTB, 2017: 23).

2.6.4. Tapu Kaydı

İşletmelerin mülkiyet hakları konusunda güvence altına alma kolaylığı ve mülkiyet kaydında yer alan adımların, zamanın ve maliyetlerin sayısı rapora dahil edilmiştir. Mülkiyet aktarma prosedürleri, zaman ve maliyet ve arazi yönetim sisteminin kalitesi gösterilmektedir (WB, 2019b).

2.6.5. Kredi Temini

Kredi bilgi paylaşımı ve borç alanların ve borç verenlerin yasal haklarına ilişkin önlemler ve taşınır teminat kanunları ile kredi bilgi sistemleri raporda gösterilmiştir (WB, 2019b).

2.6.6. Azınlık Hissedar Haklarının Korunması

Azınlık hissedar haklarının korunması, yatırımcı korumasının üç boyutunu açıklamaktadır: işlemlerin şeffaflığı (Bildirim Endeksinin Kapsamı), kendi kendine işlem yapma yükümlülüğü (Yönetici Sorumluluk Endeksinin Kapsamı), hissedarların ve yöneticilerin suistimal için dava açma hakları ve yatırımcı koruma endeksinin gücü gösterilmiştir(WB, 2019b).

2.6.7. Vergi Ödeme

Bu konu, orta büyüklükte bir şirketin belirli bir yıl içinde ödemesi veya kesmesi gereken vergi ve zorunlu katkıları kaydeder, ayrıca vergi ve katkı payı ödemesi ve kayıt sonrası prosedürlere uymanın idari yükünü ölçer (WB, 2019b).

2.6.8. Dış Ticaret

Dış ticaret endeksleri, devletlerin uluslararası ticaret alanındaki performanslarını analiz ederken, ihraç veya ithal edilen standart bir grup ürüne ilişkin gerekli belgeleri tedarik etmek için ve gümrüklerden geçiş işlemlerinin tamamlanması için gerekli olan süre ve maliyetleri göstermektedir (GTB, 2017: 32).

2.6.9. Sözleşmenin İcrası

Sözleşmelerin İcrası, yerel bir ilk derece mahkemesi aracılığıyla ticari bir anlaşmazlığın çözülmesinin zamanını, maliyetini ve adli süreçler endeksinin kalitesini ölçerek her ekonominin mahkeme sisteminde kaliteyi ve etkinliği teşvik eden bir dizi iyi uygulamayı benimsemiş olup olmadığını ölçmektedir(WB, 2019b).

2.6.10. Şirket Tasfiyesi

Veriler, mevcut iflas yasasındaki eksiklikleri ve iflas sürecindeki ana usule ilişkin idari darboğazları belirlemektedir. Dolardaki talep sahiplerinin iflas eden firmadan kaç kuruş kazandığı ile ifade edilen geri kazanım oranı da gösterilmiştir(WB, 2019b).

Tablo 11: İş Yapma Kolaylığı Raporu Türkiye 2018 - 2019 Karşılaştırması

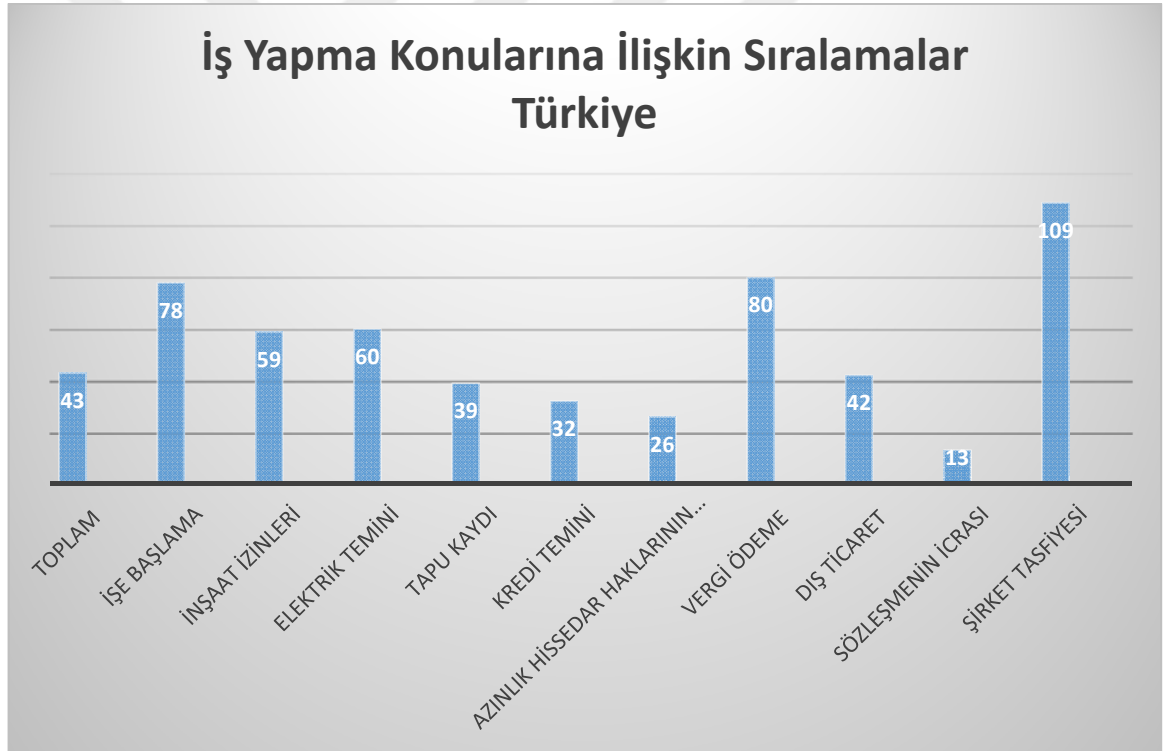
Başlıklar	2019 Sıralama	2019 Skoru	2018 Skoru	Değişim
Toplam ✓	43	74,33	69,99	4,34
İşe Başlama ✓	78	88,21	81,91	6,30
İnşaat İzinleri ✓	59	73,19	69,36	3,83
Elektrik Temini ✓	60	81,23	81,02	0,21
Tapu Kaydı ✗	39	76,58	78,12	1,54
Kredi Temini ✓	32	75	55,00	20
Azınlık Hissedar Haklarının Korunması	26	71,67	71,67	----
Vergi Ödeme ✓	80	74,65	72,91	1,74

Dış Ticaret ✓	42	90,27	86,73	3,54
Sözleşmenin İcrası ✓	13	71,78	69,93	1,85
Şirket Tasfiyesi ✓	109	40,71	33,26	7,45

Kaynak: WB, 2019b

Reformlar ülkenin tüm yerli, küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri için iş ortamını iyileştirme çabalarına önemli ölçüde hız kazandırmıştır. Son beş yıllık dönemde, Türkiye yılda ortalama 1 reform gerçekleştirmiştir. Geçtiğimiz yılki reformlar sonucunda, Türkiye küresel iş yapma kolaylığı sıralamasında 43'üncü sıraya yükselmiştir (WB, 2019c).

Tablo 12: İş Yapma Konularına İlişkin Sıralamalar

Kaynak: WB, 2019b

Tablo-12 incelendiğinde sözleşmenin icrası kriterinde en iyi sıralamaya sahip olan Türkiye şirket tasfiyesinde 109. Sırada yer almaktadır. Toplamda ise 43. Sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 13: Türkiye, Avrupa, Orta Asya ve OECD Üst Gelir Grubu Dış Ticaret Karşılaştırması

GÖSTERGELER		Türkiye	Avrupa-Orta Asya	OECD Üst Gelir Grubu	
İHRACAT	Sınır İşlemleri	Süre(saat)	16	22,1	12,5
		Maliyet(\$)	358	157,5	139,1
	Belge İşlemleri	Süre(saat)	4	24,3	2,4
		Maliyet(\$)	55	97,9	35,2
İTHALAT	Sınır İşlemleri	Süre(saat)	11	21,1	8,5
		Maliyet(\$)	46	162,3	100,2
	Belge İşlemleri	Süre(saat)	3	24,7	3,4
		Maliyet(\$)	80	93,9	24,9

Kaynak: WB, 2019a: 47

Yukarıda yer alan Tablo-14’de göstergelere bakıldığında Türkiye’de ihracat sınır işlemleri ortalama 16 saat sürerken Avrupa - Orta Asya da 22.1 saat sürmektedir. OECD üst gelir gurubunda ise 12.5 saatte tamamlandığı görülmektedir. İhracat maliyet karşılaştırmasında ise Türkiye’de işlemlerin 358 dolarla diğer iki guruba göre daha maliyetli olduğu görülmektedir. İhracat belge işlemlerinde ise süre Türkiye’de 4 saat iken OECD üst gelir gurubunda 2,4 saat sürmektedir. İthalat sınır işlemlerinde ise Türkiye 11 saat ve 46 dolar maliyetle yer alırken OECD üst gelir gurubu 8,5 saat ve 100,2 dolar maliyete sahiptir. Belge işlemlerinde ise Türkiye 3 saat ve 80 dolar ortalamaya sahipken OECD üst gelir gurubu 3,4 saat ve 24,9 dolar ortalamaya sahiptir. Tablo incelendiğinde Türkiye’nin Avrupa ve Orta Asya ülke ortalamalarından zaman ve maliyet açısından önde olduğu görülürken OECD üst gelir gurubu ülkelerinden geride kaldığı görülmüştür. OECD üst gelir gurubundan iyi olduğumuz taraflar ise ithalat sınır işlemleri maliyeti ve belge işlemleri süresidir.

2.7. KÜRESEL TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI

RAPORU

İlk defa 2008 yılında Dünya Ekonomik Forumu tarafından geliştirilen ve iki yılda bir yayımlanan rapor birçok devletin, ticaretin basitleştirilmesine yönelik çalışmaları için kaynak olmuştur ve özel sektöre yatırım kararlarında yardımcı olmaktadır. Ticaretin Kolaylaştırılması göstergesi, devletlerin sınırlardan varış gümrük idaresine kadar, ticarete konu olan malların serbest dolaşımını basitleştirmek için

geliştirdiği kurumların, politikaların, altyapı ve hizmetlerin niteliğini ölçmektedir. Endeksin yapısı, alt göstergeler ile 4 bölüme ayrılmış uluslararası ticaretin temel kolaylaştırıcı öğelerinden oluşmaktadır (TB, 2017: 1):

- “Pazara Erişim Alt Endeksi”, bir taraftan ülkeye gelen eşyayı karşılama noktasında devletlerin benimsediği politikaları, diğer taraftan ülke ihracatçılarının dış pazarlara girişte karşılaştıkları zorlukları ve kolaylaştırmaları değerlendirmektedir.
- “Sınır Yönetimi Alt Endeksi”, sınır yönetimlerinin, eşyanın giriş ve çıkışını kolaylaştırma seviyelerini ölçmektedir.
- “Altyapı Alt Endeksi” sınır içinde ve dışında eşya akışını kolaylaştıracak gerekli iletişim ve ulaşım altyapısının sağlanıp sağlanmadığını ölçmektedir.
- “İş Ortamı Alt Endeksi”, ülkede faal olan ihracatçı, ithalatçı ve taşıma firmalarının faaliyetlerini etkileyen düzenleyici ve güvenlik çevresi kadar yönetişimin niteliğini gösteren bir endekstir.

Bu dört alt endeksin her biri, ticareti kolaylaştırıcı bir dizi bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler aşağıda gösterilmiştir.

- İç Pazara Erişim (6 gösterge)
- Dış Pazara Erişim (2 gösterge)
- Gümrüklerin Verimliliği (13 gösterge)
- Ulaşım Altyapısının Varlığı ve Kalitesi (7 gösterge)
- Ulaşım Hizmetlerinin Varlığı ve Kalitesi (6 gösterge)
- Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Varlığı ve Kullanımı (7 gösterge)
- İş Ortamı (16 gösterge)

136 ülkenin yer aldığı çalışmanın 2016 yılı verilerine göre, ilk üç sırada sırasıyla 5.97, 5.70 ve 5.66’lık puanlarla Singapur, Hollanda ve Hong Kong yer alırken Türkiye 4.52 puanla 59. Sırada yer almaktadır (WEF, 2016).

Tablo 14: Türkiye’nin 2014- 2016 Yılları Ticaretin Kolaylaştırılması Raporundaki Görünümü

	2014	2016	Değişim
Genel Sıralama	48	59	-11
Alt Endeks A: Pazara Erişim (1-7)	73	86	-13
Bileşen 1: İç Pazara Erişim (1-7)	60	87	-27
Bileşen 2: Dış Pazara Erişim (1-7)	93	88	5
Alt Endeks B: Sınır Yönetimi (1-7)	47	45	2
Bileşen 3: Sınır İdaresinin Etkinliği ve Şeffaflığı (1-7)	47	45	2
Alt Endeks C: Altyapı (1-7)	49	46	3
Bileşen 4: Ulaşım Altyapısının Mevcudiyeti ve Kalitesi (1-7)	30	27	3
Bileşen 5: Ulaşım Hizmetlerinin Mevcudiyeti ve Kalitesi (1-7)	36	45	-9
Bileşen 6: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Mevcudiyeti ve Kullanımı (1-7)	77	74	3
Alt Endeks D: İş Ortamı (1-7)	53	73	-20
Bileşen 7: İş Ortamı (1-7)	53	73	-20

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2017: 41

Türkiye “Pazara Erişim” alt endeksinde 2016 yılında, 2014 yılına göre on üç sıra kaybederek 136 ülke arasında 86. sırada yer bulmuştur. “İç Pazara Erişim” bileşeninde Türkiye 87. sıradayken, “Dış Pazara Erişim” bileşeninde bir önceki rapor dönemine göre beş sıra artarak 88. sıraya yükselmiştir. Türkiye’nin ilerlediği bu beş sırada söz konusu bileşenin göstergelerinde edindiği artış etkili olmuştur. Hedef pazarlarda karşılaşılan tarife göstergesinde Türkiye 10 sıra artarak 93. sıraya yükselmiştir. Türk ihracatçıları hedef pazarlarda ortalama %3,8 (2014 yılında %4,3) tarife oranı ile karşılaşırken Singapurlu ihracatçılar %3,4, Polonyalılar %3,5, Malezyalılar %3,9, Ruslar ise %5,0 tarife oranı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Hedef pazarlarda tercih marjı göstergelerine bakıldığında ise ülkemizin iki sıra yükselerek 78. sıraya yerleştiği görülmektedir. Sınır Yönetimi alt endeksi altında yer alan tek bileşen olan “Sınır İdaresinin Etkinliği ve Şeffaflığı” başlığında ülkemiz 2016 yılında bir önceki rapor dönemine göre iki sıra kazanarak 45. sıraya yükselmiştir. “Gümrük Hizmetleri Endeksi”

göstergesinde Türkiye 2016 yılında bir önceki rapor döneminde elde ettiği yeri değişmeyerek 59. Sırada kalmıştır. Rapora göre Türkiye’de ihracat prosedürlerinde gerekli belgelerin toplanması için gereken süre beş saat ve işlemlerin maliyeti 87 dolar olurken, ithalat işlemlerinde ise gerekli belgelerin toplanması için gereken süre 11 saat ve bu işlemlerin maliyeti 142 dolardır. Türkiye’de ihracatta sınır prosedürlerinin tamamlanması için gerekli olan süre 16 saat, bu işlemlerin maliyeti 376 dolar olurken, ithalatta sınır işlemlerinin tamamlanması için gereken süre 41 saat, bu işlemlerin maliyeti 655 dolar olmaktadır. Ülkemiz “Altyapı” alt endeksinde bilhassa endeksin “ulaşım altyapısının mevcudiyeti ve kalitesi” (27. sıra) ve “bilgi ve iletişim teknolojilerinin mevcudiyeti ve kullanımı” (74. sıra) bileşenlerinde kazandığı üçer sıra sayesinde üç sıra artış göstererek 46. Sıraya yükselmiştir. Ulaşım hizmetlerinin mevcudiyeti ve kalitesi bileşeninde kaybedilen 9 sıra ise “altyapı” alt endeksindeki yükselişimizi durduran bir öge olmuştur. Ulaşım altyapısının mevcudiyeti ve kalitesi bileşeninin endekslerine bakıldığında, Türkiye’nin ulaşım altyapı niteliğinde rekabet açısından avantajlı bir durumda olduğu görülebilir. Türkiye, 2014 yılına göre havayolu ulaşımı altyapısının kalitesinde iki sıra artarak 29. sıraya, demiryolu altyapısının kalitesinde 47 sıra artarak büyük bir atılımla 55. sıraya, liman altyapısının kalitesinde sekiz sıra artarak 51. Sırada yer almaktadır. Karayollarının kalitesinde 28. sırada yer alan Türkiye “mevcut uluslararası havayolu koltuk sayısı” endeksinde ise 4 sıra artarak 15. sıraya yükselmiştir. Ulaşım hizmetlerinin mevcudiyeti ve kalitesi bileşeninin endekslerinden “lojistik rekabet” göstergesinde 14 sıra gerileyerek 36. sıraya düşen Türkiye “sevkiyat kolaylığı ve karşılanabilirliği” ile “posta hizmetlerinin etkinliği göstergelerinde” 13’er sıra artarak sırasıyla 35. ve 49. Sıralarda yer bulmuştur. Altyapı alt göstergesinin son bileşeni olan “bilgi ve iletişim teknolojilerinin varlığı ve kullanımı”nın endekslerinden “devlet online hizmet endeksi”nde ise Türkiye 14 sıra yükselerek 64. Sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye’nin en çok sıra kaybettiği alt gösterge ise 20 sıra ile “iş ortamı” olmuştur. Türkiye söz konusu alanın endekslerinden “finansmana erişim endeksi”nde 37 sıra düşerek 68. sırada yer alırken, kamu kurumlarının etkinliği ve hesap verebilirliği endeksinde ise 9 sıra artarak 38. sıraya yükselmiştir (TB, 2017: 2-3).

2.7.1. Türkiye ‘nin Sınır Yönetimi Alt Endeksi

Aşağıda yer alan Tablo-17’de “Sınır Yönetimi” alt göstergesi altında yer alan tek bileşen olan “Sınır İdaresinin Etkinliği ve Şeffaflığı” başlığı gösterilmiştir.

Tablo 15:Türkiye’nin Sınır İdaresinin Etkinliği ve Şeffaflığı Bileşeninde Yer Alan Göstergelerin Sıralaması

GÖSTERGELER	Puan	2014 Sıralama	2016 Sıralama	Bir Önceki Rapor ile Kıyaslama
B.3. Sınır İdaresinin Etkinliği ve Şeffaflığı (1-7)	5,1	47	45	+2
Gümrük Hizmetleri Endeksi (0-1)	0,6	59	59	0
Gümrükleme Sürecinin Etkinliği (1-5)	3,2	34	36	-2
İthalatta Geçen Süre: Belgelerin Kontrolü (Saat)	11,1	56	57	-1
İthalatta Geçen Süre: Sınır İşlemleri (Saat)	41,1	63	63	0
İthalatın Maliyeti: Belgelerin Kontrolü (\$)	141,6	85	86	-1
İthalatın Maliyeti: Sınır İşlemleri (\$)	655,3	111	110	+1
İhracatta Geçen Süre: Belgelerin Kontrolü (Saat)	5,0	46	47	-1
İhracatta Geçen Süre: Sınır İşlemleri (Saat)	15,8	39	38	+1
İhracatın Maliyeti: Belgelerin Kontrolü (\$)	87,0	67	67	0
İhracatın Maliyeti: Sınır İşlemleri (\$)	376,4	87	88	-1
İthalat ve İhracatta Usulsüz Ödemeler	3,9	59	66	-7
İthalat Prosedürlerinde Zamanın Öngörülebilirliği (1-7)	4,2	48	55	-7
Gümrük Hizmetleri Şeffaflık Endeksi (0-1)	1,0	1	1	0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2017: 41

Bu başlık 2014 yılında tasarlanmış bir bileşendir. Türkiye “Sınır İdaresinin Etkinliği ve Şeffaflığı” bileşeninde bir önceki döneme göre 2 sıra artarak 45. sıraya yükselmiştir. Bu gösterge de ilk üç sırada sırasıyla; İsveç, Hollanda ve Singapur yer almıştır. Gümrük hizmetleri göstergesinde 2014 yılında 59. sırada yer alan Türkiye 2016 yılında bu sırası değişmemiştir. Bu endeks 0 ve 1 arasında elde edilen puanlardan oluşturulmaktadır. Türkiye 0,63 puan ile rekabet açısından dezavantajlı durumda yer almaktadır. Ülkemiz için diğer endekslere bakıldığında, ithalatta belge işlemlerinde geçen süre 11,1 saat, sınır işlemleri için geçen süre 41,1 saat olarak tespit edilmiştir. İthalatta belgelerin işlemlerinde geçen süre endeksinde ilk sırada 23 adet ülke bulunmaktadır. Avusturya, Polonya, Almanya ve Fransa’nın da ilk sırada bulunduğu

ithalatta belge işlemlerinde geçen süre asgari 0,5 saat olarak tespit edilmiştir. İthalatta sınır işlemleri için harcanan süre göstergesinde ilk sırada 19 adet ülke bulunmaktadır. ABD’de ithalatta sınır işlemleri için harcanan süre 1,5 saat, Güney Kore’de 6, Hong Kong’da 18,5 ve Singapur’da 35,4 saat olarak tespit edilmiştir. Aynı göstergelere Türkiye için bakıldığında ihracatta belgelerin kontrolü için harcanan süre 5 saat, sınır işlemleri için harcanan süre 15,8 saat olarak ölçülmüştür. Türkiye için ithalatta belgelerin maliyeti ise 141,6 dolar ve ithalatta sınır işlemlerinin maliyeti 655,3 dolar olduğu görülmüştür. Türkiye’nin “Sınır İdaresinin Etkinliği ve Şeffaflığı” konusunda rekabet avantajının bulunduğu alanların “Gümrükleme Sürecinin Etkinliği” ve “Gümrük Hizmetleri Şeffaflık Endeksi” olduğu görülmektedir. Gümrük hizmetleri şeffaflık endeksinde Türkiye 0 ile 1 puan arasında elde edilen puanlara bakıldığında 35 ülke ile birlikte 1 tam puan almıştır (TB, 2017: 41-42).

2.7.2. Türkiye’nin Altyapı Alt Endeksi

Tablo-18’de yer alan Türkiye “Ulaşım Altyapısının Mevcudiyeti ve Kalitesi” göstergesinde bir önceki döneme göre 3 sıra artış göstererek 27. Sıraya yükselmiştir. Ulaşım altyapısının varlığı ve kalitesi göstergesinde ilk üç sırada ise sırasıyla; Hong Kong, Birleşik Arap Emirlikleri ve Singapur yer almaktadır. Türkiye “Ulaşım Altyapısının Mevcudiyeti ve Kalitesi” göstergesinde bulunan mevcut uluslararası havayolu koltuk sayısı endeksinde 2014 yılına göre 4 sıra artarak 15. sırada, karayollarının kalitesi endeksinde 13 sıra artarak 28 ve havayolu altyapısının kalitesi göstergesinde 2 sıra artarak 29. sırada bulunmaktadır. Türkiye’nin asfalt yol kalite göstergesinde ise 2014 yılındaki sırası değişmeyerek 27. sırada bulunmaktadır. Diğer taraftan Türkiye tarifeli taşımacılık bağlantı göstergesinde 9 sıra düşerek 29. sıraya, demiryolu altyapısının kalitesi endeksinde ise 4 sıra düşerek 55. sıraya gerilemiştir (TB, 2017: 43).

Tablo 16:Türkiye'nin Alt Yapı Endeksinde Yer Alan Göstergelerin Sıralaması

GÖSTERGELER	Puan	2014 Sıralama	2016 Sıralama	Bir Önceki Rapor ile Kıyaslama
C.4. Ulaşım Altyapısının Mevcudiyeti ve Kalitesi (1-7)	4,5	30	27	3
Mevcut Uluslararası Havayolu Koltuk Sayısı (Milyon, km/hafta)	2257,6	19	15	4
Havayolu Altyapısının Kalitesi (1-7)	5,4	31	29	2
Demiryolu Altyapısının Kalitesi (1-7)	3,0	51	55	4
Liner Taşımacılık Bağlantı Endeksi (0- 157,1)	49,6	20	29	9
Liman Altyapısının Kalitesi (1-7)	4,5	59	51	8
Asfalt Yol Kalite Endeksi (1-7)	5,9	27	27	0
Karayollarının Kalitesi (1-7)	5,0	41	28	13

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2017: 41

Tablo-19'da yer alan Türkiye "Ulaşım Hizmetlerinin Mevcudiyeti ve Kalitesi" göstergesinde bir önceki döneme göre 9 sıra düşerek 45. Sıraya gerilemiştir. Bu gerilemenin asıl sebebi olan endeks 42 sıra yer kaybedilen "Ulaşım Modundaki Değişikliklerin Etkinliği" olmuştur. Ulaşım hizmetlerinin varlığı ve kalitesi göstergesinde ilk üç sırada bulunan ülkeler sırasıyla; Hong Kong, Singapur ve Lüksemburg olmuştur. Türkiye "Ulaşım Hizmetlerinin Mevcudiyeti ve Kalitesi" göstergesinde bulunan sevkiyat kolaylığı ve karşılanabilirliği endeksinde 13 sıra artarak 35. sıraya, posta hizmetlerinin verimliliği endeksinde 13 sıra artarak 49. sıraya yükselmiştir. Diğer taraftan Türkiye ulaşım bileşenindeki değişikliklerin verimliliği endeksinde 42 sıra düşerek 100. sıraya, izleme ve takip edebilirlik endeksinde 24 sıra düşerek 43. sıraya ve lojistik rekabet endeksinde 14 sıra düşerek 36. sıraya gerilemiştir (TB, 2017: 44).

Tablo 17:Türkiye'nin Lojistik - Ulaşımı Endeksinde Yer Alan Göstergelerin Sıralaması

GÖSTERGELER	Puan	2014 Sıralama	2016 Sıralama	Bir Önceki Rapor ile Kıyaslama
C.5. Ulaşım Hizmetlerinin Mevcudiyeti ve Kalitesi (1-7)	4,5	36	45	9 ↓
Sevkiyat Kolaylığı ve Karşılabilirliği (1-5)	3,4	45	35	13 ↓
Lojistik Rekabet (1-5)	3,3	22	36	14 ↓
İzleme ve Takip Edebilirlik (1-5)	3,4	19	43	24 ↓
Sevkiyatların Varış Noktasına Zamanında Ulaşımı (1-5)	3,7	41	40	1 ↑
Posta Hizmetlerinin Etkinliği (1-7)	4,9	62	49	13 ↑
Ulaşım Modundaki Değişikliklerin Etkinliği (1-7)	3,5	58	100	42 ↓

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2017: 43

2.8. Uluslararası Ticaretin Kolaylaştırılmasına İlişkin Gelişmeler

Aşağıda yer alan Tablo-20'de ticaretin kolaylaştırılması için yapılan uluslararası çapta anlaşma ve kararlar yer almaktadır.

Tablo 18:Uluslararası Düzeyde Ticaretin Kolaylaştırılması Tavsiye Kararları

Uluslararası Düzeyde Ticaretin Kolaylaştırılması Tavsiye Kararları ve Araçları
(DTÖ/WTO) Ticaretin kolaylaştırılmasına özgü maddeler: GATT madde V (transit serbestisi), GATT madde VIII (masraf ve formaliteler) ve GATT madde X (ticari mevzuatın yayımlanması ve uygulanması)
(DGÖ/WCO) Gümrük işlem süreçlerinin uyumlaştırılması hakkında Kyoto Sözleşmesi; DGÖ Armonize Sistem Kuralları; Güvenli ve Kolay Ticaret için Standartlar Çerçevesi (SAFE)
Birleşmiş Milletler Ticaretin Kolaylaştırılması ve E-İş Merkezi (UN/CEFACT) Bu çerçevede 33 tavsiye kararı bulunmaktadır. Bunlar arasında; -Deniz taşımacılığında kullanılan belgelerin basitleştirilmesi (No. 12) -Uluslararası ticari işlem süreçlerinin basitleştirilmesi (No. 18) - Birleşmiş Milletler elektronik veri değişimi kullanımı (No. 25) -Elektronik Ticaret Sözleşmesi (No. 31) - Tek pencere (No.33) sayılabilir.
Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) ASYCUDA: 70'ten fazla ülkede kullanılan açık kaynaklı ve kullanıma hazır gümrük elektronik yönetim sistemi.

(ICAO) ve (IATA)

IATA e-navlun girişimi; ICAO Uluslararası Sivil Havacılık Anlaşması (Ek 9: Ticaretin Kolaylaştırılması); “onaylı gönderici/alıcı” kavramı

(IMO)

Uluslararası Deniz Trafiginin Kolaylaştırılması Sözleşmesi (FAL); Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS); Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu (ISPS-Code)

Diğer Uluslararası Örgütler

UNECE (AGİT) ve IRU: Tır Sözleşmesi; ISO: Çok sayıda standart; ICC: Incoterms, Akreditlemlerle ilgili işlemlerin uyumlaştırılması; ICS: Yükleme Belgesi standart formatı

Kaynak: Biçimseven, 2019

2.8.1. Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO)

1944 tarihli Uluslararası Sivil Havacılık Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın 9 numaralı ekinde yer alan “Kolaylaştırmayla ilgili Standartlar ve Tavsiye Edilen Uygulamalar” ilk defa 1949 yılında Konsey’in hükmüyle kabul edilmiştir. Değişen koşul ve ihtiyaçlara paralel olarak düzenli olarak revize edilen 9 Numaralı Ek, uçak, yolcu, eşya ve posta ile ilgili gümrük prosedürleri, halk sağlığı ve tarım kuralları açasından prosedürlerin kolaylaştırılması ile ilgili bir rehber niteliğindedir (Hıdır, 2016: 8).

Örgütün Amacı: ICAO’nun misyon ve hedeflerini esas hatları itibariyle aşağıdaki biçimde açıklamak mümkündür (Dış İşleri Bakanlığı, 2019):

- Sivil havacılığın küresel bağlamda ve uluslararası perspektifte güvenli ve düzenli ilerlemesini sağlamak,
- Uçuş güvenliğini geliştirmek,
- Uçuş ve havaalanı emniyetini sağlanmasına destek olmak,
- Hava ulaşım araçlarının barışsever hedefler için yapım ve işlemlerini desteklemek,
- Daha dinamik uluslararası sivil havacılık için havayolları, havalimanları ve hava seyrüsefer tesislerinin gelişmesini sağlamak,
- Emniyetli, düzenli ve ekonomik hava taşımacılığının uluslararası ihtiyaçlarını karşılamak,
- Haksız rekabetin sebep olabileceği israfı önlemek,

- Taraf devletlerin haklarını korumak ve ülkelere uluslararası havayolu işletmeciliği hususunda fırsat eşitliği sağlamak, taraf devletler arasında ayrımcılık yapmamak,
- Uluslararası sivil havacılığıyla alakalı tüm konuların iyileştirilmesi ve yenilenmesi için çalışmalar yapmak.

2.8.2. Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)

1965 yılında, eski adı Hükümetler Arası Denizcilik Danışma Örgütü olan Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) Uluslararası Deniz Trafiği Kolaylaştırma Konvansiyonunu kabul etmiştir. Uluslararası Deniz Trafiğinin Kolaylaştırılması-Facilitation of International Maritime Traffic (FAL) sözleşmesi ile Uluslararası deniz trafiğinin basitleştirilmesi bağlamında deniz taşıtlarının limanlara ve diğer terminallere giriş ve çıkışlarında istenilen belgelerin kolaylaştırılması ve formalitelerin azaltılması amaçlanmaktadır. 171 üye ülkeden 115'i bu sözleşmeyi imzalamıştır. Sözleşme 1965 yılında kabul edilerek 1967 yılında yürürlüğe konulmuştur. Sözleşmenin esas amacı uluslararası sefer yapan gemilerin limandaki prosedürlerinin kolaylaştırılması, formalitelerin azaltılarak işlemlerin basitleştirilmesidir (Hıdır, 2016: 8).

Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün çalışma alanları (Ayan ve Baykal, 2010: 277)

- Uluslararası denizlerde seyir emniyeti için gerekli teknik tedbirleri almak ve buna ilişkin küresel normların düzenlenmesini teşvik etmek,
- Deniz işletmeciliğinin etkin olmasını sağlamak için verimli kuralların kabulünü teşvik etmek,
- Denizlerin gemiler ve deniz taşıtları tarafından kirletilmesinin önlenmesine sağlamak ve ülkeler arasında işbirliği yapılmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

2.8.3. Milletlerarası Ticaret Odası(MTO)

1919 yılında ABD'nin liderliğinde Belçika, Fransa, İtalya, İngiltere'nin katılımıyla temelleri atılan MTO'nun amacı (Melemen, 2016: 65);

- Himayecilikle mücadele,
- Dış ticaretin ve işbirliğinin geliştirilmesi,
- Özel teşebbüsün teşvik edilmesi,
- Uluslararası iş dünyasının gerektirdiği mevzuat koşullarının düzenlenip standartlaştırılması,

şeklinde ifade edilmektedir.

MTO'nun 95 devletten oluşan milli komitesi ve toplam da 130 üye devlet bulundurmaktadır (ICC, 2019).

2.8.4. BM Ticaretin Kolaylaştırılması ve Elektronik İş Merkezi (UN/CEFACT)

1997 yılında kurulan UN/CEFACT, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu kuruluşundaki Uluslararası Ticaret Prosedürlerinin Kolaylaştırılması Çalışma Grubunun yerini almıştır. Dış ticaretin kolaylaştırılması için çalışmalar yapan UN/CEFACT, bu alanda birçok referans kararı kabul etmiştir. Söz konusu tavsiyeler, uluslararası ticaret işlemleri için belge formatı, ISO ülke kodları, dış ticaretin basitleştirilmesi birimleri, teslim şekilleri (INCOTERMS), döviz kurları, ticaret ve lojistik için alan kodları, ödeme şekli kodları, taşıma şekli kodları, tek pencere, e-ticaret gibi konuları kapsamaktadır. Söz konusu öneriler uluslararası ticaretin ihtiyaçları ile dış ticaretin kolaylaştırılması bakımından küresel çapta kullanılacak standartları da kapsamaktadır (Hıdır, 2016: 9).

2.8.5. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)

Birleşmiş Milletler bünyesinde bulunan UNCTAD, 1964 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1995 sayılı kararı ile gelişme yolunda olan devletlerin küresel ticarete daha fazla katılımlarını teşvik etmek ve bu yolla kalkınmalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir. Dış ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili 17 konuda teknik çalışmalar hazırlanmıştır. Söz konusu notlar aşağıdaki konuları içermektedir (Hıdır, 2016: 9-10):

- Ticaret mevzuatının yayımlanması,
- Bilgilerin internet ortamında bulunması,
- Danışma merkezlerinin kurulması,
- İtiraz ve temyiz usul ve esaslarının belirlenmesi,
- Vergiler ,
- Gümrük idareleri koordinasyonu ,
- Kurumlar arası iş birliği ve ticaretin kolaylaştırılması çalışma gruplarının kurulması,
- Dış ticarete kullanılan belgelerin basitleştirilmesi,
- Önceden karar bağlama,
- Sonradan Kontrol,
- Gümrük işlemleri,
- Risk Yönetimine dayalı gümrük kontrolleri,
- Varış öncesi işlemler,
- Otomasyon sistemleri,
- ASYCUDA, çoğu uluslararası ticaret işlemlerini içeren bilgisayarlı bir gümrük yönetim sistemidir. Sistem bildirimleri ve gümrük beyannamelerini, muhasebe prosedürlerini, transit ve askıya alma işlemlerini ele alır. Ekonomik analiz için kullanılacak istatistiksel ticaret verileri üretir. ASYCUDA yazılımı Cenevre'de UNCTAD tarafından geliştirilmektedir (Asycuda, 2019).
- Transit işlemleri,
- Mühürlü transit işlemleri,

Konularını kapsamaktadır.

2.8.6. GÜMRÜK TARİFELERİ VE TİCARET GENEL ANLAŞMASI (GATT)

Uluslararası ticaretin kolaylaştırılması düşüncesi, özellikle dünyadaki ekonomik gelişmelerin olumlu olduğu dönemlerde en güçlü bir biçimde desteklenmiş, buhran ve kriz dönemlerinde ise korumacılığa yönelmiştir (Büyüktaşkın, 1983: 17). İkinci

Dünya Savaşı neticesinde uluslararası ticareti belirli standartlara kavuşturmak amacıyla 23 devlet Ekim 1947'de Cenevre'de “geçici” olarak tanımlanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasını (GATT) kabul etmiştir. DTÖ'nün kurulamaması üzerine, “geçici” olma niteliğine rağmen, GATT 1948-1994 yılları arasında süre gelmiş ve uluslararası ticaret için genel kabul gören bir çerçeve oluşturmuştur. 1948 yılından bu yana, uluslararası kural ve disiplinlerin daha da iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi amacıyla sekiz çok taraflı müzakere görüşmesi gerçekleştirilmiştir (GİB, 2019).

GATT dünya ticaret düzeninin serbestleştirilmesi hedefine ulaşmak için, karşılıklı hak ve yükümlülükleri içeren çok taraflı bir anlaşmadır (Büyükaşkın, 1983: 21). GATT'ın amaçları; ekonomi ve ticaret alanlarındaki ilişkilerin geliştirilmesi, üye devletlerin refah seviyelerinin artırılması, tam istihdamın sağlanması, gelir ve talebin yüksek ve daima artan bir noktaya ulaştırılması ve dünya üretim kaynaklarının en verimli şekilde kullanılması şeklinde özetlenebilir. Bu genel amaçlara ulaşmak için, özellikle şu iki şartın sağlanması gerekmektedir (Nomer, 2019).

- Tarifelerin ve diğer uluslararası ticaret önündeki engellerinin ortadan kaldırılması.
- Uluslararası ticarete ülkeler arasında ayrımcı uygulamaların kaldırılması.

GATT bu hedeflere ulaşabilmek için başlıca 4 ana ilkeden hareket etmektedir.

2.8.6.1. En Çok Kayrılan Ülke Kuralı

Her GATT üye ülkesinin tüm taraf ülkelere aynı gümrük tarife haddinin uygulaması ve ayrımcı prosedürlerde bulunmaması öngörülür. Üye devletlerden biri diğer bir üye devlete herhangi bir gümrük kolaylığı sağlayacak olursa, anlaşmaya taraf olan diğer devletler de söz konusu anlaşmadan yararlanırlar (Nomer, 2019).

2.8.6.2.Şeffaflık Kuralı

Bu kural, korumanın yalnızca tarifelerle yapılmasını, tarife dışı engeller(miktar kısıtlamaları) gibi kısıtlamaları kullanmamayı öngörmektedir. Bunun için tarafların dış ticarete uyguladıkları bütün düzenlemelerin, diğer devletler tarafından bilinmesi

gerekmektedir. Dolayısıyla, ithalat kotalarının yerli sanayinin geliştirilmesi amacıyla kullanılması yasaklanmıştır. Günümüzde sanayileşmiş GATT üyeleri, daha çok ek gümrük vergilerini miktar kısıtlamaları yerine tercih etmektedirler (Nomer, 2019).

2.8.6.3. Danışma İlkesi

Bu kural, üye devletlerin uluslararası ticarete zarar vermektan kaçınmalarına ve ortaya çıkabilecek sorunların uzman danışmanlarla çözümlenmesine ilişkindir. Devletler arasında herhangi bir anlaşmazlık olması durumunda GATT'ın arabulucu olarak görev yapmasını öngörmektedir (Nomer, 2019).

2.8.6.4. Müzakerelere Katılma İlkesi

GATT yalnızca mevcut ticaret durumunu düzenlemeyi değil, aynı zamanda, dünya ticaret sistemini giderek serbestleştirme sorumluluğunu da üstlendiğinden, anlaşmaya taraf devletlerin amaçlarına ulaşabilmesi için zaman zaman tarife indirimleri ne gitmelerini ve ticareti engelleyici diğer uygulamaları azaltmalarını sağlamak için kendi aralarında müzakere yapmalarını öngörür (Nomer, 2019).

2.8.7. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, öncelikle uluslararası iktisadi ve siyasal örgütlenmeler, küresel ticaretteki hızlı gelişim, teknoloji dünyasındaki hızlı değişim olmak üzere her alanda etkileyici bir gelişim dönemi olmuştur. Bu hızlı dönüşümle paralel olarak dış ticaretin yapısı da uyumlu bir örgüye kavuşmuştur. Dünya ticaretinin önünde bulunan engellerin kaldırılması ve devletler arasındaki ticaretin serbestleştirilmesi doğrultusundaki gelişmeler iki yönden ortaya çıkmaktadır. Bunlar "Global Yaklaşım" ve "Bölgesel Yaklaşım" olarak tanımlanmaktadır. Global Yaklaşım, günümüzde DTÖ çatısı altında ilerlerken, bölgesel yaklaşım da Bölgesel Entegrasyonlarla varlığını sürdürmektedir (Demir, 2004: 75) .

DTÖ'nün tam manasıyla dünya ticaretini serbestleştirme amacına kavuşabilmesi için taraf devletlerin ortak menfaat ve karşılıklılık ilkesi doğrultusunda hareket ederek dış ticarete her türlü sorun ve farklı işlemlerin önüne geçmeleri öngörülür (Seyidoğlu,

2003: 191). DTÖ'nün en önemli hedefi üye devletler arasında dış ticareti serbestleştirmektir (Melemen, 2016: 69). Ticaretin önündeki her türlü engelin ortadan kaldırılması, ithalat ve ihracata uygulanan tüm tarife dışı engeli önce tarifeye dönüştürmek daha sonra bu tarifeleri kaldırmak anlaşılır (Seyidoğlu, 2003: 191).

DTÖ'nün amaçları (Melemen, 2016: 70);

- Ticaret örgütünün kapsamında bulunan anlaşmaların uygulanması, yönetimi ve işleyişinin sağlanması,
- Yapılacak yeni çok taraflı ticaret müzakereleri için bir forum oluşturma, ticareti serbestleştirme çabalarına yeni alanlar oluşturma,
- Üye devletler arasında oluşabilecek anlaşmazlıkları hızlı ve etkili biçimde çözmek üzere bir arabuluculuk mekanizması oluşturma,
- Üye devletlerin uluslararası ticaret politikalarını inceleme ve değerlendirme,
- IMF, Dünya Bankası ve bunlara yakın kuruluşlarla yakın işbirliği içerisinde çalışma,
- Dış ticaret sisteminin imkanlarından yararlanmaları için gelişme yolunda olan ülkelere ve dönüşüm ekonomilerine destek olma,
- çevrenin korunması için üye ülkelerle politikalar üreterek sanayileşmenin etkisini azaltma,
- Haksız rekabet uygulamalarına karşı anti-damping uygulamalarını yönetme.
- Tarifeli engellerini azaltıp tarife dışı engellerin sayısını üye devletler arasında azaltma,
- Çalışma koşullarının iyileştirilmesi için çalışmalar yapılmasını kapsamaktadır.

2.9. TİCARETİ KOLAYLAŞTIRMA ANLAŞMASI VE ETKİLERİ

Ticaretin basitleştirilmesi hususu DTÖ'nün gündemine 1996 yılında Singapur Bakanlar Konferansıyla girmiş, 2004 yılında bu konuda anlaşma müzakerelerine başlanmış ve 2013 yılında üye devletlerin üzerinde anlaşma sağladığı bir metin oluşturulmuştur (Hıdır, 2016: 10).

27 Kasım 2014 tarihinde, DTÖ Genel Konsey toplantısında kabul edilen ve üç bölümden oluşan anlaşma DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması olarak isimlendirilmiştir. İlk bölüm, ticaretin basitleştirilmesine yönelik devletlerin almaları gereken önlemleri içermektedir. İkinci bölüm, anlaşma metninin nasıl uygulanacağını, gelişme yolunda olan ve az gelişmiş üye devletler için sağlanan basitleştirmeler ve yürürlük şartlarını düzenlemektedir. Son bölüm ise, anlaşmanın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için yapılması gereken üye devletlerdeki ve DTÖ'deki kurumsal çalışmaları kapsamaktadır (Hıdır, 2016: 10).

TKA, transit geçen eşyalar da dahil olmak üzere, eşyaların hareketini, serbest bırakılmasını ve dolaşımını hızlandırmak için hükümler içermektedir. Ayrıca, gümrüklerle diğer yetkili makamlar arasında ticaretin kolaylaştırılması ve gümrük uyumu konularında etkin işbirliği için önlemler getirmektedir. Ayrıca, bu alanda teknik yardım ve kapasite geliştirme için hükümler içermektedir (WTO, 2019).

Anlaşmanın birinci kısmında bulunan maddeler şunlardır (TKA, 2014);

- “Bilginin erişilebilirliği yayımlanması
- Yürürlüğe giriş öncesi bilgi, danışmalar ve yorum yapma fırsatı,
- Ön kararlar
- İtiraz ve yeniden inceleme prosedürleri
- Tarafsızlık, ayrımcı olmamak ve şeffaflığın güçlendirilmesi için diğer önlemler
- İthalat ve ihracat üzerinden veya ithalat ve ihracatla ilişkili olarak alınan ücretler ve harçlar ile cezalara ilişkin ilkeler
- Gümrük işlemlerinin tamamlanması ve eşyanın teslimi
- Sınır idareleri arasında işbirliği
- İthalat edilen eşyanın gümrük kontrolü altında taşınması
- İthalat, ihracat ve transitle alakalı prosedürler
- Transit serbestisi
- Gümrük işbirliği”

TKA, tek pencere, yetkilendirilmiş yükümlü, sonradan kontrol, risk yönetimi, gümrüklerde işbirliği ve hızlandırılmış eşya gönderileri gibi modern gümrük tekniklerini de düzenleyerek, gümrük işbirliği konusunu ön plana çıkarmıştır (Hıdır , 2016: 11). Bu işbirliği sonucunda ulaşılması hedeflenen nokta maliyetlerin azaltılarak ticaretin kolaylaştırılması ve her kesim için cazip hale getirmektir. Ticari maliyetlerde ortaya çıkak azalma, hem kamu hem de özel sektör açısından önemli fırsatlar ortaya çıkaracaktır. Örneğin ihracat maliyetlerinde ortaya çıkacak bir azalma ile daha az verimli işletmelerin ihracata başlamayı karlı bulmaları ve böylece KOBİ'lerin uluslararası ticarete girişlerini kolaylaştıracaktır. Yine daha az maliyetler ile daha düşük verimli işletmelerin daha verimli işletmelere kaynakların yeniden dağılımını destekleyecektir. Böylece ekonominin verimlilik düzeyinde ortaya çıkacak olumlu sonuç, ekonomik gelişme üzerinde pozitif etkiler yaratacaktır (Aynagöz Çakmak, 2016:7).

TKA'nın tüm uygulamasının, uluslararası ticaret maliyetlerini ortalama % 14,3 oranında azalttığı tahmin edilmektedir. Tam uygulamanın, ithalat için gereken ortalama süreyi % 47 oranında azalttığı tespit edilmiştir. İhracat süresinde ise tahminler, mevcut ortalamanın % 91 oranında azaltacağı tahmin edilmektedir. Zaman ve maliyet yükünü hafifleterek, TKA'nın mevcut yatırımcıların ihracatını artırması ve yeni firmaların ilk kez ihracat yapmalarını sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, TKA'nın, 2015-30 gelecek projeksiyonu üzerinden dünya ihracatındaki büyümeye yılda % 2,7, dünyadaki GSYİH büyümesine yılda % 0,5'den fazla katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin küresel ortalamanın üzerinde daha büyük kazanımlar kazanması beklenmektedir: TKA'nın hızlı ve eksiksiz bir şekilde uygulanmasının ihracatını yıllık % 3,5 oranında artırması ve ekonomik büyümesini her yıl% 0,9 artırması beklenmektedir. Genel olarak, tüm olumlu gelişmelerin üçte ikisinin gelişme yolunda olan ve en az gelişmiş ülkelere katkı sağlaması beklenmektedir (WTO, 2019).

Ticareti basitleştirme, süreç içindeki tüm paydaşların yararlanabileceği pozitif toplamlı bir kavram olarak görülmekte ancak bunun dışında KOBİ'ler ve GOÜ'ler için ek bir takım imkanlar oluşturan bir gelişme olarak görülmektedir. Örneğin; büyük işletmelere kıyasla daha karmaşık ticaret süreçlerine sahip KOBİ'ler için dış ticareti

basitleştirme önlemlerinin oluşturacağı pozitif etki daha büyük olacaktır. Dış ticaret maliyetlerinde oluşacak azalma, KOBİ'lerin ticarete girmelerini kolaylaştıracak ve rekabet etme olasılığını artıracaktır. Özellikle KOBİ ve GOÜ'lerin istihdama etkisi düşünüldüğünde, bu süreç GOÜ'lerde yeni iş imkanları oluşturulmasına ortam yaratabilecektir. Benzer şekilde hantal ve yüksek maliyetli ticari prosedürlere sahip olan ve doğrudan yabancı yatırımların ekonomilerinde etkili olduğu GOÜ'ler için ticaretin kolaylaştırılması çalışmaları daha önem kazanmaktadır. Üretim prosesinde bir eşyanın birden fazla ülkenin katılımıyla üretilmesi işletmeler açısından hammaddelere zamanında ulaşma ve sürecin hızlı yönetilmesi önemli hale gelmektedir. Gümrük işlemlerini yeniden dizayn eden ve çağın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenleyen GOÜ'lerin ticaretin basitleştirilmesi süreci ile birlikte küresel tedarik zincirine eklenmeleri ve özellikle sanayi üretimi ve yatırımı gerçekleştiren işletmeler açısından bu sürecin oluşturacağı pozitif etki oldukça açıktır. GOÜ'lerin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olma özelliği taşıdıkları alanlar olduğu düşünüldüğünde konunun ehemmiyeti artmaktadır (Aynagöz Çakmak, 2016: 7).

TKA'nın uluslararası ticaret ve gümrük idareleri açısından getirdiği düzenleme ve yenilikler aşağıda yer almaktadır (Hıdır, 2016: 11-12):

- Uluslararası ticaret işlemlerine ilişkin yerel düzenlemeler sadece RG'de yayımlanmakla kalmayıp, iş akışları ve irtibat bilgileri ile birlikte internet üzerinden de yayımlanacaktır.
- Uluslararası ticaretle ilgili tüm tarafların danışabileceği yerel bilgi sorma merkezleri kurulacaktır.
- Mevzuat taslakları üzerinde özel sektörün görüş bildirmesine izin verilecek, yürürlüğe girmeden önce bilgilendirme yapılacaktır.
- Gümrük mevzuatının nasıl uygulanacağı hakkında yazılı başvuru yapılması halinde, gümrük idareleri vereceği kararlar bağlı olacaktır.
- Gümrük idarelerinin ve dış ticareti düzenleyen diğer kamu idarelerinin tüm karar ve eylemlerine idari ve adli itiraz yoluna başvurulabilecektir.

- Sınırlarda hayvan ve bitki sağlığı ile gıda ürünlerinin muayenesine ilişkin önlemler belirli kurallara uygun ve yurt çapında tekdüze ve süreli olarak yapılacaktır.
- Uluslararası ticarete uygulanan ücret ve harçların miktarı ve nasıl ödeneceği yayımlanmak zorundadır. Değişiklik olduğunda makul bir süre sonra yürürlüğe girecektir.
- Gümrük cezaları şahsilik ilkesine bağlı olacak, olayın özelliklerini dikkate alacak, muhatabına yazılı olarak tebliğ edilecektir. Gümrükte iş olan kişiler, bir mevzuat ihlalini kendisi fark ederek idare tespit etmeden gönüllü olarak bu durumu bildirirse, cezanın takdirinde bu durum dikkate alınacaktır.
- Eşya gümrüğe gelmeden önce yapılan beyanla işlemler tamamlanacak ve eşyanın teslim hızlandırılacaktır.
- Gümrüğe ödenmesi gereken vergi ve harçlar elektronik olarak tahsil edilebilecektir.
- Belgeleri tamamlanmış bir ithalat işleminde, vergiler teminata bağlanarak, eşyanın tesliminden sonra da ödenebilecektir.
- Gümrük idareleri yasadışı ticaretle mücadelede risk analizi yapmaya teşvik edilmekte, işlemlerini Tek Pencere ile yürütmeye, ortalama teslim süresini ölçerek ilan etmeye, uluslararası standartlara uymaya özendirilmektedir.
- Gümrük işlemleri sonradan kontrol yöntemine tabi olacaktır.
- Yetkilendirilmiş yükümlüler tüm dünyada belirlenecek ve DTÖ kurallarına tabi olarak ticari kolaylıklardan yararlanacaklardır.
- Hava kargo teslim işlemleri, güvenilir firmalar için hızlandırılacaktır.
- Gıda ve kan ürünleri gibi bozulmaya elverişli ürünlerin gümrük işlemleri hızlandırılacaktır.
- Sınırlarda çalışan kamu idareleri içinde çalışacaklardır.
- Üye devletler, ithalat ve ihracat işlemlerini iç gümrüklerde tamamlamak üzere uluslararası taşıma araçlarının iç gümrüklerine transidine izin verecektir.
- Uluslararası ticarete kullanılan belge ve formlar gözden geçirilerek, gereklilikleri tartışılacak ve süreç içerisinde azaltılacaktır.
- Gümrük idareleri belgelerin asılları gelene kadar kopyaları veya elektronik nüshaları ile işlem yapacaktır.

- Gümrük müşavirliği karnesinin verilmesine ilişkin kurallar şeffaf olacaktır.
- Gümrük işlemleri ülkenin her yerinde aynı yorumlanıp uygulanacak, yeknesaklık sağlanacaktır.
- İthaline izin verilmeyen bir eşyanın yeniden ihraç edilmesinin  n  açılacaktır.
- Geçici kabul, d hilde ve hariçte işleme rejimleri tüm DT   yesi devletlerde uygulanacaktır.
- Transit geçiş kuralları daha da serbestleştirilmiş, denize bağlantısı olmayan devletler için limanlara ulaşımı güvence altına alabilecek kararlar getirilmiş, taşıma kotaları ile ticareti engelleyen devletlerin uygulamalarını zorlaştıracak düzenlemeler getirilmiştir.
- Gümrük idareleri, ithalat ve ihracat beyannamelerindeki bilgileri paylaşarak, kaçakçılıkla mücadele konusunda önlemleri artırmaktadır.
-  ye devletler Ticaretin Kolaylaştırılması Ulusal Komitesi kurarak, anlaşmanın uygulamasını ve i önlemleri burada takip edeceklerdir.
- DT  içerisinde kurulan bir komite ile de tüm  ye ülkeler sürekli olarak takip edilecektir.

2.10. Dünya Gümrük  rg t  (DG )

DG 'n n ticaret mevzuat ve kurallarına uyum, halk sağlığının korunması ve gümrük idarelerinin verimliliğinin artırılması amacıyla ticaretin kolaylaştırılmasında çok etkin bir rol oynamaktadır. Dünya Gümrük  rg t 'nün temel görevleri (Nomer, 2019);

- Armonize sistemin güncellenmesi ve uyumun sağlanması,
- Menşe kurallarının oluşturulması,
- Revize Kyoto Sözleşmesinin uygulanması,
- Küresel arz zinciri güvenliğinin sağlanması,
- Gümrük prosedürlerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin uygulanması

şeklinde sayılabilir.

2.11. Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Ahenkleştirilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (Kyoto Sözleşmesi)

Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılması ile ilgili Uluslararası Sözleşme 25 Eylül 1974 yılında yürürlüğe girmiş ve dış ticaretin gelişen durumuna uyum sağlamak için 26 Haziran 1999 tarihinde Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme Hakkında Değişiklik Protokolü ile revize edilmiştir. “Bu protokolde (RG, 2006);

- Gümrük rejim ve uygulamaları arasında dış ticaretin önündeki engelleri ortadan kaldırmaya çalışarak,
- Gümrük rejim ve uygulamalarını kolaylaştırmak ve uyumlaştırmak ve küresel işbirliğini teşvik etmek amacıyla dış ticaretin gelişmesine etkili bir şekilde katkıda bulunmayı amaçlayarak,
- Dış ticaretin basitleştirilmesi gümrük kontrolünün uygun standartlarından taviz vermeksizin ulaşılabileceğini kaydederek,
- Bu tür kolaylaştırma ve uyumlaştırmanın özellikle aşağıdaki ilkelerin uygulanması ile ulaşılabileceğini kabul ederek:
 - Gümrük rejim ve uygulamalarının devamlı bir şekilde modernizasyonunu hedefleyen programların uygulanması ve böylece verimliliğin artırılması,
 - Gümrük rejim ve uygulamalarının istikrarlı, şeffaf ve öngörülebilir bir şekilde uygulanması,
 - Gümrük mevzuatı ve uygulamalara ilişkin gerekli tüm bilgilerin ilgili taraflara sağlanması,
 - Risk yönetiminde modern tekniklerin uygulanması ve bilgi teknolojisinin daha fazla kullanılması,
 - Diğer kamu idareleriyle gümrük idareleri ve ticaret erbabı ile işbirliği,
 - İlgili uluslararası standartların uygulanması,
 - Etkilenen tarafların idari ve adli takibat süreçlerine basitçe ulaşabilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN KOLAYLAŞTIRILMASI

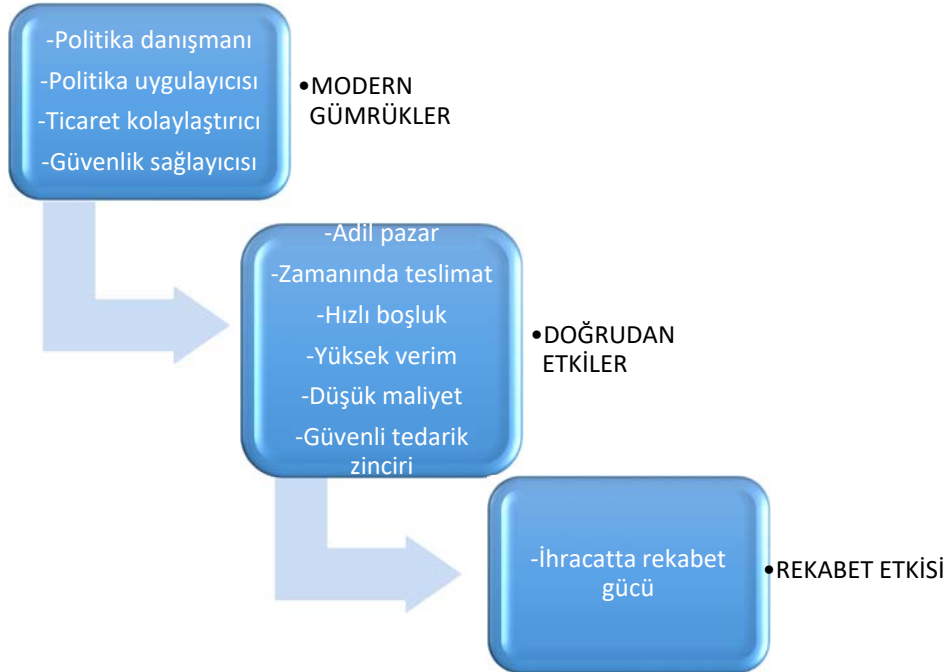
3.1. Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu

Gümrük idareleri dünyanın her yerinde kritik öneme sahip çeşitli politikaların uygulanmasında hayati öneme sahip bir rol oynar ve ulusal kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunur. Buna ilave olarak, Gümrük idareleri genellikle dünyanın geri kalanının bir ülkeyi gördüğü ilk pencere olduğundan, önemli dış ticaret yatırım kararları almada rol alan kilit kişi ve kurumların algılarını yönetmek için çok önemli görevleri vardır (WCO, 2003: 1). Gümrükler aynı zamanda ticareti kolaylaştırma ihtiyacına başarılı bir şekilde cevap verebilecek en önemli devlet kurumudur (De Wulf ve McLinden, 2006: 1). Etkili bir ulusal Gümrük idaresi olmadan, devletler gelir toplama, ticareti kolaylaştırma, ticaret istatistikleri ve toplumun çeşitli sosyal ve ulusal güvenlik endişelerinden korunma konusundaki hedeflerine ulaşamayacaklardır. Gümrük idarelerinin ulusal kalkınmaya katkısı potansiyel olarak çok büyüktür ve dünyadaki birçok yoksul insanın hayatında önemli bir fark oluşturabilir (WCO, 2009: 2).

Dış ticaretin önemli bir kısmını, devletler arasında yapılan anlaşmalarla standarta bağlanmış mal hareketleri oluşturmaktadır. Tarafları, konusu, niteliği ve amacı bakımından farklı türlere ayrılan bu anlaşmalar, özellikle İkinci Dünya Savaşı neticesinde artış göstermiş ve çift kutuplu dünya siyasi hayatının sona erdiği 1990 sonrası dönemde GOÜ'lerin uluslararası ticaret politikalarına şekil veren bir etken haline almıştır. Bunda, dış ticaretin kolaylaştırılması, maliyet öğelerinden arındırılması ve işlemlerin basitleştirilmesi çabaları yanında, devletlerin global refahtan mümkün olduğunca fazla pay almak istemesi etkili olmuştur (Gültekin ve Üyümez, 2015: 406). Gümrük idareleri için modernizasyon sadece bir seçenek değil; bir gereklilik olmuştur. Yirmi birinci yüzyılın eşiğinde, Uluslararası Ticaret Odası (1999) Hükümetleri gümrük idaresini modernize etmeye davet etti, çünkü modernleşme ekonomik kalkınmanın önemli bir katalizörü olarak görülmüştür (Shujie ve Shilu, 2009: 123).

1996 yılında Türkiye'nin AB ile gümrük birliğini gerçekleştirmesinden sonra, gümrük idarelerinin karşılaştığı artan ticaret hacmi, ticarete konu ürün türlerindeki değişimler ve giderek karmaşık bir yapıya bürünen kaçakçılık olaylarından kaynaklanan sorunların geleneksel yöntemler yerine daha modern ve kesin bir şekilde çözülebilmesi için gümrük idarelerinde modernizasyon ve otomasyonun gerçekleştirilmesi kaçınılmaz olmuştur (Demirel, 2004: 161). Gümrük idareleri hız ve güvenliğin aynı düzeyde önemli olduğu, dolayısıyla birbiriyle çatışan kolaylaştırma ve emniyet politikalarının doğru şekilde kurgulanarak süreçten maksimum verim almanın esas amaç olduğu bir sistemin parçası durumundadır. Eşyayı en hızlı şekilde yerine ulaştırmayı amaçlayan gümrük idareleri, hem mevzuat ihlallerini engelleyerek güvenliği sağlamayı hem de ticaretin önündeki engelleri kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda gümrük idareleri teknolojik gelişmelerden en fazla yararlanan kurum olmuştur (Biçimseven, 2019). Şekil-9'da gümrük idarelerinin rekabet üzerindeki etkileri gösterilmiştir. Gümrük idarelerinin gelişimi ve modernleşmesiyle gümrük birliği kapsamında dış ticaret yapan işletmelerin rekabet gücünü artıracak çağdaş bir gümrük idaresinin oluşturulması hedeflenmiştir (Demirel, 2004: 161).

Şekil 9: İhracat Rekabetinde Gümrüklerin Rolü

Kaynak: Shujie ve Shilu, 2009: 122

3.2. Gümrüklerde Kapsamlı Kapasite Geliştirme Örneği

Gümrük idarelerinde kapasite geliştirme, gümrük modernizasyonu ile doğrudan alakalıdır (özünde, bir yönetimin operasyonlarının modern zamanların taleplerini daha iyi karşılayabilmesi için verimliliğini, şeffaflığını, etkinliğini ve öngörülebilirliğini geliştirme amaçlı geniş bir strateji ve hedef anlamına gelir). Böylece, Gümrük modernizasyonu fikir ve amaçtır; kapasite geliştirme ise araç veya eylemdir (WCO, 2009: 2). Gümrük idarelerinin esas rolleri ve sorumlulukları yıllardır temelde aynı kalmışken, Gümrüklerin bu rol ve sorumlulukları yerine getirme şekli son yıllarda önemli ölçüde değişmiştir. Bu değişim süreci şu şekilde özetlenebilir (WCO, 2003: 2):

- Küreselleşme ve uluslararası ticaret düzeyinde büyüme devam etti;
- Verimsiz ve modası geçmiş gümrük uygulamalarına uyma ile ilgili maliyetlerle alakalı uluslararası farkındalığının artırılması;
- Özel sektörün modern lojistik, stok kontrolü, üretim ve bilgi sistemlerine yaptığı yatırımın artması; gümrük idareleri için ithalat ve ihracatın hızlı ve öngörülebilir bir şekilde uygulanma beklentisinin artmasına yol açtı;
- Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ve kullanılabilirliğinin artırılması;
- Doğrudan uluslararası taahhütlerle ilişkilendirilen daha büyük politika ve prosedür gereklilikleri (DTÖ'ye katılım gibi);
- Yabancı yatırımlar için artan uluslararası rekabet;
- Sınır formalitelerinin ve kontrollerinin yönetilmesinin karmaşıklığını önemli ölçüde artıran bölgesel ticaret anlaşmalarının artırılması;
- Durağan ve azalan finansal ve insan kaynakları tahsisleri ile artan iş yükü ve devlet beklentileri;
- Gümrük hizmetlerinde iyi yönetişimin ve sağlam bütünlüğün önemi konusunda artan farkındalık;
- 11 Eylül 2001'deki terör saldırıları neticesinde, gümrük idarelerinin toplumu bir dizi tehditten ulusal güvenliğe karşı korumada daha önemli bir rol oynaması gerektiği konusunda daha fazla artmış bir farkındalık.

Herhangi bir kamu kurumunun gelecekte alacağı rolü tahmin etmek oldukça zordur ve her devlet kendi ihtiyaçlarına, çalışma ortamına, ulusal önceliklerine ve ihtiyaçlarına en uygun şekilde cevap vereceğinden, gümrüklerde beklenen eğilimlere yönelik doğru veya evrensel olarak uygulanabilir tek bir cevap yoktur. Bununla birlikte, gümrüklerin gelecekteki rolünü ve önceliklerini gösteren bazı genel temalar ortaya çıkmaktadır (De Wulf ve Sokol, 2005: 6).

Bu temalar şunlardır (De Wulf ve McLinden , 2006: 12-13);

- Gümrük idareleri, kontrol vazifesini yerine getirirken legal ticarete mümkün olan en az seviyede müdahale ederek gerçekleştirecektir. Kontrol görevini yerine getirmek için (geliri artırmak, toplumu korumak ve ülkenin koruma politikasının uygulanmasını sağlamak için) risk yönetimine güveneceklerdir. Gümrük idareleri kademeli olarak, sınırı geçerken yapılan fiziksel muayeneler yerine, risk kriterine bağlı eşya kontrollerine ve sonradan kontrol denetimlerine daha fazla başvuracaklardır.
- Özel sektör ile Gümrük idareleri arasında bir ortaklık ortaya çıkacaktır. Çıkarların çatışmasından ziyade, danışma ve işbirliği bu ilişkileri yönlendirecektir. Gümrük, serbest bırakma süresi, taleplere cevap verme, bilgi ve prosedürlerin şeffaflığı gibi hizmet standartlarına bağlı kalacaktır ve bunları paydaşlara iletacaktır.
- Gümrükler, elektronik olarak bilgi alışverişinde bulunan bilgiyi ve bildirimini doğrudan tüccar girdisine dayanan modern ticaret prosedürlerindeki eğilimlere daha iyi uyum sağlamak için BİT kullanımına gidecektir. Gümrük işlemleri büyük ölçüde kağıtsız ve on-line olacaktır. Zamanla, özel sektörün tüm üyeleri, bilgilerin sorunsuz bir şekilde aktığı tek bir elektronik ağa bağlanacak ve gerçek zamanlı olarak verilen idari izinlere ulaşabileceklerdir.
- Sınır geçiş sürecinin yönlerini yönetmeye dahil olan gümrük idareleri, ticaret topluluğuna aşırı yük getirmeden tam olarak uyulmasını sağlamak için faaliyetlerini daha iyi koordine edeceklerdir.

Geleneksel olarak, Gümrük idarelerinin rolü, sınırlardan eşya ve insan geçişlerinin kontrolünü içerir. Fakat gerçekte, Gümrük idareleri farklı roller oynadıklarından ve emrinde farklı düzeylerde kaynaklar ve otoriteler bulunduğundan, işler o kadar kolay

değildir (WCO, 2009: 2). Verimlilik ve etkinlikte anlamlı ve sürdürülebilir bir iyileşme sağlamak için, birçok Gümrük idareleri aşağıdakiler dahil tüm paydaşların ortak ve işbirliğine dayalı çabalarını gerektirmektedir (WCO, 2003: 12-15).

Gümrük idarelerinin modernizasyonu ile (Demirel, 2004: 161);

- Uluslararası ticaret ile uğraşan paydaşlara daha iyi hizmet verilmesi,
- Gümrük kontrolleri azaltılırken, risk analizi yöntemleri kullanılarak bu denetimlerin daha verimli kılınması,
- Gümrük mevzuatının tek düze bir şekilde uygulanmasının sağlanması,
- Daha verimli vergi tahsilatı,
- Personel istihdamının etkinleştirilmesi,
- Dış ticaret istatistiklerinin daha hızlı alınmasını sağlanması, bu alandaki gelişmelerin takibinin daha hızlı yapılması ve gerekli tedbirlerin zamanında alınması.

hedeflerine ulaşılması amaçlanmıştır.

3.3. Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesinin Tanımı ve

Amaçları

Yoğun iş hacmi ve konteyner trafiği, teröristlere, kaçakçılara ve sahtecilere ulaştırma ağına sızmaları için önemli bir imkan sağlar. Gümrük İdarelerinin suç örgütlerine ve kaçakçılara karşı en büyük silahı fiziki muayenedir. Ancak, fiziki muayene ve kontrol yalnızca Gümrükler için değil, aynı zamanda firmalar ve tedarik zincirleri için de maliyetlidir çünkü gecikmeler firmalar üzerinde olumsuz bir ekonomik etkiye sebep olabilmektedir. Ayrıca, Gümrük idarelerinin kaynakları kısıtlıdır ve kullanımları optimize edilmelidir (Pourakbar ve Zuidwijk, 2018: 340).

Dünyanın dört bir yanındaki gümrük idareleri, kritik öneme sahip çeşitli politikaların uygulanmasında hayati öneme sahip bir rol oynamakta ve bir dizi ulusal kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Etkili bir ulusal Gümrük idaresi olmadan, hükümetler vergi tahsilatı, ticaretin kolaylaştırılması, ticaret istatistikleri ve toplumun bir dizi tehditte ulusal güvenliğe karşı korunması ile ilgili politika hedeflerine ulaşamayacaklardır (WCO, 2003: 18).

Ülke ve çevre emniyetini sağlamak, silah ve uyuşturucu gibi yasa dışı eşyaların ülkeler arası hareketlerini denetlemek gibi amaçların dışında ülkelere gelir elde etme amacı gibi gümrük idarelerinin farklı rolleri bulunmaktadır (Kılıç, 2010: 4). Gümrük idarelerinin etkinliğini artırmaya odaklanan iyi tasarlanmış ve etkili bir şekilde hedeflenen kapasite oluşturma yatırımları, hükümetlere ve bağışçılara önemli ölçüde kâr payı sağlayabilir ve geliştirmekte olan ülkelerin, genişleyen küresel ticaretin sağladığı birçok gelişme fırsatından yararlanmalarını sağlayabilir (WCO, 2003: 18). Dış ticaretin hızlı bir şekilde artması, gelişmiş ülkelerin yanı sıra geliştirmekte olan ülkelerin şirketlerinin dahi son yıllarda küreselleşerek farklı ülkelere ticaret yapmaları hükümetler düzeyinde gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması konusunda baskılara sebep olmuştur. “Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılması” kavramı “Uluslararası Ticaretin Kolaylaştırılması” sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Her devlet tarafından uygulanan birbirinden farklı gümrük işlemleri ve sınır denetimlerinin dış ticareti engellediği konusunda hem özel sektör hem de kamu sektöründe kabul görmüş durumdadır. Bunun neticesi olarak da, sınır prosedürlerinin kolaylaştırılması ve uygulamalarının standartlaştırılması küresel düzeyde tartışılan bir konu haline gelmiştir (Kılıç, 2010: 4-7).

3.4.GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN BASİTLEŞTİRİLMESİ VE ULUSLARARASI KURULUŞLAR

3.4.1. GATT/ DTÖ Bünyesinde Yapılmakta Olan Çalışmalar

Ticaretin küreselleşmesinin, 1947’de kurulan GATT çerçevesinde, gümrük tarifeleri ve kotalarının azaltılarak, uluslararası ticaretin küresel boyutlarda serbestleştirilmesi çalışmaları ile başladığı söylenebilir. GATT müzakereleri neticesinde tarifelerin azaltılması, dış ticarete ilişkin önlemlere kurallar ve standartlar getirilmesinin ve kotaların azaltılmasının ardından, devletler tarafından izlenen korumacı politika uygulamaları değişmeye başlamıştır. Tarife engellemelerine ve ithalat yasaklamalarına daha fazla başvuramayan devletler, yerli üretimi korumak amacıyla bu sefer de tarife dışı engelleri daha fazla tercih etmişlerdir (Kılıç, 2010: 8).

3.4.2. Birleşmiş Milletler Bünyesinde Yapılmakta Olan

Çalışmalar

Söz konusu tavsiyelerin ve standartların uygulanması devletlerin kaynaklarına, kendi özel durumlarına, ihtiyaçlarına ve önceliklerine göre farklılık göstermekte olup, ISO, bu tavsiyelerin bazılarını uluslararası ISO standardı olarak kabul etmiştir. Bu tavsiyelerden, gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması açısından önemli olanlar (Kılıç, 2010: 10-11);

- Tavsiye No 1: Ticari işlemler için belge formatı,
- Tavsiye No 4: Dış ticaretin basitleştirilmesi konusunda ulusal seviyedeki kuruluşlar,
- Tavsiye No 5: Teslim şekilleri (inco-terms),
- Tavsiye No 31: E- ticaret anlaşması,
- Tavsiye No 33: Tek pencere uygulaması,
- Tavsiye No 34: Tek pencere veri uyumlaştırılması rehberi,
- Tavsiye No 35: Uluslararası ticaret tek pencere için yasal çerçeve olarak sayılabilir.

3.4.3. Dünya Gümrük Örgütü Bünyesinde Yürütülmekte Olan

Çalışmalar

DTÖ'nün görevi, Gümrük idarelerinin ticaret düzenlemelerine uyum, toplumun korunması ve gelir tahsilatı alanlarında etkinliğini artırmak, böylece uluslararası ticaretin gelişmesine ve ulusların ekonomik ve sosyal refahına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. DTÖ bu görevi yerine getirmek için üç ana kapasite geliştirme stratejisi izlemektedir (WCO, 2003: 16):

- İlk olarak, sözleşmeleri, diğer enstrümanları ve en iyi uygulama yaklaşımlarını kullanarak DTÖ, etkili Gümrük idaresi için uluslararası kabul görmüş bir dizi model sunmaktadır.

- İkincisi, DTÖ, uluslararası işbirliği ve üye yönetimler, diğer uluslararası kuruluşlar ve özel sektör arasında bilgi ve deneyim alışverişi için bir forum sağlar.
- Üçüncüsü, eğitim ve teknik yardım programı ile örgütsel yetkinlik alanlarında bir dizi yüksek kaliteli kapasite geliştirme fırsatı sunmaktadır.

DGÖ, gümrük işlemlerinin uyumlaştırılması, tarife, menşe, kıymet, kaçakçılıkla ve terörle mücadele amacıyla denetim mekanizmaları geliştirilmesi gibi klasik görevlerinin yanında; fikri ve sinai mülkiyet hakları, çevre, halk sağlığı ve güvenliği, kara para aklama, nesli tükenmekte olan hayvanların korunması, gümrüklerin modernizasyonu gibi güncel, gelişen ticaret ve teknoloji konularında çalışmalar yapmaktadır. DGÖ' nün gümrük idarelerinin verimliliğini artırmak amacıyla yaptığı çalışmalarla ticaretin kolaylaştırılmasında çok önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. DGÖ tarafından yürütülen, “Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Sözleşme (Kyoto Sözleşmesi)” ve “Safe Standartlar Çerçevesi” gümrük rejim ve işlemlerinin kolaylaştırılması ve uyumlaştırılması açısından uluslararası standartları ve kuralları belirleyen en önemli çalışmalar olarak ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2010: 12).

3.5. Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırması Hakkında Uluslararası Kyoto Sözleşmesi

Kyoto Sözleşmesi iki bölümden oluşan ve gümrük gelirlerinin ve toplumun korunması da dahil olmak üzere gümrük kontrollerini yerine getirirken meşru dış ticareti kolaylaştırmak için bir dizi kapsamlı gümrük prosedürü sağlayan uluslararası bir anlaşmadır. Öngörülebilirlik, şeffaflık, gerekli süreç, bilgi teknolojisinin azami kullanımı ve modern gümrük uygulamaları (örneğin risk yönetimi, varış öncesi bilgileri ve izin takibi denetimi) gibi basitleştirilmiş ve uyumlaştırılmış gümrük prosedürlerinin temel ilkeleri ile ilgilenir (Yasui, 2010: 2). 2 Mayıs 2006'da Türkiye Büyükelçiliği, Türkiye'nin 26 Haziran 1999'da Brüksel'de yapılan Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmede Değişiklik Protokolüne katılma belgesini tevdi etti (WCO, 2019). Birinci bölüm enstrümanların uygulanmasına ilişkin genel önerilerin olduğu 19 maddeden, İkinci bölüm ise 31 adet

Ek'ten oluşmaktadır. Ek maddelerin her biri belirli bir gümrük işlemine ayrılmıştır. Bir ek maddenin yürürlüğe girmesi için beş ülke tarafından kabul edilmesi gerekmektedir (Çayırpınar, 2013: 33).

Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme Hakkında Değişiklik Protokolü'nün giriş bölümünde "gümrük rejimleri ve uygulamaları arasındaki uluslararası ticaret ve diğer mübadeleleri engelleyebilecek farklılığın ortadan kaldırılması" ve "gümrük rejimlerinin ve uygulamalarının kolaylaştırılması, basitleştirilmesi ve uyumlaştırılmasına ilişkin gümrük ve ticaretin ihtiyaçlarının karşılanması" hedefler arasında sayılırken, yine aynı bölümde kolaylaştırma ve uyumlaştırmaya ilişkin esas ilkelerin akit taraflar için zorunlu hale getirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Gümrük İşbirliği Konseyi'nin temel amacının gümrük uygulamalarının ve rejimlerinin büyük ölçüde kolaylaştırılması ve uyumlaştırılması olduğu da belirtilmektedir (Kılıç, 2010: 14). Ancak, dış ticaret, taşımacılık ve yönetim tekniklerinde ortaya çıkan radikal değişikliklere ve öte yandan orijinal sözleşmede gümrük uygulamalarının dünya genelinde kolaylaştırılması ve uyumlaştırılması da tam anlamıyla sonuçlandırılmamış olmasından dolayı, Kyoto Sözleşmesinin revize edilmesi zorunlu bir hal almıştır. Diğer taraftan, orijinal sözleşmenin eklerine çok az sayıda devletin taraf olması ve bu devletlerin çoğunun da kabul ettikleri eklere çekinceler koyması da sözleşmenin değiştirilmesinin nedenleri arasında yer almaktadır (Çayırpınar, 2013: 34).

3.6. Revize Kyoto Sözleşmesi (RKS)

RKS, dış ticareti kolaylaştırma ana Gümrük sözleşmesidir. Dünya Gümrük Örgütü tarafından geliştirilmiştir ve 3 Şubat 2006'da yürürlüğe girmiştir. 1973-1974'te kabul edilen Gümrük Prosedürlerinin Kolaylaştırılması ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (Kyoto Sözleşmesi) güncellenmesi ve revize edilmesi. RKS, Gümrük prosedür ve uygulamalarını uyumlulaştırarak ve basitleştirerek ticareti kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, sözleşme modern gümrük usul ve teknikleri için standartlar ve önerilen uygulamalar sunmaktadır (UNECE, 2019a) .

RKS etkili, öngörülebilir ve verimli gümrük prosedürleri için yasal dayanak haline gelmiştir. Amaç (EUR-LEX, 2019a);

- Gümrük uygulamalarının ve işlemlerin kolaylaştırılması ve uyumlaştırılması;
- Uluslararası işbirliğini teşvik etmek;
- Meşru ticaretin kolaylaştırarak uygun gümrük kontrol seviyeleri ile birleştirmek;
- Gümrük idaresinin etkinliğini ve verimliliğini ve dolayısıyla genel ekonomik rekabet gücünü artırmak;
- Yatırımı ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin uluslararası ticarete katılımını teşvik etmek;
- Ticareti kolaylaştırarak ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Modern Gümrük idareleri için evrensel olarak kabul görmüş bir model olmamakla birlikte, uluslararası Gümrük topluluğu, Gümrük'teki tüm kapasite geliştirme faaliyetlerinin, RKS'de belirtilen ana ilkelerin her biriyle ilgili olarak Gümrük performansının artırılmasına odaklanması gerektiğine inanmaktadır. Bu nedenle, aşağıdaki prensipler büyük ölçüde Sözleşmeye dayanmaktadır (WCO, 2003, s. 4):

- Bütünlük: Gümrük idareleri yolsuzluktan arınmış olmalı ve en üst düzeyde bütünlüğü korumak için çaba sarf etmelidir.
- Şeffaflık: Gümrük kanunları, yönetmelikler, idari kurallar ve prosedürler kamuya duyurulmalı ve müşterilere kolayca erişilebilir bir şekilde sunulmalıdır.
- Hesap Verebilirlik: Gümrük idarelerinin şeffaf ve kolay erişilebilir bir idare ve / veya adli inceleme süreci yoluyla eylemlerinden sorumlu olmaları gerekir.
- Tahmin edilebilirlik: Gümrük kanunları, yönetmelikler, idari kurallar ve prosedürler istikrarlı ve düzenli bir şekilde uygulanmalıdır.
- Kolaylaştırma ve Kontrol: Gümrük yasaları ve düzenlemelerinin uygun şekilde uygulanmasını sağlarken, Gümrük idareleri yasal ticaretin risk yönetimi tarafından işlenmesi ve temizlenmesi için çaba göstermelidir.
- Müşteri Hizmeti: Gümrük idareleri, müşterilere sundukları hizmet seviyesini iyileştirmek için sürekli çaba göstermelidir.
- Standardizasyon: Gümrük kanunları, yönetmelikler, idari kurallar ve prosedürler, uygun olduğunda uluslararası kabul görmüş standartlarla uyumlu hale getirilmelidir.

- Sadeleştirme: Gümrük yasaları, yönetmelikleri, idari kurallar ve prosedürler, mümkün olduğu kadar basitleştirilmeli ve böylece Gümrükleme işleminin aşırı yük olmadan ilerleyebilmesi sağlanmalıdır.
- Asgari Müdahale: Gümrük idareleri, yüksek riskli faaliyetleri, insanları, kargoları ve nakliyeleri belirlemek ve Gümrük müdahalesinin seviyesini sınırlandırmak için sağlam risk yönetimi sistemleri ve denetime dayalı kontroller uygulamalıdır.
- Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Gümrük idareleri, Gözden Geçirilmiş Kyoto Sözleşmesinde belirtilen ilkelerin benimsenmesini kolaylaştırmak için bilgi ve iletişim teknolojisini maksimum düzeyde kullanmalıdır.
- İşbirliği ve Ortaklık: Gümrük, devlet kurumları, özel sektör ve diğer Gümrük idareleri de dahil olmak üzere tüm paydaşlarla işbirliği ilişkileri geliştirmeye çalışmalıdır.
- Sürekli İyileştirme: Gümrük performans standartlarını oluşturmalı ve tüm iş süreçlerinin verimliliğini ve etkinliğini sürekli iyileştirmeye çalışan sistem ve prosedürleri uygulamalıdır.
- Uyum İyileştirme: Gümrük, gönüllü uyumluluk seviyelerini iyileştirmelerine yardımcı olmak için müşterilerle birlikte çalışmalıdır.

Ayrıca, tüm Gümrük reformları ve modernizasyon çabaları, Gümrük İdarelerinin yönetim ve idari kapasitelerinin kurulmasına veya güçlendirilmesine odaklanmalıdır.

RKS'ye taraf olan ve taraf olmak isteyen ülkeler, bağlayıcı olan RKS'ye ilişkin Genel Kurul ve Genel Ek'i kabul etmek zorundadır. RKS'nin Genel Eki, Akit taraflara aşağıdaki kilit ilkeleri taahhüt eder (UNECE, 2019a):

Tablo 19:Revize Kyoto Sözleşmesinin Yedi Temel Prensipleri

Kaynak: Ürkmez, 2014: 15

Bu esaslara göre, gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması ve uyumlaştırılması için öncelikle bu uygulamaların modernizasyonu ile öngörülebilirlik, şeffaflık ve tutarlığın sağlanması, bu sayede gümrük işlemlerinde verimlilik ve etkililiğin artırılması gerekmektedir. Risk yönetimi gibi modern tekniklerin uygulanması ve bilgi işlem teknolojilerinin mümkün olduğu kadar süreçlere dahil edilmesi sayesinde iyileştirilen gümrük işlemleri ile ilgili tüm mevzuatın, ilgili taraflara bildirilmesi, bu taraflarla işbirliğini de kolaylaştıracaktır. Gümrük idarelerinin, dış ticaret ile ilgili diğer yerel kurumlarla, dünyadaki diğer gümrük idareleriyle ve iş dünyası ile işbirliği yapmasının önemini ortaya çıkmaktadır. Son olarak, herhangi bir sorun çıkması durumunda itiraz ve temyiz yöntemlerinin kolay ulaşılabilir olması gerekmektedir (Ürkmez, 2014: 15).

RKS'nin ilk bölümünde, gümrük rejim ve uygulamalarını kolaylaştırmak, uyumlaştırmak ve işbirliğini teşvik etmek amacıyla dış ticaret ve mübadelelerin gelişmesine etkili bir şekilde katkıda bulunma isteğinin (Kılıç, 2010: 14);

- Gümrük rejim ve uygulamalarının devamlı bir şekilde gelişmesini amaçlayan çalışmaların yapılması ve böylece etkinlik ve verimliliğin artırılması,
- Gümrük rejim ve uygulamalarının istikrarlı, öngörülebilir ve şeffaf bir şekilde uygulanması,

- Gümrük mevzuatına ilişkin gerekli tüm bilgilerin ilgili taraflara sağlanması,
- Risk yönetimi, defter ve belgeye dayalı kontroller gibi modern tekniklerin kabul  ve bilgi teknolojisinin azami  l de uygulamaya geçirilmesi,
- Mümkün olduğu durumlarda diğer ulusal kurumlar, diğer gümrük idareleri ve ticaret erbabı ile işbirliği,
- İlgili uluslararası standartların hayata geçirilmesi ve etkilenen tarafların idari ve adli inceleme süreçlerine basitçe ulaşabilmesinin sağlanması, ilkelerinin uygulanması kaydıyla sağlanabileceği vurgulanmaktadır.

Kyoto sözleşmesinde vergilerin ertelenmesi kolaylığı ( nl , 2014: 161-162);

- Yerel mevzuat vergilerin ödenmesinin ertelenmesine imkan sağladığında, böyle bir kolaylığa izin verilen Şartları belirtir.
- ErtelenmiŐ ödemede mümkün olduğu  l de faiz iŐletilmez.
- Vergilerin ertelenmiŐ ödeme süresi en az 14 gündür.

RKS ile kolaylaştırılmış usuller kapsamında getirilen kararları Şu Şekilde sıralayabiliriz (Kılıç, 2010: 16-17);

- Ticaret çevreleri ile işbirliği
- EŞya gelmeden önce beyan
- Beyannamenin elektronik ortamda sunulabilmesi
- Yetkilendirilmiş kişi statüsü

3.7. Bilgi Ve İletişim Teknolojisinin Gümrük Modernizasyonundaki Rolü

Geçen 10 yılda internetin yayılması, bilgisayarların, tabletlerin, akıllı telefonların, yazılımların ve mobil uygulamalar, akıllı cihazlar ve bulut bilişim dahil olmak üzere bir takım yeni dijital teknolojilerin gelişmesine yol açmıştır (Deloitte, 2015: 12). Bu sebeple, son yıllarda, devletler, hükümet süreçlerini iyileştirmek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin geniş potansiyelinden faydalanmaya çalışıyorlar. E- kamu idareleri, e-idare, e-demokrasi gibi yeni konular kamu sektörü hizmetinin gelişiminde temel konular haline gelmiştir (Colesca, 2009: 8).

Gümrükler günümüzde iş yükünün ve iş dünyasının gümrük idarelerinden beklentisinin artması, uluslararası ticaretin basitleştirilmesine yönelik çalışmalar, ulusal güvenliğe ilişkin yeni görevler ve bunlar gibi nedenlerle bir çok yeni görev, sorumluluk ve problemlerle yüzleşmektedir. Gümrük idareleri artan talepler sonucunda ve yeni görevler çerçevesinde yapılarını ve kullandıkları modelleri değiştirmekte ve güncellemektedirler. İş hacminin artması ve gümrük işlemlerinin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmaları gümrük idarelerinin kompleks network ağlarını ve bilgi işlem teknolojilerini kullanmalarını olmazsa olmaz hale getirmektedir. Gümrük idarelerinin sistemlerini ve prosedürlerini uluslararası ticaret ve taşımacılık firmaları tarafından kullanılan karmaşık global lojistik ağları ile birleştirilmeleri gittikçe daha fazla talep edilmektedir. Bu istekler ve güçlüklerle başa çıkmak için küresel gümrük topluluğu, bilişim teknolojisinin (BT) kurumsal ve operasyonel dinamikliğini ve verimliliğini arttırmada katalizör olarak kullanılmasına bakıyor. Gümrük idareleri legal ticaret erbaplarıyla illegal yollara başvuran kaçakçıları birbirinden ayırmayı ve kontrollerini bu doğrultuda sürdürmeyi hedeflemektedir. Bu kontrolleri gerçekleştirirken legal ticaret içerisinde bulunan işletmeleri diğerlerinden ayırmak için etkili risk analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaca ulaşabilecek risk odaklı analiz yapısının oluşturulması ve bu yolla gümrük işlemleri aksatılmaksızın riskli işlemlerin ayrılması son derece büyük önem teşkil etmektedir. Özellikle artan ticaret hacmi, kullanılan bilgisayar programlarının ve risk odaklı analizin bilgi işlem teknolojilerine dayanmasını mecbur kılmaktadır (Yiğitoğlu, 2008: 68-69).

Gümrük işlemleri için otomasyon çalışmaları, modern gümrük uygulamalarının en az iki temel özelliğinin bilincinde olmalıdır (De Wulf ve Sokol, 2005: 287):

- Modern gümrük süreçleri basit, şeffaf ve anlaşılabilir olmalıdır. Bununla birlikte gümrüklerin birçoğu gelir ve diğer politika hedefleri için önemli tehlike oluşturan çok çeşitli özel konularla başa çıkması gerektiğinden, karmaşık ve güvenli bir yapıya sahip olmalıdır.
- Modern gümrük işlemleri, vergi mükelleflerinin öz değerlendirmesine büyük ölçüde güvenerek, fiziksel kontrolden ziyade sonradan kontrol sistemine dayanmalıdır. Yüksek riskli sevkiyatları izole eden istihbarat odaklı bir risk yönetimi yaklaşımına güvenmek gerekmektedir.

3.7.1. Elektronik Gümrük İdaresinin Amacı Ve Hedefleri

Gelişimini hızla devam eden ve yaygınlaşan bilgi ve iletişim teknolojilerinin de katkısıyla küreselleşme, devletlerin ekonomik ve sosyal yaşamlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Teknolojik gelişmelerin artan hızı, insanların ve ait oldukları toplumun yaşayışlarını ve ilişkilerini yoğun şekilde etkilemektedir. Bilgi yoğun endüstrilerin gelişimi ve diğer coğrafyalardaki insan gücünden yararlanma imkanlarının kolaylaşması, özellikle gelişme yolunda olan ülkelerdeki iyi yetişmiş yeteneklerin önemini global düzeyde artırmaktadır. Bu bağlamda nitelikli iş gücünün oluşturulması için eğitim imkanlarının genişletilmesi ve geliştirilmesi, tüm dünyanın üzerinde önemle durduğu temel bir konu haline gelmiştir (GTB, 2013b: 34).

Elektronik gümrük sisteminin oluşturulmasının farklı amaç ve hedefleri bulunmaktadır. Bu hedef ve amaçları şu şekilde özetlenebilir (Yığıtoğlu, 2008: 75-76);

- Artan dış ticaret hacmi ve eşya çeşitliliği gümrük idarelerinin usulsüz işlemlerin önlenmesinde yeni yöntemler bulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sebeple, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanan bir gümrük sistemi, toplum çıkarlarının daha iyi korunmasına yardımcı olacaktır. Elektronik gümrük sistemleri gümrük idareleri arasındaki iletişimi sağlayarak daha etkin çalışan gümrük idarelerinin oluşmasını sağlayacaktır.

- Elektronik gümrük sisteminin amaçlarından biri de gümrük idarelerinde gerçekleştirilen işlemlerin tamamının elektronik ortamda kağıtsız olarak gerçekleştirmektir.
- Gümrük işlemlerinin risk analizi çerçevesinde değerlendirilmesi ve bu yolla hem gümrük işlemleri basitleştirirken hem de riskli işlemlerin tespit edilerek önlenmesi amaçlanmaktadır.
- Gümrük işlemlerinin gümrük idarelerine gelmeden bilgisayar sistemi yoluyla yapılmasını sağlamak.
- Elektronik gümrük sistemi yoluyla gümrük işlemlerinin daha hızlı yapılması amaçlanmaktadır.
- Gümrük işlemleri ile ilgili olarak daha doğru istatistiki veriler yaratmak. Yapılan ihracat, ithalat işlemlerinin tutarları, ödenen vergi iadeleri ya da tahsil edilen gümrük vergileri gibi çeşitli verilerin elde edilebilmesi mümkün olabilecektir.

3.7.2. Gümrük İşlemlerinde Bilge Programı

GİMOP çalışmaları kapsamında Haziran 1998'de AHL Gümrük Müdürlüğünde BİLGE sistemi uygulaması ile gümrük işlemlerinde otomasyon uygulamasına geçilmiştir. Gümrüklerde yer alan veri giriş salonlarını kullanmak yerine BİLGE sistemine kendi bürolarında kullanmak isteyen yükümlüler için ise EDI sistemi kullanılmaya başlanmıştır (Gündördü Özdemir, 2014: 166).

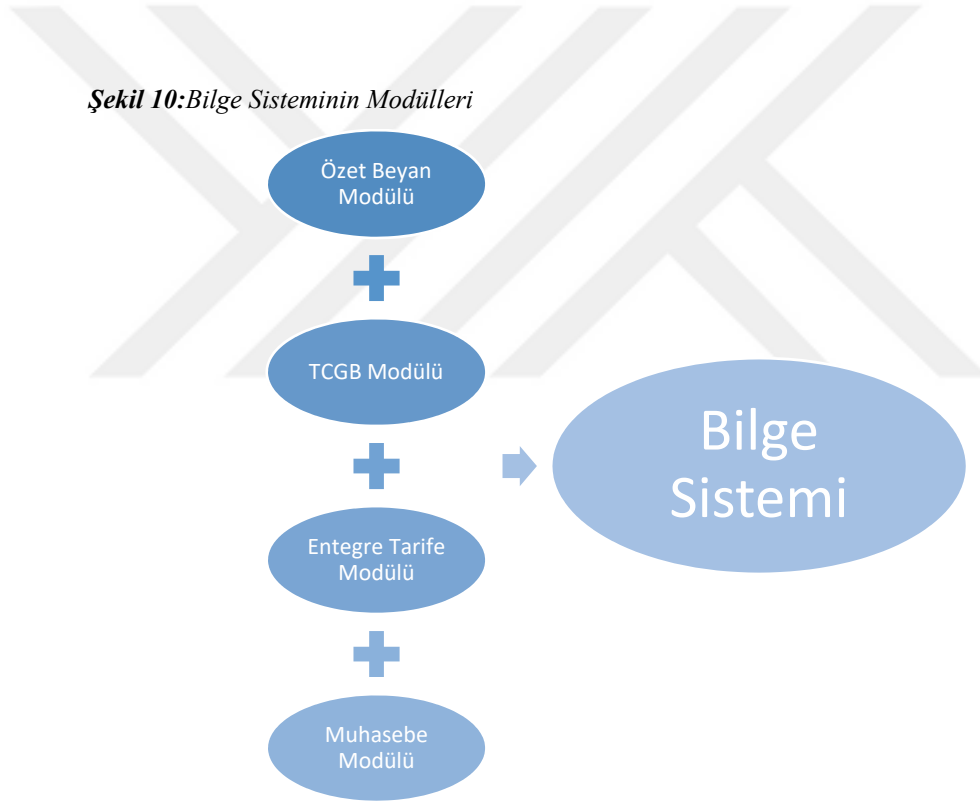
Elektronik imzanın hukukî ve teknik yönleri ile kullanımına ilişkin esasları düzenleyen 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesi (5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu, 2004) ve 6 Ocak 2005 tarih ve 25692 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren; Elektronik İmza Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 14. Maddesi (RG, 2005) güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı geçerliliğe sahip şeklinde hüküm belirterek Elektronik İmzalı Web-servis altyapısının gümrük idarelerinde uygulanabilmesinin yasal alt yapısını oluşturmuştur (Güngördü Özdemir, 2014: 166). BİLGE sistemi Türk gümrük sisteminin modernleşmesi ve bilgi işlem teknolojisi ile yenilenmesi için önem arz etmektedir. Gümrük işlemlerinin belge ortamından elektronik ortama aktarılması işlemlerin daha

hızlı ve daha az maliyetle yapılması ve sistem tarafından otomatik olarak kontrol edilme imkanını sağlamıştır (Yiğitoğlu, 2008: 90).

BİLGE sisteminde dört modül yer almaktadır. Bu modüller (MEB, 2019: 17):

- Lojistik firmalarının işlemlerinin yapılmasına yönelik “Özet Beyan Modülü” (OB),
- İthalat, ihracat firmaları ile gümrük müşavirlerinin işlemlerini gerçekleştirdiği “TCGB veya Detaylı Beyan Modülü”,
- Programın arka planında çalışan, hesaplanan vergi ve resimler ile eklenmesi zorunlu belgelerin belirlenmesini sağlayan “Entegre Tarife Modülü” (ETM),
- Vergi vb. ödemelerin gerçekleştirildiği “Muhasebe Modülü”dür.

Şekil 10: Bilge Sisteminin Modülleri

KAYNAK: MEB, 2019: 17

3.7.2.1. BİLGE Sisteminin Etkileri

Gümrük işlemlerinin daha hızlı, hatanın daha az biçimde gerçekleştirilmesi BİLGE sistemiyle mümkün hale gelmiştir. Dış ticaret verilerinin elektronik ortamda işlenmesi, belge kullanımının azaltılarak hem gümrük idaresi hem de yükümlü açısından zaman ve maliyet kaybını ortadan kaldırmıştır. BİLGE sisteminin kullanılmasıyla

birlikte gümrük işlemlerinin %98'lik kısmı 24 saat içinde tamamlanmaktadır. BİLGE sistemi sayesinde yükümlüler gümrük idareleri tarafından istenecek belge ve ödenmesi ya da teminata bağlanması gerekli vergilere ilişkin bilgileri elektronik ortamda göndererek işlemleri tamamlayabilme kolaylığına sahip olmaktadır (Yiğitoğlu, 2008: 96).

3.7.3. EDI (Electronic Data Interchange) (Elektronik Veri Değişimi)

EDI uygulamalarında veri, yapısal bir formatta transfer edilmektedir. Bu formata EDIFACT adı verilir (Sezgin, 2010: 91). EDIFACT Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen bir uluslararası standarttır. Bu standardın bakım ve geliştirilmesi çalışmaları, Birleşmiş Milletler Avrupa Ticaret Komisyonu, Avrupa Ticaret Ekonomik Merkezi (UN / CEFAC) Merkezi aracılığıyla yapılır (Edi, 2019).

EDI standartları aşağıdakileri sağlayarak elektronik veri değişimini (EDI) kolaylaştırır (Edifact, 2019: 4):

- Sözdizimi kuralları
- Veri organizasyonunun tanımı
- Kuralları düzenleme
- Yayınlanan kamu dokümantasyonu

EDI Sistemi; yerel veya uluslararası ticaret yapan işletmeler, nakliyeciler, gümrük idareleri, komisyoncular, bankalar, sigortacılar kısaca ticari faaliyet içerisinde yer alan tüm paydaşlar ile devletin tüm hizmet birimlerinin eklendiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır. EDI sisteminin geleneksel olarak kullanıldığı sektörler; sağlık taşımacılık , ticaret ve sanayi, eczacılık, finans ve kamu kesiminde gümrüklerdir. Genel itibariyle (Sezgin, 2010: 92-93):

- Ticaret alanında; endüstri, üretim, finans, bankacılık, sigortacılık,
- Ulaştırma alanında; kara, hava, denizyolu, demir, dağıtım, yer hizmetleri ve depolama,

- Kamu sektöründe, gümrük idareleri, uluslararası ve ulusal ticaret, istatistik alanlarında kullanılmaktadır.

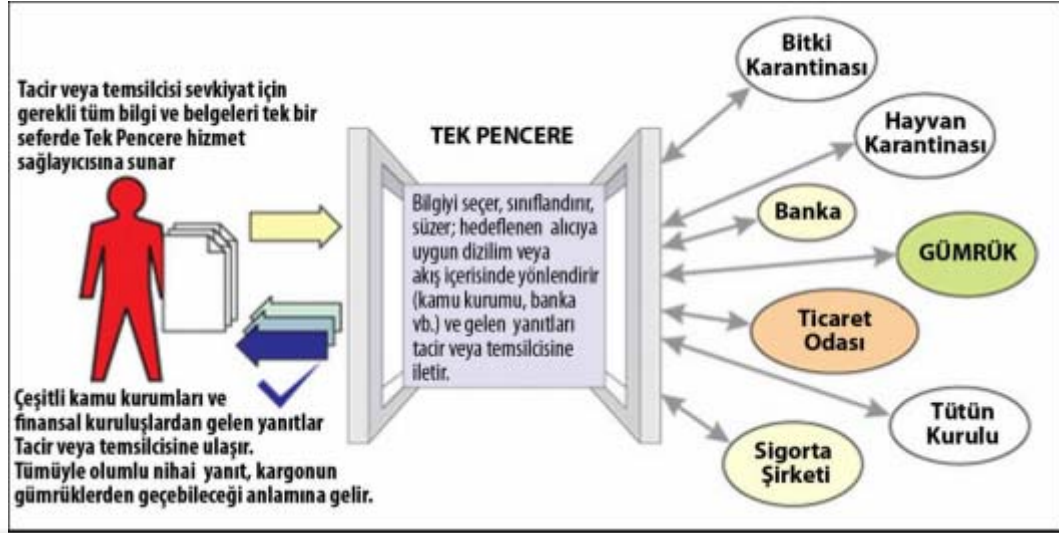
3.8. E-Gümrük Uygulamaları

3.8.1. Tek Pencere Sistemi

Ulusal tek pencere terimi, yasalara, prosedürlere, bilgi ve iletişim teknolojisine (BİT) odaklanan koordineli ulusal elektronik bilgi değişimlerini belirtmek için giderek daha fazla kullanılmaktadır (McLinden, Fanta, Widdowson, ve Doyle, 2011: 125). TPS, uluslararası ticaret ve taşımacılıkta yer alan tarafların, gümrük işlemleri esnasında aranan tüm belgelerin, tüm ithalat, ihracat ve transit ile ilgili yasal gereklilikleri yerine getirmek için tek bir giriş noktası olan standartlaştırılmış bilgi ve belgeleri tek noktaya yapılacak başvuru ile yürütülerek tamamlanmasını sağlayan sistemdir (GFP, 2019). Bu sistem farklı kurumların ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelerin genellikle gümrük idaresi olan tek bir kuruma sunulmasını ve kağıtsız işlemlerle paylaşılmasına imkan sağlayarak, dokümantasyon maliyetini azaltmaktadır (Demirel, 2004: 49).

Türkiye’de gümrük beyannamesine eklenmesi zorunlu 330 farklı belge çeşidi bulunmaktadır. Bunlar arasında sadece 21 belge gümrük idarelerinden temin edilebilirken, diğer 309 belge ise farklı kamu kurum ve kuruluşlarından alınmaktadır. Şekil-11’de yer alan akış da anlatıldığı gibi birbirinden farklı konumda bulunan birçok kuruma ayrı ayrı gidilip istenen belgelerin temin edilme süreci, özel sektör için hem çok maliyetli hem de ciddi zaman maliyetlerine yol açan bir prosedürdür (Barlas, 2019).

Şekil 11: Tek Pencere Sistemi İçerisinde Örnek İş Akışı

Kaynak: Çayırpınar, 2013: 121

TPS, hem tüccarların hem de gümrük idarelerinin ticaretle ilgili düzenleyici gereklilikleri yerine getirmek için gerekli bilgiyi sağlama ve paylaşma sürecini büyük ölçüde kolaylaştırabilir. Böyle bir sistemin kullanılması, resmi kontrollerin etkinliğinin artmasına neden olabilir ve kaynakların daha iyi kullanılması nedeniyle hem hükümetler hem de yatırımcılar için maliyetleri azaltabilir (UN, 2005: 10).

TPS ticaret dünyasında Almanya, ABD, İsveç, Finlandiya, Singapur, Güney Kore, Guatemala ve Makedonya gibi birçok ülkede uygulanmakta ve Türkiye'nin de ticaretinin kolaylaştırılmasına yönelik uygulamalar arasında yer almakta olup dış ticaretin maliyetlerini azaltarak eşyanın serbest dolaşıma girişinden başlayan ve/veya sınırlarımızı terk edinceye kadar devam eden birtakım prosedür ve süreçlerin daha verimli ve etkin bir şekilde yönetilmesi hedefiyle bu sistemin hayata geçirilmesi ve koordinasyonu görevi 20.03.2012 tarihli ve 28239 sayılı RG'de yayımlanan 2012/6 sayılı Genelge ile Ticaret Bakanlığına verilmiştir (Hıdır, 2016: 95).

TPS, mevcut hükümet sistemleri ve süreçlerinin daha iyi bir kombinasyonuna yol açarken, aynı zamanda hükümetlerin iş yapma ve iletişim kurma biçimlerine daha açık ve kolay bir yaklaşım getirebilir. Örneğin, tüccarlar gerekli tüm bilgi ve belgeleri tek bir kurum aracılığıyla sunacakları için, bu bilgilerin ilgili tüm devlet kurumlarına daha hızlı ve doğru bir şekilde onaylanması ve dağıtılması için daha etkili sistemler

kurulabilir. Bu aynı zamanda ticaretle ilgili faaliyetlerde bulunan devlet kurumları arasında daha iyi koordinasyon ve işbirliği ile sonuçlanacaktır (UN, 2005: 10).

DGÖ'de TPS Sistemini, ihracat, ithalat ve transit beyanlarına konu ilgili mevzuat çerçevesinde, ticaret ve taşımacılık yapan paydaşların standart hale getirilmiş veri ve belgeleri tek bir veri giriş noktasından girilerek yerine getirilmesi olarak tanımlamıştır (Hıdır, 2016: 95).

TKA taraf ülkeler, işletmelerin, eşyanın ihracatı, ithalatı veya transit geçişi için talep edilen bilgi ve/veya belgeleri taleplerini katılımcı mercilere ve kurumlara tek bir giriş noktasından sunmalarına imkan veren bir TPS kurmaya veya varsa bunu korumaya çaba gösterir. Veri ve/veya bilgilerin katılımcı kurum veya kuruluşlar tarafından kontrol edilmesinden sonra sonuçlar, başvuru sahiplerine TPS üzerinden zamanında bildirmelerini öngörür (TKA, 2014).

Ülkeler için faydaları (UN, 2005: 11):

- Daha etkin ve verimli kaynak kullanımı
- Doğru (ve çoğu zaman artan) gelir verimi,
- Geliştirilmiş özel sektör uyumluluğu,
- Arttırılmış güvenlik,
- Şeffaflığın arttırılması olarak sıralanabilir.

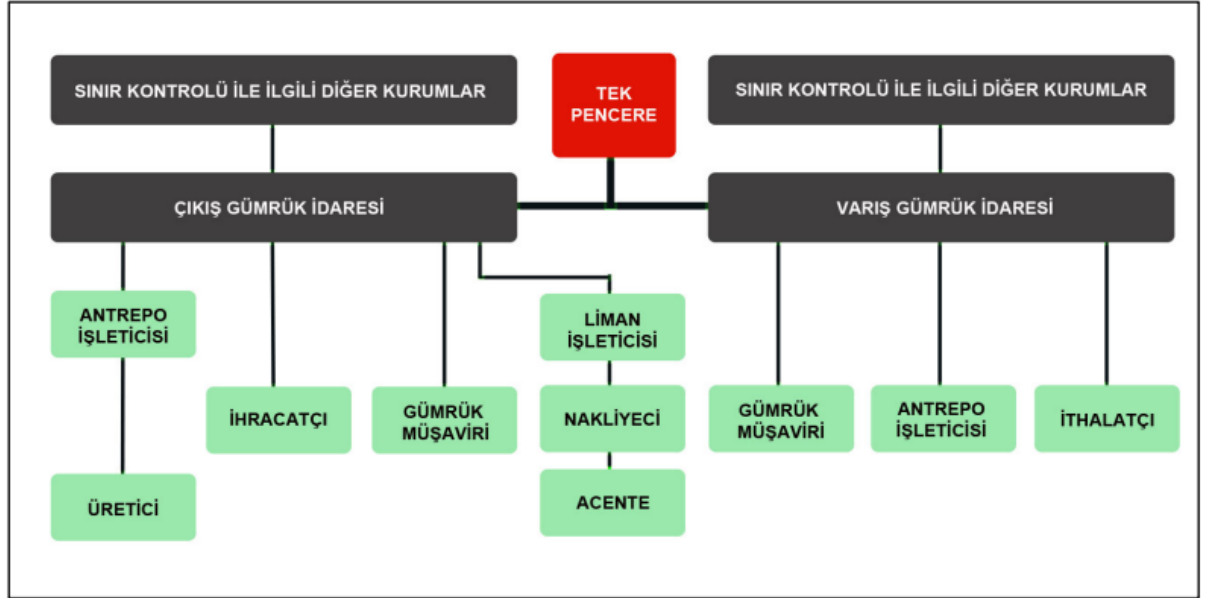
Ticarete faydaları (UN, 2005: 11):

- Gecikmeleri azaltarak maliyetleri düşürmek,
- Daha hızlı ticaret,
- Tahmin edilebilir uygulama ve kuralların öngörülebilir olması,
- Daha etkin ve verimli kaynak kullanımı,
- Artan şeffaflık olarak sıralanabilir.

Şekil-12'de gösterilen akış da tek pencere modelinin ticaretin hızlandırılması, bekleme sürelerinin ve bürokrasinin minimize edilmesi adına devrimsel bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Yetgin, 2014: 27). TPS'de belgeler genellikle gümrük

beyannameleri, ithalat-ihracat izin belgeleri için başvurular ve menşe ispat belgeleri ile faturalar gibi diğer destekleyici dokümanlardır. Tek Pencere aracılığıyla başvuruda bulunanlar, ilgili tüm cevapları yine aynı tek noktadan alırlar (Yeni, 2009: 4).

Şekil 12: DGÖ SAFE Standartları Güvenli Tedarik Zinciri ve Tek Pencere Modeli

Kaynak: Yetgin, 2014: 27

3.8.2. Liman Tek Pencere Sistemi (LTP)

Liman Tek Pencere Sistemi (LTP), geminin limana girişinden ve çıkışından önce firmalar tarafından yapılan bildirimlerin tek bir veri tabanından girilmesi; farklı kurumlar ile liman işletmelerinin ihtiyaçları doğrultusunda bilgi ve belgelerin bu veri tabanından ulaşılması, kamu kurumlarınca verilen izinlerin ve yapılan işlemlerin neticelerinin oluşturulacak program üzerinden alınmasını sağlayacaktır. Böylece, firmalar tarafından belgelerin kamu kurumlarına defaten sunulması sebebiyle oluşan bürokrasi ve kırtasiyeciliğin önlenmesi, prosedürlerin daha hızlı ve etkin yürütülerek maliyetlerin azaltılması, doğru istatistik üretilmesi, kurumlar tarafından zamanında ve etkin risk analizi yapılabilmesi amaçlanmaktadır (TB, 2019a).

3.8.3. Gümrük Veri Ambarı Sistemi (GÜVAS)

GİMOP ile Türkiye genelinde yer alan gümrük idarelerinde dinamik olarak girilen ihracat, ithalat, tarife, transit, kıymet ve kaçakçılık bilgi bankası gibi bilgilerin bakanlık bünyesinde kurulan bir veri tabanında bir araya getirilerek, ilgili kullanıcılara verinin hızlı ve sağlıklı iletilmesini sağlayan uygulamaya GÜVAS adı verilmektedir. Amaç, ilgili kamu kurum ve personellerine karar süreçlerinde gerekli bilgilerin sağlanması ve destek olmak, ihtiyaç duyulan verilere zamanında ulaşılabilmesini sağlamak ve risk analizlerinde etkinliğin sağlanmasını amaçlamaktadır (TB, 2019b).

GÜVAS'ın kullanılmasının faydaları (Çiftçi, 2013: 33);

- Mevcut ticaret erbablarının (dış ticaret yapan firma, müşavir firma, taşıyıcı firma) karar vericiler tarafından daha iyi tanınması sağlanabilir.
- Mevcut ticaret erbablarının oluşturulacak risk seviyelerine göre kategorilendirilip, bu bilgiler basitleştirilmiş usul ve sonradan kontrol uygulamalarında kullanılabilir.
- Mevcut ticaret erbablarının ihlaller bakımından incelenip riskli olduğu tespit edilen işletmelerin ortak özellikleri incelenip, bu doğrultuda risk profilleri oluşturulabilir.
- Gümrük idarelerinin hızlı ve zamanında en doğru kararı alması sağlanabilir.
- Kurum veri analizi ile personelini, birimlerini, taşra idarelerini daha iyi tanıma, performans ölçme ve kaynaklarını etkin kullanma imkanını yakalayabilir.

3.8.4. Elektronik Ödeme Sistemi - Gümrük Kart Projesi

Gümrük işlemlerinde tahakkuk eden ve gümrük idareleri tarafından toplanan vergi ve harçların elektronik ortamda ödenebilmesi ticaretin basitleştirilmesini sağlayan uygulamalardan biridir (TKK, 2018: 38).

Maliye ve Ticaret Bakanlığı'nın yapmış olduğu ortak proje neticesinde Gümrük idarelerinde yapılan ödemelerin daha hızlı, güvenli gerçekleştirilmesi ve yükümlüler nakit para ile ödeme yerine Gümrük veznelerinde kapalı devre çalışan GÜM-KART adı

verilen elektronik para kartı ile ödeme yapmalarına imkan sağlayan uygulamadır (Yiğitoğlu, 2008: 98).

GÜM-KART iş akışı (Ünlü, 2014: 169-170);

- 1. Tahakkukun iletilmesi:** Gümrük beyannamelerinde tahakkuk eden vergi ve harçlar ödenme aşamasına geldiğinde muhasebe birimi tarafından, KBS (Kamu Hesapları Bilgi Sistemi) programı üzerinden BİLGE sistemine bağlanılarak tahsilatı yapılacak beyannamenin tescil numarası iletilerek sorgulama yapılır.
- 2. Ödeme:** BİLGE sisteminden gelen bilgiler POS cihazına aktarılır. Bankanın tahsilat işlemine onay vermesi halinde, muhasebe birimi tarafından, tahsilat işlemine KBS üzerinden “Alındı Özel Numarası” üretmek suretiyle uygunluk verilmesinin ardından “Alındı Belgesi” basılır ve POS cihazına “Harcama Belgesi” basılarak işlemin başarılı sonuçlandığını bildiren işlem sonucu mesajı gönderilir.
- 3. Tahsilat Bilgisinin İletilmesi:** KBS uygulamasında tahsilat gerçekleştirildikten sonra, Maliye Bakanlığı tarafından, BİLGE sistemine bağlanılarak bilgiler gönderilir ve bu işlem neticesinde beyannameye ilişkin gümrük işlemlerinin sürdürülmesi sağlanır.
- 4. Beyannamenin Kapanması:** BİLGE sisteminde beyanname muhteviyatı eşyaya ilişkin bilgiler otomatik olarak tamamlanma aşamasına getirilmektedir. Ancak gümrük idareleri tarafından eşyanın tesliminden önce beyannamenin kapanıp kapanmadığı kontrol edilmektedir.

GÜM-KART Projesini oluşturma amaçları aşığıdaki gibi özetlenebilir (Yiğitoğlu, 2008: 98);

- Tahsil edilen vergi tutarlarının çok yüksek olması sebebiyle nakit paranın temininde yaşanan güçlükler,
- Çekle ödeme işleminden kaynaklanan çek iadesi işlemlerine gerek kalmaması,

- Nakit paranın denetimi, sahtecilik ve suiistimal durumları,
- Tahsilât işlemlerinin ilgili görevli tarafından nakit para ile gerçekleştirilmesinin getirdiği zorluklar ve olası riskler,
- Görevli değişimlerinde yaşanan devir-teslim zorlukları,
- Nakit paranın belirli aralıklarla bankalara transfer edilmesinde yaşanan zorluklar ve riskler,
- Manuel gerçekleştirilen işlemlerin kayıt ve denetim altına alınmasında yaşanan zorluklar,
- Manuel yürütülen işlemlerin periyodik olarak detaylı raporlanamaması,
- Muhasebeleştirme işlemlerinin hızlı ve doğru bir şekilde yapılması,

gibi sorunların çözülmesi amacıyla GÜM-KART projesi gerçekleştirilmiştir.

3.8.5. Konteyner ve Liman Takip Sistemi

Konteyner ve Liman Takip uygulaması ile Türkiye'ye geçici ithalat rejimi kapsamında gelen ve çıkış yapan konteynerlere ilişkin bilgilerin kaydedilmesi ve takibatların elektronik ortamda gerçekleştirilmesi ile limandaki mal hareketlerinin elektronik ortamda takibinin yapılması hedeflenmektedir. Bu sistemi sayesinde gümrük idarelerinin programlarıyla liman işletmelerinin programları entegre edilerek denetimlerin etkinliği artırılabilecek, liman prosedürlerinin hız kazanması ile işletmelere zaman ve maliyet kolaylığı sağlanacaktır. Konteyner ve Liman Takip Sistemi aracılığıyla limanlara giren ve çıkan konteynerin, liman içi hareketleri dahil olmak üzere verimli bir şekilde takip edilmesi ve gözlemlenebilir istatistik üretilmesi mümkün hale gelecektir. Bu programın tamamlanması ile konteynerlere ilişkin işlemlerin yanı sıra limanlarda gerçekleştirilen prosedürlerin de kolaylaştırılarak hızlandırılması sağlanacak, liman işletmeleri ile etkili veri paylaşımı ve entegrasyon gerçekleşeceğinden bu durum aynı belgelerin her seferinde ibraz edilmesi durumunu ortadan kaldıracak ve bürokrasiyi azaltırken işlemleri hızlandırarak maliyetleri düşürecektir (Hıdır, 2016: 99).

3.8.6. Hızlı Kargo Sistemi (ETGB)

Kargonun kelime anlamı, uçak, gemi vb. bir taşıtla taşınan eşya ya da yükür. “Express Delivery Industry”, “Express Industry” ve “Express Delivery Services” kavramlarını karşılayan Hızlı Kargo Taşımacılığı ise, ticari eşya, koliler ve belgeler de dahil olmak üzere, bir sonraki gün veya zamanı belirli gönderilerin kapıdan kapıya taşınması ve teslimi olarak tanımlanmıştır (Oxford, 2005: 5). Dünya Posta Sözleşmesi’nde posta gönderileri deyimi, posta servislerince dağıtılan herhangi bir gönderiyi (mektup postası, posta kolisi, para havalesi vb) kapsayan genel bir terim olarak ifade edilmiştir (UPU, 2013).

Hızlı kargo taşımacılığının esas özelliği isminden de anlaşılabilceği gibi hızı olmakla birlikte, lojistik sektöründe gerçekleşen ilerlemelerin de etkisiyle farklı özelliklerden oluşmuş geniş bir özellik yelpazesi ortaya çıkmış ve geleneksel taşımacılıktan ayrılmıştır (Eser, 2016: 10).

Hızlı kargo taşımacılığını diğer taşıma hizmetlerinden farklılaştıran genel özellikler şunlardır (Yetik, 2008: 60):

- Kapıdan Kapıya Teslim: Bu özellik, lojistiğin çoklu modları arasındaki kusursuz transferi içerir. Hızlı kargo taşımacılığının bütünleştirilmiş, entegre edilmiş yönü müşteriyi, eşyanın yüklenmesinden teslim edilmesine kadar olan karmaşık taşımacılık organizasyonunu yapmaktan kurtarır.
- Eşyanın Yakın Kontrolü: Güvenliği arttıran gelişmiş bilgi sistemi kullanarak, hızlı kargo taşımacılığı yapan firmalar tüm sevkiyatlar üzerinde yakın ve idari kontrol sağlarlar. Bu, taşınan eşyaya zarar gelmesi veya kaybolması riskini azaltmak için önem arz eder.
- Takip ve izleme Teknolojisi: Yükleyiciler ve alıcılar, hızlı kargo taşımacılığı yapan firmaların sağladığı gelişmiş “takip ve izleme” teknolojisini kullanarak, yüklemelerinin kesin yerini ve hareketini takip edebilir ve teslimatın yapıp yapılmadığını doğrulayabilirler.
- Gümrük işlemlerinin Tamamlanmasının Kolaylaştırılması: Hızlı kargo taşımacılığı yapan firmalar, müşterilerin bürokratik gümrük rejimleriyle ve

gerekli yazılı işlemlerin yapılmasıyla uğraşmamaları için, gümrük işlemlerinin tamamlanmasına yardım ederler.

- Yüksek Seviyede Güvenilirlik: Hızlı kargo taşımacılığı yapan firmalar, eşyanın istenilen yere tam zamanında geleceğini taahhüt ederler.
- Küresel Hizmet: Büyük hızlı kargo şirketleri, hava istasyonlarının ve yükleme yerlerinin karışık ağları vasıtasıyla, müşterilerine dünya çapında şehirlere ve marketlere teslimatı sunmayı sağlar.
- Teslimatın Hızı: En önemli olarak, “bir gece içerisinde” ve “ertesi gün” hızlı kargo hizmetleri, envanter ve depolama ihtiyaçlarının tümünü azaltır ve arz zinciri etkinliğini maksimize eder. Örneğin, ABD’den Güney Doğu Asya’ya “kapıdan kapıya teslim” süresi ortalama 2 ila 3 iş günüdür.

Hava yolu araçları kullanılarak yapılan posta ve hızlı kargo taşımacılığının kapsamında hayata geçirilen dış ticaret işlemlerinin elektronik ortamda sorunsuz ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesine müteakip, bu işlemlere ilişkin muhtelif kolaylıklar sağlanmış ve ilgili işlemlerin tümüyle elektronik ortamda gerçekleştirilerek tamamlanmasını sağlayan elektronik ticaret gümrük beyanname sistemi kurulmuştur. Hızlı kargo firmalarınca aşağıda belirtilen eşyaların beyanı dolaylı temsilci sıfatıyla basitleştirilmiş usulde gerçekleştirilebilmektedir (Hıdır, 2016: 100-101):

- Kıymeti 150 Euro’nun altında olan önemli değeri olmayan eşya
- Miktarı brüt olarak 150 KG’ı ve kıymeti 7500 Euro’yu aşmayan ihracat rejimine konu mal,
- Kıymeti 1500 Euro’yu geçmeyen ve diplomatik eşya ve yolcu eşyası hariç olmak üzere miktarı brüt 30 kilogramı geçmeyen ve serbest dolaşıma giriş rejimine konu ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen eşya,
- Numunelik eşya ve modeller

Her bir gönderi için kıymeti 1500 Avro’yu aşmayan mallara geldiği devlete göre tek ve maktu vergi oranı uygulanacaktır. Söz konusu vergi hadleri kişisel kullanım için getirilen kitaplar hariç diğer eşyanın (TB, 2018b);

- AB üye devletlerinden doğrudan gelen eşyaya %18,

- Diğer devletlerden gelen eşyalara %20,
- Getirilen malın kişisel kullanıma mahsus kitap olması durumunda ise ülke ayrımı gözetmeksizin %8 olarak uygulanmaktadır.

3.8.7. Transit Rejimi

Transit Rejimi; GK'nın 84. maddesinde, İthalat vergileri ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmayan serbest dolaşıma girmemiş, İhracatla alakalı gümrük işlemleri bitirilmiş, malın, gümrük gözetimi altında TGB içindeki bir yerden diğerine taşınması olarak açıklanmıştır. Transit rejimi; ithal eşyası ve gümrük işlemleri tamamlanmış ihraç eşyalarını kapsamakla birlikte, transit rejimi kapsamındaki ithal eşyası ithalat vergilerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi değildir (Saral, 2013: 20).

Türk Gümrük bölgesinde transit rejimine tabi tutulacak eşyaya Türk Gümrük İdareleri tarafından yabancı bir ülkeden yabancı bir devlete, yabancı bir devletten Türkiye'ye, Türkiye'den yabancı bir ülkeye, bir iç gümrükten başka bir iç gümrüğe, taşınmasına izin verilir (GK, 1999: 84).

Transit rejimine tabi tutulacak eşyanın, hareket gümrük idaresinden sevk tarihinden itibaren taşıma aracının hızı, gideceği mesafe, hava ve yol durumları göz önüne alınarak gümrük idaresince belirlenecek süre kısıtı içinde varış gümrük idaresine gönderilmesi gerekir (Şedele, 2009: 16).

“Transit rejimine tabi eşyanın Türk Gümrük Bölgesine taşınması (GK, 1999: 84);

- Transit rejimi beyanı kapsamında,
- TIR karnesi kapsamında,
- Transit belgesi olarak kullanılan ATA karnesi kapsamında,
- Kuvvetlerin Statüsüne Dair Kuzey Atlantik Anlaşmasına Taraf Devletler Arasındaki Sözleşme ile öngörülen form 302 kapsamında,
- Posta kolileri dâhil olmak üzere posta yoluyla,
- Yönetmelik ile belirlenecek hallerde, demiryolu ile taşımada CIM Taşıma Belgesi, büyük konteynerler ile taşımada TR Transfer Notu, havayolu ve denizyolu ile taşımada eşya manifestosu kapsamında yapılır”.

3.8.8. Ortak Transit Rejimi Ve Yeni Bilgisayarlı Transit Sistem (NCTS)

Ortak Transit Rejimi; 1987 yılında imzalanan Ortak Transit Sözleşmesine taraf olan devletler (AB ve EFTA üyeleri) arasında eşyanın gümrük vergilerinin askıya alınarak taşındığı rejimdir. Türkiye Ortak Transit Sözleşmesine 1 Aralık 2012 tarihi itibarıyla dahil olmuştur. Ortak Transit Rejiminin temel amacı sözleşmeye taraf üye ülkede açılan transit beyannamesinin, verilen teminatın ve tanınan kolaylaştırmaların bir diğer taraf ülkede de geçerli olması ve bu ülkeye girişte ayrıca bir transit beyanında bulunulmasına gerek kalmadan ortak transit rejiminin kesintisiz bir şekilde tamamlanmasıdır (TB, 2018c).

Ortak Transit Rejiminin Avantajları (Önal, 2019);

- İşlemler elektronik ortamda gerçekleştiğinden bürokrasiden ve kırtasiyeden kaynaklanan masrafların azaltılması.
- Sınır gümrük idarelerinde ihbar ve şüphe durumları hariç muayene yapılmayacağından geçişler hızlanmakta ve bürokrasi azalmaktadır.
- Sınır kapılarında yaşanan uzun bekleme süreleri ve yoğunluklar önemli ölçüde azalmaktadır.
- Taraf ülkelerden geçiş kolaylığı sağlamaktadır.
- Beyanlar elektronik ortamda yapıldığından taşıma her aşamasında sağlıklı bir şekilde izlenebilmekte, taşımanın gerçekleşip gerçekleşmediği, verilen teminatın serbest kalıp kalmadığı her an takip edilebilmektedir.
- Belirli emniyet ve güvenilirlik koşullarını sağlayan işletmeler, kapsamlı teminat, teminattan vazgeçme, izinli alıcı ve izinli gönderici gibi bir takım kolaylaştırmalardan faydalanabilmektedirler.
- Gümrük idareleri, araç hareket gümrük idaresinden çıktığı anda beyanname bilgilerini görebildiğinden, risk analizi ve kontroller hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir.

Transit sisteminin yönetilmesi ve kontrol edilmesinde bir araç olarak kullanılan NCTS, gelişmiş bilgisayar sistemlerinin ve elektronik veri değişiminin kullanılması temelinde, daha modern ve etkin bir yönetim sunmaktadır (Bostancı, 2013: 6).

NCTS'in temel amaçları şunlardır (GTB, 2010: 36-37);

- Transit rejimlerinin verimliliğini artırmak,
- Kaçakçılık faaliyetinin önlenmesine yardımcı olmak,
- Transit rejimi çerçevesinde gerçekleştirilen işlemleri hızlandırmak ve bu işlemlerde güvenliği sağlamak.

NCTS uygulaması merkezi Brüksel' de bulunan bir ana domain aracılığıyla taraf devletlere bağlanan ve temel mantığı elektronik mesaj değişimine dayalı bir sistemdir. Eski transit sistemdeki kâğıt belgelerin yerini bu elektronik mesajlar almaktadır. NCTS, elektronik mesajlaşma aracılığıyla işlemleri hızlandırmakla kalmamakta, güvenilir tüccarlar için izinli gönderici ve alıcı statüleri, teminat miktarlarında indirim ve muafiyet gibi birtakım kolaylaştırmalar ile maliyetleri düşürmekte; gümrük idareleri için ise transit işlemlerinin daha etkin yönetilmesine ve kontrol edilmesine imkân vermekte; ayrıca kaçakçılıkla mücadeleye destek olmaktadır (Saral, 2013: 33-34).

Verilerin paylaşılmasını sağlayan elektronik mesaj değişimi iki şekilde gerçekleşir (Saral, 2013: 15);

- Dış alan: Yetkili yükümlüler ve gümrük idareleri arasında gerçekleştirilen mesaj değişimi
- Ulusal alan: Gümrük idareleri arasında gerçekleştirilen mesaj değişimi
- Ortak alan: Ulusal gümrük idareleri arasında ve Komisyonla gerçekleştirilen mesaj değişimi

NCTS uygulamasındaki mesajlar Şu Şekildedir (GTB, 2010: 37);

- DEC: Kağıt veya elektronik ortamda verilen transit beyannamesi.
- MRN: Taşımayı tanımlamak amacıyla sistem tarafından beyannameye verilen tescil numarası olan hareket referans numarası.
- TRB: EŞyaya hareketten varıŐa kadar eŐlik eden transit refakat belgesi.
- AAR: Hareket idaresinden beyannameye belirtilen varış idaresine gönderilen “beklenen varış kaydı”
- ATR: EŞyanın beklenen sınır geçişini bildirmek amacıyla hareket idaresinden beyan edilen transit idaresi veya idarelerine gönderilen “beklenen transit kaydı”.
- NCF: Fiili transit idaresinden eşyanın kontrolleri gerçekleştirildikten sonra gönderilen “sınır geçiş bildirimi” mesajı.

3.8.9. Onaylanmış Kişi Statüsü

Gümrük mevzuatına göre Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik gerçek ve tüzel kişilere, gümrük mevzuatı kapsamında belirlenen basitleştirilmiş usuller, uygulama ve yetkilerden yararlanmak üzere onaylanmış kişi statüsü tanınır (RG, 2011).

3.8.9.1. Onaylanmış Kişi Statüsü İçin Gereken Genel Koşullar

Gümrük mevzuatı kapsamında gerçekleştirilen gümrük uygulama ve prosedürlerinin basitleştirilmesi amacıyla belirlenen kolaylaştırılmış usul, esas ve uygulamalardan yararlanmak üzere Türk Gümrük Bölgesinde yerleşik ve en az iki yıldır faaliyetlerini sürdüren gerçek ve tüzel kişilerin talep etmeleri halinde (OKSB) verilir (GY, 2009: 22). OKSB sahiplerince, adlarına düzenlenen statü kapsamında belgelerinin geçerlilik süresi boyunca eksik beyan usulü, kısmi teminat uygulaması ile yönetmeliğin 42/A maddesinin ikinci fıkrasında yer alan beyanın kontrol türüne ilişkin kolaylaştırmaları kullanabilirler. Yetkili Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne OKSB için başvuru yapıldığı tarihten geriye dönük iki yıl içerisinde, on ikiŐer aylık iki ayrı dönem olmak üzere (RG, 2011);

- İmalatçı olmak,
- Herhangi bir dönem içerisinde asgari beş milyon FOB/ABD doları miktarında fiili ihracat gerçekleştirmiş olması,
- Herhangi bir dönem içerisinde ithalat ve fiili ihracat toplamının asgari yirmi milyon ABD doları tutarında gerçekleşmesi, gerekmektedir.

3.8.9.2. Statü Belgesinin Düzenlenmesi

Gerekli koşulları sağladığı tespit edilen firmalara yıl/yetkili başmüdürlüğün bulunduğu ilin trafik kodu/belge sınıfı/sıra numarasını kapsayacak şekilde (örnek 09/34/A/0001) her yıl itibariyle müteselsil OKSB numarası alınarak aslı hak sahibine verilmek, bir nüshası da gümrük idaresinde saklanmak üzere iki nüsha halinde düzenlenir. Belgenin geçerlilik süresi 2 yıldır (Kılıç, 2010: 85).

3.8.9.3. Onaylanmış Kişi Statü Belgesinin Sağladığı Kolaylıklar

OKSB ile gümrük uygulamalarında güvenilirliğini kanıtlamış, belirli dış ticaret hacmine veya sabit sermaye yatırımına sahip, mali yeterliliği onaylanmış kişilere gümrüklerde bekleme sürelerinin azaltılması ve işlemlerin basitleştirilmesi için gümrük işlemlerinde kolaylıklar tanınmaktadır (Çayırpınar, 2013: 95).

OKSB sahibi işletmeler aşağıdaki basitleştirmelerden yararlanmaktadır (Gümrük Tv, 2019).

- Eksik beyan,
- Kısmi teminat,
- Götürü teminat,
- Kolaylaştırılmış işlem kapsamında A.TR dolaşım belgesi düzenleyebilme ve vize edebilme,
- İhracat mavi hat beyannamelerine belge eklenmemesi,
- Tahlile tabi bazı eşyalarda tahlil sonucu beklenilmeden teslimi,

- Tahlile tabi bazı eşyalar için 6 aylık tahlil raporu kullanılabilmesi,
- Taahhütname karşılığı konşimento ibrazından önce petrol ve türevleri cinsi eşyaların alıcıya teslimi,
- Ayniyet tespitinde farklı uygulama,
- Eşya niteliğine bağlı kalmadan taşıt üstü uygulaması.

3.8.9.4. Statü Belgesinin Askıya Alınması

OKSB'nin geçerlilik süresi içinde gümrük işlemlerinden veya cezalarından doğan kamu alacağı, süresi içinde tahsil edilmediğinin tespit edilmesi durumunda OKSB, söz konusu belgeyi düzenleyen GTBM, kesinleşmiş gümrük vergisi ve/veya ceza borcu tahsil edilene kadar askıya alınır. İşletmeler, OKSB'nin askıya alındığı tarihten itibaren bu belge kapsamındaki hak ve uygulamalardan yararlandırılmaz (Kılıç, 2010: 85-86).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ UYGULAMASI VE DIŞ TİCARETE ETKİLERİ

4.1. Yetkilendirilmiş Yükümlü Kavramı

YYS kavramı, gümrük idarelerinin dış ticarete konu işlemlerde güvенеbileceği kişileri saptayarak, bunlar üzerindeki denetimini azaltmasını ve kaynakları daha riskli işlemlere aktarmasını sağlamak üzere ortaya çıkmıştır (Terzi, 2017: 11).

YYS uygulaması; gerçek ve/veya tüzel kişilerin yerel mevzuatın öngördüğü ölçekte (kişinin arz zinciri, ulusal arz zinciri ya da uluslararası arz zinciri) arz zincirinde güvenliği sağlamak (örneğin; eşyanın/kargonun çalınması, zarara uğratılması, kaybolması ya da terör olaylarının veya kaçakçılığın hedefi haline getirilmesine karşı güvenliğin sağlanması) amacı ile düzenleme uyarınca belirlenmiş şartları sağladığı ve gümrük idarelerinde gerçekleştirdiği işlemlerini gümrük idareleri ile işbirliği yapması karşılığında gümrük idarelerinin belirlediği çeşitli kolaylaştırmalardan yararlanabileceği düzenlemedir (Çalışkan,2015: 4).

YYS, DGÖ SAFE Standartları Çerçevesi tarafından, uluslararası eşyaların hareketinde yer alan Gümrük İdaresi tarafından onaylanmış bir taraf olarak tanımlanmıştır. YYS'ler arasında üreticiler, ithalatçılar, ihracatçılar, brokerlar, taşıyıcılar, birleştiriciler, aracılar, limanlar, havaalanları, terminal operatörleri, entegre operatörler, depolar ve distribütörler bulunur (UN, 2019).

4.2. Kananaskis Zirvesi

11 Eylül 2001 terör saldırıları neticesinde yapılan ilk G-8 Zirvesi olan Kananaskis Zirvesi Başkanlık Özeti belgesinde, Uluslararası arz zincirinin saldırılara açık olmasının sadece belirli bir ülke ya da ülke gurubunun değil, tüm dünya devletlerinin problemi olduğunun farkına varılması ve Zirvenin terörizmle mücadelede karşılaşılan zorlukları ele almak üzere toplandığı belirtilmiştir. Belgede G-8 ülkelerinin teröristlerin veya onları barındıran toplulukların kimyasal, nükleer, biyolojik ve radyolojik silahlar ile füze ve füzelerle ilgili eşya, ekipman ve teknolojiye erişiminin önlenmesi amacıyla belirledikleri altı temel ilkeyi diğer devletlerin de yürürlüğe koyma çağrısı yapılmıştır (Talu, 2019). Kananaskis zirvesinde hükümet liderleri yüksek riskli eşya ve konteynerlerin saptanması ve tanımlanması amacıyla konu ile ilgili uluslararası örgütlerle ileri düzey küresel konteyner güvenlik rejiminin geliştirilmesi ve yürürlüğe geçirilmesi üzerine çalışacaklarını belirtmişler ve gerek G8 de gerekse Dünya Gümrük Örgütüyle bu konuda çalışmalar yapmışlardır (Eşrefoğlu, 2009: 6).

4.3. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsüne İlişkin Uluslararası Düzenlemeler

4.3.1. Gümrükler Veri Modeli

1996 yılında G7 Ülkeleri tarafından yürütülen çalışmalar neticesinde gümrükler veri modeli, karmaşık, gereğinden fazla ve standart olmayan bilgilerin dünya ticareti için bir tarife dışı engel haline geldiğini kararlaştırmış, bunun üzerine bir çalışma grubu oluşturularak güvenlik ve emniyet için risk unsuru oluşturan eşya ve aracın tanımlanması hususunda standartlaştırılmış ileri düzey gümrük veri bankalarını kullanarak arz zincirinin emniyetinin sağlanması ve veri miktarlarını gümrük idarelerinin ihtiyaçlarını karşılayacak seviyeye indirmekle görevlendirmiştir (OAB, 2018).

Bu çalışma grubunun faaliyetleri aşağıda belirtilen şu üç önceliği kapsayan tedbirler paketine dayanmaktadır (Eşrefoğlu, 2009: 7):

- DGÖ Gümrükler Veri Modelini yüksek riskli eşyaların saptanması amacıyla ihtiyaç duyulan standartlaştırılmış bir bilgi paketini içermesini sağlayacak şekilde yeniden tasarlamak.
- DGÖ üyelerine, gümrük idarelerine gelen bilgilerin ileri düzey elektronik ortamda transferini mümkün kılan yasal alt yapı ve diğer gerekli unsurların geliştirilmesinde yardımcı olacak rehberler sağlamak.
- Arz zinciri güvenliğinin sağlanması ve dış ticaret akışının basitleştirilmesi amacıyla, DGÖ üyeleri ile özel sektör arasında işbirliğini sağlayacak anlaşmaların yapılabilmesi için gerekli rehberleri hazırlamak.

Gümrük Veri Modeli, Gümrük idarelerinin gümrük mevzuatına uyum sağlamak için yeterli sayıda veri talep etmesini öngören DGÖ RKS'ye dayanmaktadır (OAB, 2018), Tüm gümrük işlemlerinde ihtiyaç duyulan bilgilerin ve bunların veri değişiminde kullanılacak elektronik mesaj formatlarının standart hale getirilerek

uygulamada gümrük idareleri ve diğer kamu kurumları arasında bilgi değişimine imkan tanıyacak bir uygulama geliştirmeyi amaçlamaktadır (Kutlay, 2005: 6).

Bu model sayesinde gümrük idareleri ve özel sektör arasındaki rutin veri alışverişinin sağlanabilmesi için maksimum bilgi sağlayan bir veri bankası kurulmuş ve arz zinciri emniyetine dönük olarak gümrük idarelerinin ileri düzey kargo bilgisine erişimi mümkün kılınmış, böylelikle gümrük idarelerinin hem kendi aralarında veri alışverişini sağlayacak ortak bir platform tasarlanmıştır (Eşrefoğlu, 2009: 8).

4.3.2. Johannesburg Toplantısı

DGÖ'nün önceliği, ileri düzey kargo bilgisine ilişkin bilgilerin küresel düzeyde toplanması amacıyla yasal bir alt yapı oluşturulmasının sağlanmasıdır. Bu öncelik doğrultusunda Haziran 2003'te Konsey, Johannesburg Semineri de denilen gümrük idareleri arasında karşılıklı yardım müessesesinin kurulması üzerine uluslararası bir seminer düzenlemiştir. Söz konusu seminerde belirlenen esaslar doğrultusunda, gümrük mevzuatına uygun bir şekilde başvuruların yapılabilmesi için gümrük idareleri arasında yönetim ve veri alışverişi alanlarında işbirliğinin sağlanarak gümrük işlemlerinin kolaylaştırılmasını mümkün kılacak çalışmalara başlanılmıştır (Eşrefoğlu, 2009: 9).

4.3.3. Yetkilendirilmiş Yükümlü Kavramının DGÖ SAFE Çerçevesine Göre Tanımı

DGÖ YYS programı, Gümrük idareleri ve ticaret erbabı arasında İş Ortaklığı için kilit bir program; güvenli, şeffaf ve öngörülebilir bir ticaret ortamı; ve daha geniş bağlamda, gelişmiş ekonomik refah olarak kabul edilmektedir (WCO, 2018a: 1).

YYS, DGÖ Üyeleri için, Gümrük idarelerine güvenlik sorumluluklarını ticaret erbaplarıyla paylaşmasına imkan verirken, aynı zamanda özel sektöre sağladığı ek kolaylaştırmalar ile ödüllendirme fırsatı sunduğu için, Gümrük idareleri ve özel sektör arasında İş Ortaklığı programı haline gelmiştir (WCO, 2019). Bu program, Üreticiler, ithalatçılar, ihracatçılar, müşavirler, aracılar, liman görevlilerini, antrepo işleticileri ve dağıtıcıları dahil olmak üzere gümrükle ilgili faaliyetler yürüten uluslararası tedarik

zincirinde yer alan şirketler için kolaylaştırılmış gümrük işlemleri imkanı verir (ICAEW, 2019).

SAFE dört temel unsura dayanmaktadır (WCO, 2018b: 2):

- Elektronik ortamda yapılacak ithalat, ihracat ve transit varış öncesi bildirim uygulamasının uyumlaştırılması,
- SAFE Çerçevesine katılan her ülke, güvenlik tehditlerini ele almak için tutarlı bir risk yönetimi yaklaşımı kullanmayı,
- İthalatçı ülkenin gümrük idaresinin talebi üzerine, ihracatçı ülkenin gümrük idaresinin çıkışta yüksek riskli konteyner ve kargoları muayeneye tabii tutmasını,
- Arz zinciri güvenliği standartlarını ve en iyi çalışma yöntemlerini en az asgari düzeyde karşılayan ticaret erbabına gümrük idaresinin sağlayacağı hak ve yetkilerin açıkça tanımlanmasını taahhüt eder.

4.3.3.1. SAFE Standartlar Çerçevesinin Yararları

SAFE Çerçevesi, dünya ticaretini artıracak, teröre ve diğer uluslararası suçlara karşı daha iyi güvenlik sağlayacak ve Gümrük ve ticaret ortaklarının ulusların ekonomik ve sosyal refahlarına katkısını artıracak birleştirilmiş bir platform sunmaktadır. Gümrük İdaresinin, yüksek riskli sevkiyatları tespit etme ve bunlarla başa çıkma ve malların yönetimindeki etkinlikleri artırma ve böylece malların tasfiyesini ve serbest bırakılmasını hızlandırma yeteneğini geliştirecektir (WCO, 2018b: 4).

4.3.3.2. SAFE Standartlar Çerçevesinin Yetkilendirilmiş Yükümlüye Sağladığı Yararlar

SAFE Standartlar Çerçevesi, ticaretin kolaylaştırılması ile güvenliğin sağlanması arasında fonksiyonel bir denge sağlandığında verimli bir şekilde uygulandığı anlamı çıkmaktadır. Böyle bir dengenin oluşturulmasının da YYS sahibi işletmelere birçok fayda sağlamaktadır. Bu faydalar; eşyaların ve kargoların sınır geçişlerinin

hızlandırılmasına yönelik önlemlerin oluşturulması, transit geçiş sürelerinin azaltılması ve depolama maliyetlerinin azalmasıdır. Bu faydalar (Eşrefoğlu, 2009: 20-22):

- Kargoların gümrükten geçişine yönelik prosedürlerin azaltılması,
- Eşyaların sınır geçişlerinin hızlandırılması,
- Kargo ve eşya kontrollerinin azaltılması,
- Kontrollerin yapılması gerektiği durumlarda kolaylaştırıcı muayene tekniklerinin öncelikli kullanımı,
- Kurallara uymada devamlılık arz eden YYS sahibi firmalara yönelik olarak ödenmesi gereken belirli ücret ve teminatlarda indirimine gidilmesi,
- Gümrük idarelerinin YYS sahibi firmalara geçerli bir mazerete dayanan ihtiyaçları doğrultusunda 7/24 açık tutulması.

4.3.3.3. SAFE Standartlar Çerçevesinin Devlete Sağladığı Yararlar

SAFE Çerçevesinin esas amaçlarından biri küresel ticaretin emniyetini sağlamak ve basitleştirmektir. Bu uluslararası ticaretin ekonomik büyümeye ve kalkınmaya katkıda bulunmasını sağlayacaktır. Bu, küresel terör tehdidine karşı ticaretin korunmasına ve diğer uluslararası suç türlerine karşı SAFE Çerçevesinin ticaretini güvence altına almaya yardımcı olacak ve aynı zamanda Gümrük idarelerinin meşru ticaretin hareketini kolaylaştırmalarını ve Gümrük operasyonlarını iyileştirmelerini ve modernleştirmelerini sağlayacak. Bu da, gelir tahsilatını ve ayrıca ulusal yasa ve yönetmeliklerin uygun şekilde uygulanmasını iyileştirecektir. Bu nedenle, bu araç ekonomik ve sosyal korumayı desteklemektedir ve doğrudan yabancı yatırım yapmayı sağlayacaktır. SAFE ayrıca, gümrük idareleri ve diğer devlet kurumları arasında işbirliğine dayalı düzenlemelerin kurulmasını teşvik eder. Mevcut diğer uluslararası standartların tanınması gerekir. Bu, hükümetlere koordineli sınır yönetimi ve kontrolü sağlamalarında yardımcı olacaktır. Gerekli önlemleri uygulamaya koyarak, SAFE

Çerçevesi ayrıca hükümetlere bu alandaki Gümrük İdarelerinin görev ve sorumluluklarını genişletme yetkisi veriyor (WCO, 2018b: 4).

4.3.3.4. SAFE Standartlar Çerçevesinin Gümrüklere Sağladığı Yararlar

SAFE Çerçevesinin ana itici güçlerinden biri, güvenli uluslararası ticaret tedarik zincirleri aracılığıyla malların kesintisiz hareketini teşvik etmek için Gümrükten Gümrüğe ağ düzenlemelerini kurmak ve geliştirmektir. Bu ağ düzenlemeleri, diğerlerinin yanı sıra, Gümrük idarelerini riski daha etkin bir şekilde yönetme konumuna getirecek zamanında ve doğru bilgi alışverişinde bulunacaktır. Bu yalnızca Gümrük İdaresi'nin yüksek riskli sevkiyatları tespit etme kabiliyetini arttırmakla kalmayacak, aynı zamanda Gümrük idarelerinin kontrollerini uluslararası ticaret tedarik zinciri boyunca geliştirecek ve Gümrük idaresinin kaynaklarının daha iyi ve daha verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayacak. Gümrük İdaresi ağ düzenlemeleri, Gümrük idareleri arasındaki işbirliğini güçlendirecek ve idarelerin tedarik zincirinde daha önce kontroller yapmalarını sağlayacaktır. SAFE standartları ayrıca belirli şartlar altında kontrollerin karşılıklı olarak tanınmasını sağlar. Bu standartların uygulanması Gümrük idarelerinin küresel tedarik zincirinin daha geniş ve kapsamlı bir görünümünü benimsemelerine ve çoklu raporlama gereksinimlerini ortadan kaldırma fırsatı yaratmalarına olanak sağlayacaktır (WCO, 2018b: 4-5).

4.3.3.5. SAFE Standartlar Çerçevesinin İşletmelere Sağladığı Yararlar

SAFE Çerçevesi, uluslararası ticareti kolaylaştırıp, teşvik eder ve uluslararası ticareti güvence altına almak için standartlar oluşturur. Bu standartlar, ithalat ve ihracatçıları uluslararası ticarete teşvik eder ve eşyaların taşınmasını kolaylaştırır. SAFE Çerçevesi, modern uluslararası üretim ve dağıtım modellerini dikkate alır. Yetkili yükümlü statüsü, gümrük prosedürlerinin azaltır ve bu da zaman ve maliyetten tasarruf anlamına gelir. SAFE çerçevesinin ana ilkelerinden bir tanesi; uluslararası standartlar oluşturarak prosedürlerin tek tip olmasını ve öngörülebilirliği artırır (WCO, 2018: 5).

4.4. Yetkilendirilmiş Yükümlü Kavramının AB Mevzuatına ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Rehberi'ne Göre Tanımı

Avrupa Komisyonu gümrük ve vergilendirme birliği YYS konseptini, DGÖ tarafından sunulan Gümrüklerin İş Ortaklığına dayanan bir sistem şeklinde tanımlamaktadır. Ticaret erbabının İsteğine bağlı olarak bir takım kriterleri sağlayan gerçek ve tüzel kişiler, arz zinciri güvenliğinin ortak amacını sağlamak için gümrük idareleri ile yakın işbirliği içinde çalışmakta ve AB genelinde faydalardan yararlanma hakkına sahiptir (Avrupa Komisyonu Gümrük ve Vergilendirme Birliği, 2019).

4.5. Yetkilendirilmiş Yükümlü Kavramının Ulusal Mevzuatımıza ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Rehberine Göre Tanımı

Gümrük Kanunu'nun 5/A maddesinde tanımlanan yetkilendirilmiş yükümlü kavramı; "Müsteşarlık, gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerini de almak suretiyle Türkiye Gümrük Bölgesinde ekonomik faaliyette bulunan yerleşik kişilere ikinci fıkrada yer alan şartları taşımaları halinde YYS tanır. Yetkilendirilmiş yükümlüler, kolaylaştırılmış emniyet ve güvenlikle ilgili gümrük kontrollerinden veya gümrük mevzuatının öngördüğü basitleştirilmiş uygulamalardan faydalanır." (GK, 2009: 5) şeklinde açıklamış olup sertifikaya sahip olma şartları ile sertifikanın yaratacağı kolaylaştırmalara ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir (Çalışkan, 2015: 7).

YYS, gümrük sorumluluklarını yerine getiren, düzenli kayıt sistemi ve takip edilebilir olan, emniyet, mali yeterlilik ve güvenlik standartlarına sahip olan, kendi denetimini yapabilen güvenilir işletmelere gümrük prosedürlerinde birtakım basitleştirmeler ve ayrıcalıklar tanıyan uluslararası bir statüdür (Doğu Karadeniz GTBM, 2019).

4.6. Yetkilendirilmiş Yükümlü Kavramının Ortaya Çıkışı

ABD'ye düzenlenen 11 Eylül 2001 terörist saldırıları neticesinde toplumların uluslararası ticaret sistemi de dahil her açıdan terör saldırıları ve organize suçlara açık olduğunun farkına bir kez daha varılmış ve güvenliğin sağlanması amacıyla yeni yöntemler denenmeye başlanmıştır (Demir, 2013: 51). Yaşanan saldırılar neticesinde ülkeler güvenliğin sadece kendi sınırlarında başlanmış olmasının ülke güvenliğini

sağlamak için yetersiz olduğunun farkına varılmış, bu bağlamda ülke emniyetini sağlamak amacıyla farklı yöntemler geliştirme çalışmalarına başlamıştır (Çalışkan, 2015: 10). 20. yy sonlarından itibaren gümrük idareleri uluslararası ticaret tedarik zincirinin emniyetine giderek daha fazla entegre olmuş ve son zamanlarda küresel bağlamda güvenlik programları geliştirilmiştir. YYS bu programların bir parçasıdır ve DGÖ, 2005 yılında SAFE Standartları Çerçevesi olan uluslararası bir YYS standardını benimsemiştir (UN, 2019). AB, YYS konseptini uluslararası kabul görmüş standartlara dayanarak oluşturmuş ve 2008 yılında “Topluluk Gümrük Kanunu” (CCC) (Yönetmelik (EC) 648/2005) ve uygulama hükümlerinde yapılan değişiklikler ile yasal dayanak oluşturmuştur (EC, 2019).

Avrupa Birliği ve Konseyi 648/2005 sayılı yönetmeliğine göre (EUR-LEX, 2019b);

Topluluk gümrük bölgesine gelen ve çıkan eşyalar için sınır denetimlerinde eşdeğer bir koruma seviyesinin tesis edilmesi gerekmektedir. Bu hedefe ulaşmak için, topluluk içinde eşdeğer bir gümrük kontrol düzeyi yaratmak ve bu kontrolleri uygulamak için asli sorumluluğu olan Üye Devletlerin uyumlaştırılmış bir gümrük kontrolleri uygulaması gerekmektedir. Uygulanacak kontroller, topluma ve topluluğun ticaret ortaklarına yönelik riskleri azaltmak için eşyaların ve yetkili yükümlülerin seçiminde yaygın olarak kabul edilmiş standartlara ve risk kriterlerine dayanmalıdır. Bu sebeple, Üye Devletler ve Komisyon, önceliklerin etkin bir şekilde seçilmesini ve gümrük kontrolleri ile yasal ticaretin önünün açılması arasında uygun bir dengenin sağlanması amacıyla kaynakların verimli bir şekilde tahsis edilmesini sağlamak amacıyla ortak bir yaklaşımı desteklemek için topluluk çapında bir risk yönetimi çerçevesi oluşturmalıdır. Böyle bir çerçeve aynı zamanda yetkili yükümlüler için ortak kriterler ve uyumlaştırılmış şartlar sağlamalı ve bu kriterlerin ve şartların uyumlaştırılmış bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdır. Tüm Üye Ülkeler için ortak bir risk yönetimi çerçevesinin oluşturulması, Üye Ülkelerin eşyaları yerinde denetlenerek zaman kaybının önüne geçilmesi gerekmektedir. Devletler ve özel sektör temsilcileri DGÖ çatısı altında bir araya gelerek yeni oluşuma dair beklentilerini tartışmıştır. Bu birleşimlerde yerel gümrük idareleri ülkelerinde yaşamış oldukları deneyimleri, olası yeni bir uluslararası sistemi kurmaya yardımcı olmada sahip oldukları kapasiteyi ve ihtiyaçlarını anlatmış; özel sektör temsilcileri ise farklı ölçeklerdeki işletmelerin

ihtiyaçları ve kapasiteleri ile dış ticaret hayatının gerekliliklerini açıklamıştır. Düzenli olarak gerçekleştirilen birleşimlerde toplanan görüşler ışığında ticaret hayatını kolaylaştıracak ve aynı zamanda gümrük idarelerinin de ihtiyaçlarına hizmet edecek küresel bir uygulama olarak yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması oluşturulmuştur (Çalışkan,2015: 11).

Çoğu DTÖ üyesi YYS uygulamasını tanımıştır ve ilerleyen yıllar içerisinde çoğu gümrük idarelerinin YYS programlarını hayata geçirmeleri ve bu uygulamanın küresel çapta yaygınlaştırılması ve karşılıklı tanınması beklenilmektedir. Başlıca YYS veya benzeri uygulamaları aşağıdaki devletler hayata geçirmiş durumdadır (Demir, 2013: 52-53);

- ABD (C-TPAT; Terörizme Karşı Gümrük-Ticaret İşbirliği) (Customs Trade Partnership Against Terrorism): Terörle Mücadelede Gümrük Ticareti Ortaklığı (CTPAT) ABD Gümrük ve Sınır Koruma'nın (CBP) çok katmanlı kargo uygulama stratejisinde bir katmandan ibarettir. Bu program sayesinde, CBP uluslararası tedarik zincirlerini güçlendirmek ve ABD sınır güvenliğini artırmak için ticaret topluluğu ile birlikte çalışmaktadır. CTPAT, CBP'nin en yüksek kargo güvenliğini sağlayabildiğini kabul eden, ithalatçılar, taşıyıcılar, birleştiriciler, lisanslı gümrük komisyoncuları ve üreticiler gibi uluslararası tedarik zincirinin ilk paydaşları ile yakın işbirliği yaparak, CBP'nin en yüksek kargo güvenliğini sağlayabildiğini kabul eden gönüllü bir kamu-özel sektör ortaklık programıdır (CBP, 2019).
- AB üye ülkeleri (AEO; Yetkilendirilmiş Yükümlü): YYS konsepti, Dünya Gümrük Örgütü (WCO) tarafından sunulan Gümrük - Özel Sektör Ortaklığına dayanmaktadır. İsteğe bağlı olarak çok çeşitli kriterleri karşılayan tüccarlar, tedarik zinciri güvenliğinin ortak amacını sağlamak için gümrük idareleri ile yakın işbirliği içinde çalışmakta ve AB genelinde faydalardan yararlanma hakkına sahiptir (EC, 2019).
- APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği) Üyeleri (AEO): AEO, Kore Gümrük Servisi tarafından Kanun Uyum, İç Kontrol Sistemi, Mali Ödeme Gücü ve Güvenlik Yönetimi kriterlerine uygun olarak onaylanmış ve yetkilendirilmiş bir şirket

anlamına gelen “Yetkili Ekonomik Operatör” anlamına gelmektedir (Korea AEO Association, 2019).

- Yeni Zelanda (SES; Güvenli İhracat Programı): Yeni Zelandalı ihracatçıların uluslararası sınırlardaki gümrük gecikmelerini en aza indirmelerine ve ticari aksaklıklardan kurtarma konusunda öncelik kazanmalarına yardımcı olmaktadır (New Zealand Custom Service, 2019).
- Singapur (STP; Güvenli Ticaret Ortaklığı): Küresel ticareti güvence altına almak ve kolaylaştırmak için Dünya Gümrük Örgütü (WCO) SAFE Standartlar Çerçevesi ile tutarlı gönüllü bir sertifikasyon programıdır. Program, küresel tedarik zinciri güvenliğini arttırmak için ticari işlemlerinde risk temelli bir yaklaşım kullanarak güçlü güvenlik önlemleri almaya teşvik ediyor. Bu programa katılarak, bir şirket tedarik zincirini güvende tutma konusunda kararlılık ve isteklilik gösterir (Singapore Customs, 2019).

4.7. DGÖ, SAFE Çerçevesi ve Yetkilendirilmiş Yükümlü

4.7.1. SAFE Çerçevesi'nin Amaç ve Prensipleri

SAFE Çerçevesi temel olarak gümrük idareleri arasında sürekli iletişim sağlayacak bir bağlantı oluşturulması ve gümrük idareleri ile özel sektör arasında işbirliğinin artırılması şeklinde tanımlanan iki esas üzerine kurulmuştur (Çalışkan,2015: 37).

Safe Standartları Çerçevesinin amaçları şunlardır (WCO, 2018b: 2):

- Kesinlik ve öngörülebilirliği arttırmak için küresel düzeyde tedarik zinciri güvenliği ve kolaylaştırma sağlayan standartlar oluşturmak.
- Tüm ulaştırma modları için entegre ve uyumlu tedarik zinciri yönetimi sağlamak.
- 21. Yüzyılın ortaya çıkardığı fırsatlar ve karşılaştığı zorluklar doğrultusunda Gümrüklerin rolünü, işlevlerini ve yeteneklerini geliştirmek.
- Yüksek riskli sevkiyatları algılama yeteneklerini geliştirmek için Gümrük idareleri arasındaki işbirliğini kuvvetlendirmek.
- Bilgi alışverişi, kontrollerin karşılıklı tanınması, Yetkili Ekonomik Operatörlerin (AEO) karşılıklı tanınması ve karşılıklı idari yardım yoluyla, Gümrük idareleri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesini sağlamak.

- Gümrük idareleri ile Uluslararası Ticaret ve Güvenlik gibi Tek Pencere sistemi gibi diğer devlet kurumları arasındaki işbirliğinin g clendirilmesini sağlamak.
- Gümrük /  zel sektör iş işbirliğini gücendirmek.
- Güvenli küresel tedarik zincirleri ile eşyaların kesintisiz hareketini teşvik etmek.

SAFE dört temel unsura dayanmaktadır (WCO, 2018b: 2):

- Elektronik ortamda yapılacak ithalat, ihracat ve transit varış öncesi bildirim uygulamasının uyumlaştırılmasına dayanmaktadır.
- SAFE  er evesine katılan her devlet, güvenlik ve emniyet tehditlerini ele almak için geçerli bir risk yönetimi modeli kullanmayı taahhüt eder.
- İthalatçı ülkenin gümrük idaresinin talebi üzerine, ihracatçı ülkenin gümrük idaresinin çıkışta yüksek riskli konteyner ve kargoları muayeneye tabii tutması.
- Arz zinciri güvenliği standartlarını ve en iyi çalışma yöntemlerini en az asgari düzeyde karşılayan ticaret erbabına gümrük idaresinin sağlayacağı hak ve yetkilerin açıkça tanımlar.

4.7.2. SAFE  er evesi Kapsamında Yetkilendirilmiş Yükümlü

Statüsü

YYs, dış ticaret işlemlerinde gümrük idareleri tarafından eşya ve eşya ile alakalı bilgilerin emniyetini sağlamada belirlenmiş kriterleri gözeten onaylanmış kiŐilerden oluşan arz zincirini ifade eder. Arz zinciri içerisinde gerçekleştirilen sevkiyatlar için doldurulan beyannameler, ithalatta ve ihracatta daha az prosedür içerir ve yetkilendirilmiş arz zincirinin halkaları entegre sınır ötesi kolaylaştırılmış usullerden yararlanır. YYS konusunda ise “koşulları sağlayan yetkilendirilmiş yükümlülerin, en az bilgi beyanıyla basitleştirilmiş usulde ve gümrükleme işlemlerinin daha hızlı olduğu uygulamalarda işlem yapmaları beklenir.” denilmektedir. Yetkilendirilmiş yükümlüler; içinde yer aldıkları arz zincirini oluşturdukları politikalar ve kriterler çerçevesinde önceden belirlenmiş emniyet standartları gereğince güvenli kılan, önceden denenmiŐ en iyi uygulamaları kendi iş akıŐlarına entegre eden, gümrük idareleri tarafından belirlenmiş kalite akreditasyonu süreçlerine uyan eşya, kargo ve konteyner bütünlüklerini gelişmiş teknolojilerin kullanımını sağlayarak koruyan, emniyet

önlemlerini sürekli olarak güncelleyen ve gümrük idareleri ile sürekli işbirliği halinde çalışan ticaret erbabıdır (Çalışkan, 2015: 40).

4.7.3. SAFE Çerçevesi Kapsamında Yetkilendirilmiş Yükümlü Programı Oluşturma Kriterleri

SAFE Çerçevesi kapsamında aranan kriterler, gümrük idarelerinin YYS başvurusunda bulunacak kişilerde hangi kriterlerin olması gerektiği konusunda asgari standartları belirlemektedir. Bu bağlamda oluşturulan YYS standartları hem gümrük idarelerinin hem de YYS başvurusu yapan işletmelerin sorumluluklarını tespit etmektedir. Oluşturulan sorumluk dağılımında; gümrük idareleri ulusal YYS programlarını oluştururken işletmelerden gümrük idareleriyle entegre çalışmalarını, bu çalışmalar ile birlikte oluşturulan ortak işbirliği programları aracılığı ile arz zinciri emniyetine olan bağlılıklarını kanıtlamalarını, ticari kayıtlarının takip edilebilir olmasını ve mali yeterliliğe sahip olmasını istemelidir. Bu bağlamda SAFE Çerçevesi doğrultusunda gümrük idarelerinin ulusal YYS program ve uygulamalarını yaratırken oluşturmaları gereken kriterler ile işletmelerin yetkilendirilmiş yükümlü olabilmek için yerine getirmeleri gereken koşullara (Dünya ticaretinin güvenliği ve kolaylaştırılması için çerçeve standartları, 2019: ek 3) ayrıntıları ile aşağıda yer verilmiştir (Çalışkan, 2015: 42);

- İspatlanmış Hukuki Uyumluluk ile Alakalı Kriterler: Gümrük idareleri YYS başvurusu yapacak işletmelerin başvurularını incelerken firmaların önceki gümrük işlemlerinde sorumluluklarını ne kadar yerine getirdiklerini ve aldıkları cezaları dikkate almalıdır.
- Ticari Kayıtların Takip Edilebilir Olması ile Alakalı Kriterler: YYS ithalat ve ihracata dair; zamanında, doğru, tam ve doğrulanabilir kayıtlar tutmalıdır.
- Mali Yeterlilik ile Alakalı Aranan Kriterler: YYS sahibi işletmeler ticaret yaptıkları sektörün özellikleri ile alakalı olarak taahhütlerini yerine getirmek için yeterli mali bilançooya sahip olmalıdır.

- İşbirliği ve Danışma ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri, diğer kurumlar ve YYS'ler; uluslararası, ulusal ve yerel tüm düzeylerde gümrük idarelerinin emniyet ile alakalı faaliyetlerinde tehlike oluşturmayacak şekilde arz zinciri güvenliği ve ticareti kolaylaştırma önlemlerini de kapsayan karşılıklı çıkarları konusunda düzenli olarak iletişim içerisinde kalarak fikir alışverişinde bulunmalıdır. Bu iletişim gümrük idarelerinin gelişmesi ve risk yönetimi stratejisini sürdürmesine katkı sağlamalıdır.
- Eğitim ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri ve YYS'ler emniyet politikalarından sapmaları tanıyarak ve emniyet açıkları ile alakalı hangi faaliyetlerde bulunulması gerektiğini bilerek gümrük idareleri ile firma çalışanlarının eğitimi için emniyet politikaları ile alakalı uygulamalar oluşturulmalıdır.
- Bilgi Değişimi ve Gizlilik ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri ve YYS'ler, firmaların ticaret sırlarının ve önem teşkil eden bilgilerin güvenliğini koruma altına almalıdır. Bu bilgilerin kötü amaçlı kullanılması ve yetkisiz kişilerce ele geçirilmesine karşı koruma duvarları oluşturmalı ya da var olan sistemler geliştirmelidir.
- Kargo ve Eşya Güvenliği ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri ve YYS'ler kargo ve eşya güvenliğine katkıda bulunmak için rutin prosedürler uygulamak kadar kargo bütünlüğünün sağlandığı ve erişim kontrollerinin imkân dâhilindeki en üst seviyede olduğu önlemler ve/veya destekleyici önlemler de uygulamalıdır.
- Araç Güvenliği ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri ve YYS'ler diğer bir ulusal ya da uluslararası kural koyucu tarafından uygulanmayan etkin kontrol rejimleri oluşturulması hususunda taşıma araçlarının etkili şekilde korunması ve bu korumanın devamlılığı için yeterli kapasiteye sahip olduğundan emin olmak için birlikte çalışmalıdır.

- Tesis ve İşletme Güvenliği ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri, YYS'lerin de görüşlerini ve uymak zorunda oldukları diğer uluslararası koşullara olan bağlılıklarını göz önüne alarak, tesisin iç ve dış çevresinin izlendiğinden ve denetlendiğinden, binaların emniyetin sağlandığından emin olmak için gümrük idareleri tarafından oluşturulan protokolleri uygulamak için kriterler oluşturmalıdır.
- Personel Güvenliği ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri ve YYS'ler işe alınması muhtemel çalışanların yetki ve sorumluluklarının seviyelerine göre, yasalar doğrultusunda geçmişlerini araştırmalıdır. Ayrıca, gümrük idareleri ve yetkilendirilmiş yükümlüler sorumlulukları altında bulunan işletmelere, taşıma araçlarına, kargo alanlarına, yükleme ve boşaltma sahalarına; arz zincirinde yer alan bu alanların emniyetini olumsuz olarak etkileyebilecek yetkisiz erişimleri yasaklamalıdır.
- Ticari Ortakların Güvenliliği ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri, YYS sahibi olma kriter ve şartlarını, YYS sahibi firmaların ticari ortaklarının emniyet önlemlerini gönüllü olarak arttırmaları konusuna bağlılıklarıyla desteklenen küresel arz zincirinin emniyetinin sağlanması vasıtasıyla kurmalıdır.
- Kriz Yönetimi ve Olağanüstü Olayların Atlatılması ile Alakalı Aranan Kriterler: Karşılaşılması olası doğal afetlerin ya da terör olaylarının etkilerini azaltmak için, kriz yönetimi ve olağanüstü olayların atlatılması esasları düzenlenmeli, bu esaslar önceden planlama ve bu olağanüstü durumlarda nasıl çalışılmaya devam edilebileceği esaslarını da içermelidir.
- Ölçme, Değerlendirme ve Geliştirme ile Alakalı Aranan Kriterler: Gümrük idareleri ve YYS sahibi işletmeler izleme, ölçme, analiz ve geliştirme esaslarını belirlerken SAFE Çerçevesi'ne bağlı kalmalı ve emniyet yönetimi sisteminin bütünlüğünden ve yeterliliğinden emin olmalıdır. Gelecekte arz zinciri

güvenliğini arttırmak için de potansiyel güvenlik yönetimi sistemi gelişimi alanları tespit edilmelidir.

4.7.4. SAFE Çerçevesi ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Programlarının Karşılıklı Tanınması

SAFE Çerçevesi uyarınca karşılıklı tanıma iki adım da gerçekleştirilmelidir. Öncelikle olarak yetkilendirilmiş yükümlü uygulamaları uyarınca iki ülkede yer alan YYS sahibi işletmeler karşılıklı olarak tanınmalı; ikinci adımda ise farklı ülkelerin gümrük idareleri tarafından ayrı ayrı uygulanan gümrük denetimlerini karşılıklı olarak tanınması ile denetimler YYS sahibi işletmeler için teke düşürülmelidir. KTA'ların imzalanmasının sağladığı yararlar; anlaşmaya taraf ülkelerde işletmesi bulunan firmaların birden fazla kez YYS başvurusunda bulunmak zorunda kalmayarak zaman ve maliyet tasarrufu sağlamaktadır. Anlaşmaya taraf ülkelerin gümrük idarelerince aynı eşyanın birden fazla muayene edilmemesi sonucunda işletmeler zaman yönünden tasarruf sağlarken gümrük idareleri kaynaklarını riskli sevkiyatlar için kullanabilmektedir. DGÖ, düzenli aralıklarla gerçekleştirilen SAFE Çerçevesi Çalışma Grubu Toplantıları aracılığı ile gümrük idareleri ve özel sektör temsilcilerinin buluşmasını aracılık etmektedir. Bu toplantılarda gümrük idarelerinin oluşturdukları ve geliştirdikleri yetkilendirilmiş yükümlü düzenlemeleri tanıtılmakta, farklı ülkelerin gümrük idareleri tarafından gerçekleştirilen pilot projelerin, uygulamaların ve araştırmaların sonuçları diğer ülke ve özel sektör temsilcileriyle paylaşılmaktadır. Böylelikle sürekli gelişen ve farklı ülkedeki uygulamalar neticesinde açıkları sürekli kapanan YYS programı ortaya çıkmaktadır. Ülkeler birbirlerinin YYS uygulamalarını KTA yapmadan tanıma fırsatı bularak ülkelerin uygulamaya bakış açısını görmektedir. Bu görüşmeler KTA müzakere sürecini kısaltmaktadır (Çalışkan,2015: 54-55).

SAFE Çerçevesi kapsamında KTA üç farklı standartla ilişkilendirilmektedir. Bunlar (Çayırpınar, 2013: 66):

Yetkilendirme: Gümrük idareleri YYS'nin karşılıklı tanınması konusunda anlaşmalıdırlar.

E-bilgi: Gümrük idareleri risk analizine tabi tutulacak eşya, araç ve konteynerlere ait ve analiz yapmaya yetecek kadar varış öncesi bilgileri elektronik olarak temin etmelidir.

Hedefleme ve iletişim: Gümrük idareleri, ortak hedefler ve kontroller için standart hedefleme koşulları saptamalı ve bu hedeflerle uyumlu iletişim ve veri değişim ağı oluşturmalıdır. KTA'lar doğrultusunda aynı konuda gümrük kontrollerinin iki kere yapılmasının önüne geçilebilmektedir.

Tablo 20: Aralarında Karşılıklı Tanıma Anlaşması Bulunan Başlıca Ülkeler

Ülke	KTA Yaptığı Ülkeler
ABD	<ul style="list-style-type: none">• Güney Kore• Kanada• Japonya• Ürdün• Yeni Zelanda• Avrupa Birliği
Japonya	<ul style="list-style-type: none">• Avrupa Birliği• Kanada• Singapur• Yeni Zelanda• ABD• Güney Kore
Kanada	<ul style="list-style-type: none">• Singapur• Güney Kore• ABD• Japonya

Güney Kore	<ul style="list-style-type: none">• Singapur• Yeni Zelanda• ABD• Japonya• Kanada• Meksika• Türkiye
AB	<ul style="list-style-type: none">• İsviçre• Norveç• ABD• Japonya• Andora

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014: 83

KTA için müzakereler yürüten ülkeler: Singapur-Yeni Zelanda, AB-San Marino Japonya-Malezya, ABD-İsrail, Güney Kore-Çin, Hong Kong-Singapur, ABD-Meksika Japonya-Çin, Singapur-ABD, Hindistan-Güney Kore, AB-Çin, İsviçre-Norveç, İsrail-Güney Kore (GTB, 2014a:83).

4.7.5. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statülerinin Karşılıklı

Tanınmasına İlişkin Yardımcı Blok

SAFE standartları doğrultusunda YYS karşılıklı tanıma anlaşmasına taraf ülkelerin yeni bir sertifika vermesi ya da mevcut sertifikalarda değişiklik yapması halinde taraf ülkeye DGÖ veri modeline uygun şekilde belirlenecek YYS kimlik numarası ile YYS bilgilerinin bildirilmesi ve bu kimlik numarasının aynı zamanda yükümlüye de bildirilmesi tasarlanmıştır. Anlaşmaya taraf ülkede YYS avantajlarından faydalanmak isteyen işletmelerin beyanlarında kendisi için belirlenen YYS kimlik numarasını kullanarak beyanda bulunması ve kabul edilen veri paylaşım tekniğine göre ya beyanda bulunan ülkece diğer ülkenin gönderdiği bilgilerin kullanılması ya da kendisinin taraf ülkenin sistemine erişerek bilgileri kontrol etmesi ve bu bilgilerin risk analizinde kullanılması planlanmıştır (Güngördü Özdemir, 2014: 52).

4.8. Yetkilendirilmiş Yükümlü Kavramının Ulusal Mevzuata Girmesi, Gelişimi ve Kapsamı

ABD’de hayata geçirilen C-TPAT Programı’nın uluslararası gündeme taşınması neticesinde küresel arz zincirinin güvenliğinin sağlanması ve korunması girişimi DGÖ’nün gündeminde yer bulmuştur. DGÖ tarafından arz zinciri emniyetinin sağlanması için YYS programı geliştirilmiş ve Birlikçe DGÖ üyesi olan Avrupa Birliği ve Konseyinin 648/2005 sayılı tüzükle (AB Yayın Ofisi, 2009). Topluluk Gümrük Kodunu oluşturan 2913/92 Sayılı Konsey Tüzüğü’nü revize ederek TGK’na, 1875/2006 sayılı Komisyon Tüzüğü ile 18 Aralık 2006’da TGY’ne eklemesi neticesinde AB mevzuatına eklenen YYS kavramı, sözü edilen AB’ne uyum çalışmaları neticesinde 2009 tarihinde GK’nın 5/A maddesi ve GY’nin 4 ila 21. Maddelerinde yapılan değişiklikler ile ulusal mevzuatımıza girmiştir. Uluslararası karşılıklı tanıma hedefi ile gelişimine devam eden YYS kavramının Türkiye’de tanınması ve sertifika sahibi firma sayılarının artması neticesinde ticaretimizin yoğun olduğu ülkelerde de karşılıklı tanınmasını sağlamak amacı ile ulusal mevzuatın taraf ülke uygulamaları ile aynı doğrultuda geliştirilmesine çalışılmaktadır (Çalışkan, 2015: 78-79).

Şekil 13: Ülkemizde Kullanılan Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Logosu

TÜRKİYE

Kaynak: Resmi Gazete, 2013

Şekil 14: Avrupa Birliğinde Kullanılan Yetkili Yükümlü Statüsü Logosu

Kaynak: European Commission, 2019

Bu çalışmalar neticesinde 28524 sayılı ve 10 Ocak 2013 tarihli RG’de yer alan GİKY yürürlüğe girmiş ve YYS Ülkemizde uygulamaya geçmiştir. (Çalışkan, 2015: 79). GİKY amacı; YYS için gerekli olan şartları, başvuru esnasında gerekli olan belgeleri, sertifikanın süresi, verilmesi, değiştirilmesi, askıya alınması, yenilenmesi, geri

alınması ve iptali ile sertifika kapsamında yararlanacak onaylanmış ihracatçı, izinli gönderici, kısmi teminat, eksik beyan, götürü teminat uygulamaları ve emniyet ve güvenlik yönlü basitleştirmeler ile bu uygulama ve kolaylaştırmalardan faydalanma yetkilerinin askıya alınması, geri alınması ve iptali ile gümrük mevzuatından kaynaklanan diğer kolaylaştırılmış uygulamalarla alakalı konuları belirlemektir (GİKY,2014: 1).

Tablo 21:Ülkemizde Uygulanan Operasyonel YYS Programı ve Bileşenleri

PROGRAM	YÜRÜRLÜK TARİHİ	KAPSAM	SERTİFİKA SAYISI	SERTİFİKA TİPİ	MEVZUAT	EK PLANLAR
YYS	10.01.2013	İthalat ve ihracat		İhracatçılar, İthalatçılar, Uluslararası Taşımacılık ve Taşıyıcılar	28524 sayılı RG'de yayımlanan GİKY	Kapsamının genişletilmesi tedarik zinciri ithalat kolaylıkları ve gümrük yönetimleri.
Akreditasyon (bileşenler, süreç)				Yararları		
Gümrük İşlemlerinin basitleştirmelerini içeren tek tür sertifika ve güvenlik ve emniyet önlemleri.				• Risk yönetimi içindeki risk profili için düşük risk puanı sistemi		
Genel Gereksinimler:				• Fiziksel veya kağıda dayalı kontroller yapılacaksa öncelikli muayene		
• Gümrük kurallarına ve düzenlemelerine uygun bir kayıt;				• Sınır geçişleri için öncelik		
• Ticari ve nakil kayıtlarını yönetmek için tatmin edici bir sistem;				• Giriş ve çıkış özet açıklamaları için azaltılmış veri setleri		
• Kanıtlanmış finansal ödeme gücü;				• Eksik belgelerle beyanı gönderin		
• Uygun güvenlik ve emniyet standartları.				• İthalat ve ihracat için kağıtsız beyannameler		
Akreditasyon:				• Garanti kolaylaştırmaları (götürü veya kısmi garanti)		
• Ana hesapların ilgili olduğu Bölge Müdürlüğüne başvuru				• Yeşil hat kolaylaştırma (fiziksel veya kağıda dayalı kontroller yok)		
Gümrük düzenlemelerine;						

<ul style="list-style-type: none"> • Bölge Müdürlüğünce ön değerlendirme belgeler ve veritabanı sorgusu) • Öz Değerlendirme Formunu temel alan yerinde denetim; • Başvurunun yetkilendirilmesi veya reddedilmesi; • En yüksek uyum seviyesini sağlamak için yetkilendirmeden sonra YYS'lerin izlenmesine devam edilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • A.TR Hareketi İzni ile onaylanmış ihracatçı statüsü EUR.1 Belgesi ve Fatura Beyanı ve EUR. MED Sertifikalar • Yerel izin hakkı (ithalat ve ihracat için) • Yetkili gönderici ve yetkili alıcı hakkı • Hali hazırda yetkili satıcılar için tanınan diğer kolaylıklar Türkiye • AEO logosunun kullanımı
--	---

Kaynak: World Customs Organizations, 2018a

10 Ocak 2013 tarihli GİKY ile yürürlüğe giren YYS uygulamasının KTA sonucunda 9 Haziran 2014 tarihi itibarıyla Türkiye ile Güney Kore devletleri arasında KTA imzalanmıştır (GTB, 2014a: 83).

Tablo 22: Türkiye - Güney Kore Arasındaki Yıllara Göre İthalat ve İhracat Rakamları

YIL	İHRACAT	İTHALAT
2012	527.993.444	5.660.093.072
2013	460.050.419	6.088.317.621
2014	470.463.752	7.548.318.576
2015	568.635.377	7.057.438.599
2016	518.774.763	6.384.242.202
2017	584.114.967	6.608.873.746
2018	929.228.278	6.342.932.286

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2019

4.8.1. Türkiye’de Uygulanan Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulamasının Amaç ve Prensipleri

Ticaret Bakanlığı tarafından AB mevzuatına uyum sağlanması ile legal ticaretin önünün açılması önceliğinden hareketle illegal ticaretle daha etkili mücadele

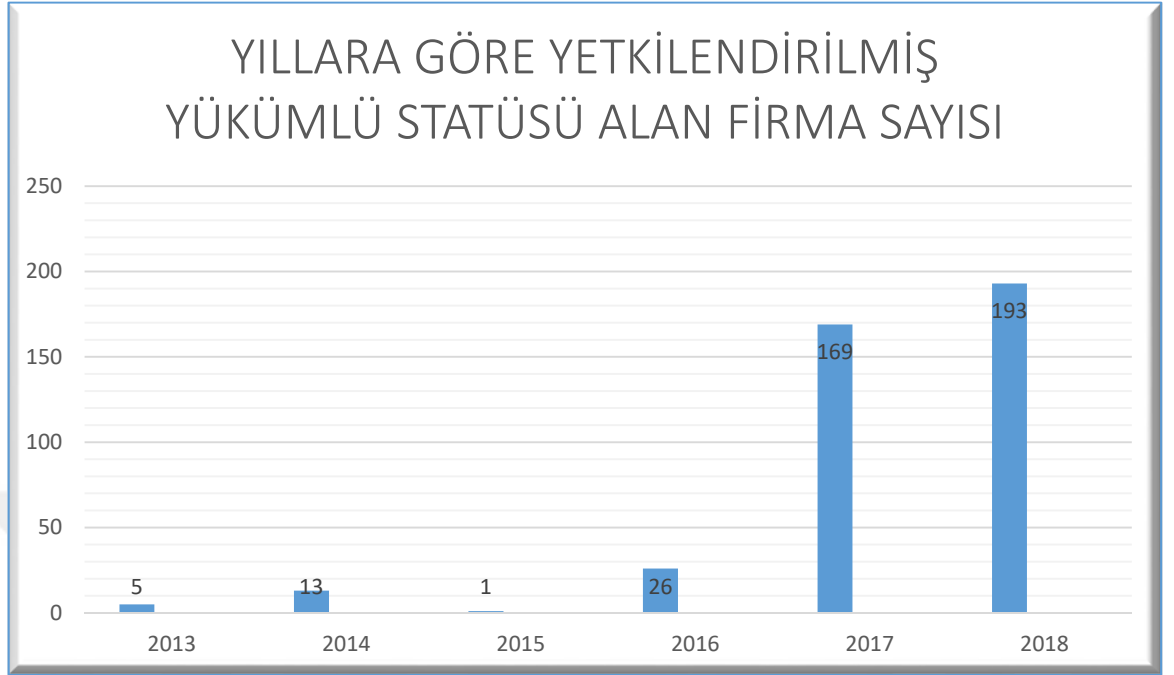
sürdürülmesi ve gümrük işlemlerinden kaynaklanan prosedürlerin azaltılması ve buna bağlı olarak da gümrük işlem ücretlerinin asgari seviyeye indirilmesi maksadıyla YYS uygulaması hayata geçirilmiştir (Çalışkan,2015: 81).

YYS (Hayati Yazıcı, 2013);

- Kurallara uyan,
- Kayıtları izlenebilir ve düzenli olan,
- Kendi öz denetimini yapabilen,
- Yeterli güvenlik standartlarına ve Mali yeterliliğe sahip işletmeler ile gümrük idareleri arasında işbirliği girişimidir.
- Sertifikanın güvenilirliği Türkiye tarafından onaylanmaktadır.

Türkiye uygulaması, özel sektör ile gümrük idareleri arasında işbirliğini geliştirmek ve güveni arttırmak, işletmelerin gümrük idaresinde gerçekleştirdiği işlemlerde prosedürleri azaltmak ve firmaların daha etkili kontrol edilmesini sağlama üzerine oluşturulmuştur. Bu prensiplere dayanılarak; işletmelerin gümrük idaresi ile olan ilişkisinde korkunun, gümrük idaresinin ticaret erbabı ile olan ilişkisinde şüphenin yerini güvene bırakması, bürokratik işlemlerle zaman ve maliyet kaybına maruz kalan güvenilir firmaların bu alanlarda tasarruf ederek ihracatlarının arttırılması hedeflenmiştir. Fakat bu güven ilişkisinin kurulması sonucunda ticaret erbaplarının mevzuat dışında davranmasının önüne geçilebilmesi için onlar üzerindeki denetimlere devam edilmektedir (Çalışkan,2015: 81-82).

Tablo 23: Yıllara Göre Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Alan Firma Sayısı

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2019c

4.8.2. Türkiye’de Uygulanan YYS Uygulaması Kriteri

YYS kavramının temelinde güven kavramı bulunmaktadır. Güven olgusu, ticaret erbaplarının iş yaparken karşılaştığı risklerin seviyelerinin tespiti açısından önem taşımaktadır. YYS sahibi işletmelerin, gümrük idarelerinin denetimini gerektiren işlemlerinde kendi öz kontrollerini yapabildikleri, kayıtlarının izlenebilir ve düzenli olduğunu, tesislerinin ve sistemlerinin güvenlik ve emniyet standartları için yeterli olduğunu, gümrük yükümlülüklerini sağlayabildiklerini ispat edebilmeleri, güven olgusunun merkezini oluşturmaktadır (GTB, 2016: 1).

4.8.2.1. Güvenilirlik Kriteri

Bu koşulun yerine getirebilmesi için ticaret erbabı tarafından ciddi veya mükerrer olarak mevzuat ihlali yapmamış olması gerekmektedir. Ayrıca, yönetim kurulu üyeleri, şirket sermayesinin %10’undan fazlasını elinde bulunduran gerçek kişiler ile dış ticaret ve gümrük işlemlerinde temsil yetkisine sahip personelin, kamu

güvenliğini tehlikeye düşürücü ciddi suç veya ciddi boyutta mali suç sebebiyle ceza kararının olmaması gerekmektedir (GTB, 2016: 9).

4.8.2.2. Ticari Kayıtların İzlenebilir ve Güvenilir Olması Kriteri

Bu koşulun yerine getirilebilmesi için başvuru yapan işletmelerin ticari kayıtlarının ve varsa taşımaya ilişkin belgelerin denetimlerinin doğru ve etkili bir şekilde yapılabilmesine elverişli ve eşya hareketlerini gösterecek şekilde takip edilebilir olması gerekir. İşletmelerin ticari faaliyetleriyle alakalı belgelerin düzgün bir şekilde arşivlenmesi ve korunması ile başvuru yapan işletmenin bilgisayar sistemini yetkisiz erişimlerden korumaya ve bilgilerin güvenliğini sağlamaya yönelik uygun bilgi işlem teknolojilerinin güvenlik önlemlerine sahip olması gerekir (GTB, 2016: 11).

4.8.2.3. Mali Yeterlilik Kriteri

Bu kriterin sağlanabilmesi için işletmelerin, taahhütlerini karşılamak için mali tablosunun yeterli olması ve işletme hakkında iflas işlemleri yürütülmemiş olması gerekir (GTB, 2016: 9).

4.8.2.4. Emniyet ve Güvenlik Kriteri

Bu kriterin sağlanabilmesi için işletmenin aşağıdaki niteliklere sahip olması gerekir (GTB, 2016 10);

- Tesislerin, sevkiyat sahalarının ve kargo bölümlerinin yetkisiz girişleri önleyecek nitelikte olması,
- Taşıma araçlarına ve eşyaya karşı olası izinsiz müdahaleleri önlemek için gerekli tedbirleri almış olması,
- Kendi özdenetimini sağlıyor olması,
- Beraber çalıştığı personel ve kuruluşların nasıl iş yaptıklarını denetliyor olması,

- Önemli ve kritik pozisyonlardaki personeller hakkında düzenli olarak güvenlik soruşturması yapıyor olması.

Şekil 15: Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Koşulları

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013c

4.8.2.5. Türkiye’de Uygulanan YYS Uygulamasına Başvuru Yapılması

Türk gümrük bölgesinde yer alan, serbest bölgeler dahil olmak üzere, en az 3 yıldır ticari faaliyette bulunan ve gümrük idarelerinde son bir yıl içerisinde en az yüz beyanname kapsamında işlemi olan gerçek ve tüzel kişilerin YYS başvurusu yapmaları mümkündür (GTB , 2014b: 11).

Şekil 16: Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası

Kaynak: Sitnak, 2019

- Başvuru: YYS başvurusu, başvuru formu doldurulduktan sonra istenen belgelerle birlikte, işletmenin ticaret sicil gazetesine kayıtlı olduğu yere en yakın gümrük idaresinin bağlı olduğu GTBM'ye yapılır.

Tablo 24: Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası Başvurusuna Yetkili Bölge Müdürlükleri

YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ SERTİFİKASI BAŞVURUSUNA YETKİLİ BÖLGE MÜDÜRLÜKLERİ			
Orta Anadolu GTBM	Ege GTBM	GAP GTBM	Doğu Karadeniz GTBM
Aksaray Ankara Çankırı Çorum Karaman Kayseri Kırıkkale Kırşehir Konya Nevşehir Niğde Sivas Yozgat	Afyon Aydın Burdur Denizli Isparta İzmir Manisa Muğla Uşak	Adıyaman Batman Bingöl Bitlis Diyarbakır Elazığ Gaziantep Hakkâri Kahramanmaraş Kilis Malatya Mardin Muş Siirt Şanlıurfa Şırnak Tunceli Van	Ağrı Amasya Ardahan Artvin Bayburt Erzincan Erzurum Giresun Gümüşhane İğdir Kars Ordu Rize Samsun Tokat Trabzon
İstanbul GTBM	Uludağ GTBM	Orta Akdeniz GTBM	Doğu Marmara GTBM
Edirne İstanbul Kırklareli Tekirdağ	Balıkesir Bilecik Bursa Çanakkale Eskişehir Kütahya Yalova	Adana Antalya Hatay Mersin Osmaniye	Bartın Bolu Düzce İzmit Karabük Kastamonu Sakarya Sinop Zonguldak

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014b: 11

- Ön inceleme: Başvurunun yapıldığı GTBM tarafından başvuruda beyan edilen bilgi ve belgelerin kontrolü ve bu belgelerde noksan bilgi olup olmadığı ön inceleme kapsamında değerlendirilir. Bölge müdürlüğü, ön incelemeyi 15 iş günü içerisinde tamamlayarak YYS başvurusuna ilişkin tüm belge ve dökümanların eksiksiz olması halinde, ön inceleme formunu RKG M'ye gönderir (Demir, 2013: 58).

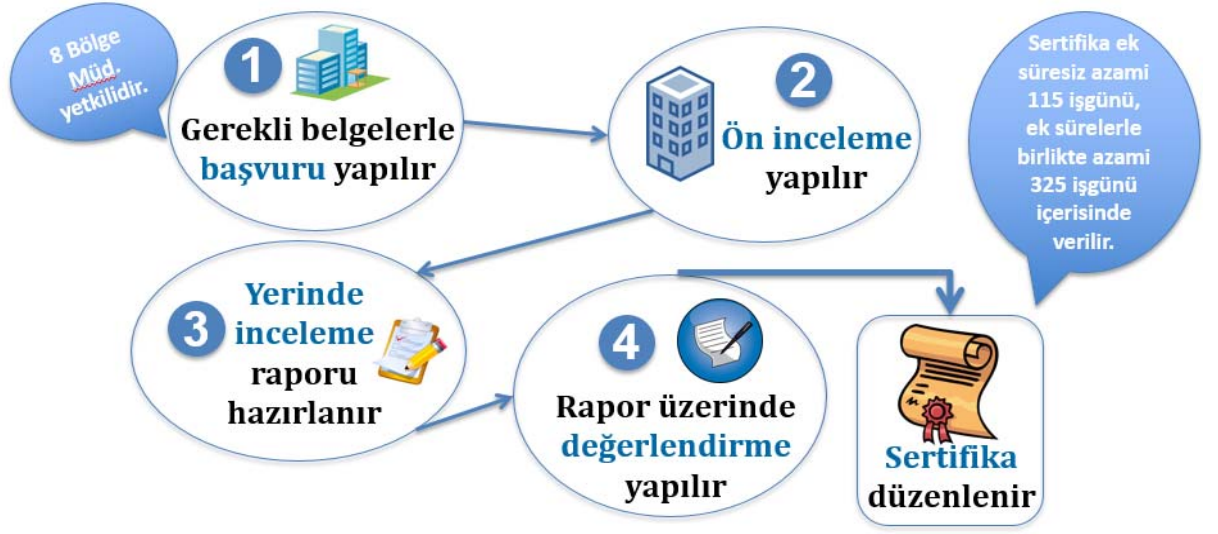
Başvuru için talep edilen tüm bilgi ve belgelerde eksiklik olması halinde, başvuru sahibine bu noksanlıkları tamamlaması için 30 iş günü ek süre tanınır ve süresi içinde tamamlanan eksik bilgi ve belgeler ilgili bölge müdürlüğünce 10 iş günü içerisinde incelenerek ön inceleme formu düzenlenir. Bu form Risk RKGM'ye gönderilir. Belgeler süresi içerisinde tamamlanamadığı takdirde ise başvuru reddedilir. Aşağıdaki durumlarda ise başvurular ön inceleme yapılmaksızın doğrudan reddedilir (Demir, 2013: 59).

- **Yerinde İnceleme:** Yerinde inceleme olması için RYKGM 10 iş günü içerisinde Sonradan Kontrol Yönetmeliği çerçevesinde sonradan kontrol işlemlerini yapmak üzere yetkilendirilmiş olan sonradan kontrol yetkilisi görevlendirilmesine ilişkin süreç tamamlanır. Sonradan kontrol yetkilisi tarafından, başvuru sahibinin ticari faaliyetlerine ilişkin binalarında, kayıtların izlenebilirliği, emniyet ve güvenlik koşullarına uygunluk gibi konular yerinde inceleme kapsamında 30 iş günü içerisinde denetlenir. Yapılan kontrol neticesinde yerinde inceleme değerlendirme formu düzenlenir. Bu form RKGM'ye gönderilir (Demir, 2013: 59-60).

- **Değerlendirme:** RKGM yerinde inceleme değerlendirme formunda beyan edilen bilgileri değerlendirerek başvuru yapan işletmenin sertifika almaya hak kazanıp kazanmadığının kararını verir. Genel Müdürlükçe, kriterlerin sağlandığının tespit edilmesi halinde, sertifikayı düzenlemek üzere, şartların sağlanmadığına karar verilmesi durumunda ise başvurunun reddedilmesini teminen ilgili GTBM bildirimde bulunulur (Demir, 2013: 60).

- **Sertifika Düzenlenmesi:** RKGM'den gelen sonuca göre ilgili Bölge Müdürlüğü sertifikayı düzenler veya başvuruyu reddeder (Demir, 2013: 60).

Şekil 17: Yetkilendirilmiş Yükümlü Başvurusu ve Değerlendirme Süreci

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013

4.8.3. YYS Sahiplerine Doğrudan ve Dolaylı Sağladığı Faydaları

Arz zincirlerinde güvenliği sağlamış olan YYS sahibi işletmeler gümrük idareleri tarafından güvenilir işletmeler olarak tanındıkları için gümrük idareleri ile güven üzerine ilişkiler kurarak işbirliği içinde çalışırlar (Çalışkan, 2015: 95). Bu işbirliği ve ilişkiler sonucunda statü sahibi işletmelerin yararlandığı ayrıcalıklar şu şekildedir (GTB, 2014a: 84):

- Boşaltma,
- Yükleme,
- Eşya ve aracın beklemeden kaynaklanan giderlerin ortadan kalkması,
- Gümrük idareleriyle iş birliği,
- Ticaret dünyasında güvenilir kişi olarak tanınma ve daha çok tercih edilme,
- İş ilişkileri içerisinde bulunulan kişileri daha iyi tanıyabilme,
- Gönderilerdeki gecikmelerde azalma.
- İleri düzeyde planlama.
- Daha fazla müşteri bağlılığı,

- Emniyet ve güvenlik zaafiyetlerinden kaynaklı vakalarda azalış,
- Hırsızlık ve kayıp vakalarında azalma,
- Eşyaya zarar verilmiş vakalarında azalış,
- Personeli daha iyi tanıyabilme,
- Tedarik zinciri paydaşları arasında güvenilirlik ve iletişim artışı,
- Tedarik masraflarının asgari seviyeye inmesi ve tedarikçilerle işbirliğinin artması,
- Sigorta masraflarında azalma,

4.8.4. Uygulamanın Yetkilendirilmiş Yükümlü Olmayanlara ve Gümrük İdaresine Sağladığı Faydalar

YYs sahibi kişiler sertifika şartları uyarınca öz denetim süreçlerini geliştirdikleri ve organizasyon süreçlerini yeniden gözden geçirdikleri ve arz zincirinde güvenliği sağlamış işletmeler oldukları için gümrük idareleri tarafından risk düzeyleri düşük firmalardır. Gümrük idareleri için yüksek risk barındıran işletmeler ve eşyaların muayene ve denetimi için daha fazla zaman ve personel ayrılması gümrük idarelerine ve YYs sahibi olmayan işletmelere şu kolaylıkları sağlamaktadır (GTB, 2014a: 85).

- Gümrük idaresinin iş yükünün azaltılması,
- Gümrük idareleri tarafından riskli sevkiyatlara kaynakların daha çok ayrılması ve kaçakçılık unsurlarıyla daha etkili mücadele edilebilmesi,
- Gümrüklerdeki yığılmanın önlenmesi,
- Gümrüklerdeki araç sevkiyatlarının ve eşya hareketlerinin hızlandırılması,

YYs uygulamasının sağladığı makroekonomik faydalar (GTB, 2014a: 85);

- Meşru ticaretin basitleştirilmesi ve illegal ticaretle mücadelede verimliliğin artırılması,
- Ülkelerin küresel pazarda rekabet gücünün artması,
- Ülkelerin yabancı yatırımcılar için cazip hale gelmesi,
- Uluslararası ticaretin hızlı, kolay ve güvenli yapıldığı bir ülke olarak tanınma,

- Uluslararası pazarda ticaret ortağı olarak daha çok tercih edilme,
- Dış ticaretteki güvenlik ve emniyet açıklarının giderilerek güvenli ticaretin teşvik edilmesi,
- İşlemlerin daha az maliyetle ve daha hızlı gerçekleştirilerek ihracatın desteklenmesi. Uluslararası standartlarda daha verimli ve etkili çalışan, daha yüksek rekabet gücüne ve daha iyi iç kontrol süreçlerine sahip işletme sayısında artış sağlanması.

4.8.5. Uygulamanın Uluslararası Faydaları

Türkiye’de uygulanan YYS programı ile riskli eşya üzerindeki denetimlerin arttırılması uluslararası ölçekte şu kolaylıkları sağlar (GTB, 2014a: 84).

- Eşyaların sınır kontrollerinden kaynaklı zaman kaybı azaltılarak tasarrufa yol açar ve rekabet gücü artar.
- Yurtdışındaki müşterilere eşyayı zamanında gönderebilme.
- Küresel pazarlarda tedarikçi olarak daha çok tercih edilme.
- Uluslararası pazarda güvenilir olarak tanınma.
- Yabancı yatırımcı işletmeler tarafından iş ortaklığında tercih edilme.
- KTA yapılan devletlerde YYS sahibi işletme olarak kabul edilme ve o devlette YYS’ler için sağlanan avantajlardan karşılıklılık esasına dayanılarak yararlanabilme.

4.8.6. Uygulama Kapsamındaki Kolaylaştırmalar

Türkiye’de YYS uygulaması kapsamındaki basitleştirmeler sertifika sahiplerinin talebe gerek kalmaksızın yararlanabildiği kolaylaştırmalar ve talep olması halinde yararlanabildiği kolaylaştırmalar olarak ikiye ayrılır (Çalışkan, 2015: 97).

Tablo 25: TALEBE BAĞLI OLAN VE OLMAYAN KOLAYLIKLAR

Talebe ve ek şartlara bağlı olmaksızın bütün YYS'lerin faydalanabildiği kolaylıklar	Talebe ve ek şartlara bağlı olarak YYS'lerin faydalanabildiği kolaylıklar
<ul style="list-style-type: none">•Azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyan verebilme•Daha az ve öncelikli olarak belge kontrolü veya muayeneye tabi tutulma•Eksik belgeyle beyanda bulunabilme•Kısmi teminat uygulamasından faydalanabilme•Yeşil hattan (taşıt üstü dâhil) faydalanabilme•Eşya türüne göre sınırlama olmaksızın taşıt üstü işlemde faydalanabilme	<ul style="list-style-type: none">•İhracatta yerinde gümrükleme uygulaması kapsamında ihracat yapabilme•İzinli gönderici ve izinli alıcı yetkisi kapsamında taşımacılık yapabilme•İthalatta yerinde gümrükleme uygulaması kapsamında ithalat yapabilme•Götürü teminat uygulamasından yararlanabilme•ATR Dolaşım Belgesi düzenleyebilme•Fatura Beyanı ve EURMED Fatura Beyanı düzenleyebilme

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014a

4.8.6.1. Talebe Olmadan Faydalanılabilen Kolaylaştırmalar

4.8.6.1.1. Eksik Beyan Usulü

“YYS sahibi işletmeler, GY. 143, 154 ve 163 üncü maddelerinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, aşağıda yer alan belgelerin bir ya da daha fazlası beyanname tescil edildikten sonra eklenmek üzere beyanda bulunulabilir.” (GİKY, 2014: 19).

- Fatura.
- A.TR.
- Menşe ispat belgeleri.
- Teslim şekli gereği beyan edilmesi gereken navlun makbuzu ve sigorta poliçesi.
- İşlenmiş tarım ürünlerinin serbest dolaşıma girmesi halinde ibraz edilmesi gereken işlenmiş tarım ürünleri analiz raporu.

Bu belgelerin, eksik belgeyle beyan edilmek istenen eşyaya ilişkin gümrük beyannamesi tescil edildiği tarihten itibaren bir ay içerisinde gümrük beyannamesinin tescil edildiği gümrük müdürlüklerine ibraz edilmesi gerekir (GİKY, 2014: 20).

4.8.6.1.2. Kısmi Teminat Uygulaması

GKAİ rejimi, antrepo ve geçici ithalat rejimlerine tabi tutulacak eşya için teminat alınması gereken hallerde, YYS sahibi işletmelerden, talep etmesi halinde, ithalat vergilerinin yüzde onu oranında teminat alınır (GİKYY, 2014: 27).

4.8.6.1.3. İzinli Gönderici Yetkisi

YYS sahibi işletmelere, aşağıda yer alan ek şartları yerine getirmeleri halinde eşyayı hareket gümrük müdürlüğüne getirmeden transit işlemlerini işletme tesislerinde gerçekleştirmek üzere izin verilebilir (GİKYY, 2014: 76).

- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığında alınmış uluslararası taşımacı yetki belgesi sahibi olmak.
- Kapsamlı teminat veya teminattan vazgeçme sertifikası sahibi olmak.
- Başvuru yılından bir önceki takvim yılı içerisinde veya başvurunun yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük bir yıl içerisinde aşağıdaki şartlardan en az birini sağlamış olmak;
 - En az beş yüz transit beyannamesi kapsamında eşya transit etmiş olmak,
 - En az beş yüz özet beyan kapsamında işlem yapmış olmak,
 - Toplam 500 transit beyanı (TIR Karnesi dâhil) ve özet beyan kapsamında işlem yapmış olmak.
- Yetki kapsamı eşyanın depolanması, boşaltılması, muayenesi ve yetki kapsamı eşyadan numune alınabilmesi için gerekli teçhizat ve donanıma sahip olmak.
- Yetki kapsamında işlem yapılacak tesislerde, gerektiğinde eşya ve taşıma aracının tartımı için gerekli düzeneğe sahip olmak.

4.8.6.1.4. Yeşil Hat Uygulaması ve Beyanın Kontrol Türüne İlişkin Kolaylaştırmalarından Yararlanma İzni

YYS sahibi işletmelere aşağıdaki beyanın kontrol türüne ilişkin kolaylıklardan faydalanma izni verilebilir (GİKYY, 2014: 143).

- Yeşil hat uygulaması.
- Beyannamelerin sarı hatta işlem görmesi halinde, kontrollerin öncelikle yapılması.

- Beyanname kapsamı eşyanın kırmızı hatta işlem görmesi halinde, muayenenin öncelikle yapılması.

4.8.6.1.5. Emniyet ve Güvenlik Kontrollerine İlişkin Kolaylıklar

YYS sahibi işletmelere aşağıdaki güvenlik ve emniyet kontrollerine ilişkin basitleştirmelerden faydalanma izni verilebilir (GİKY, 2014: 148).

- Azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyan verme kolaylığı,
- Özet beyana ya da özet beyan yerine geçen belgelere veya özet beyan olarak kullanılan bilgilere dayalı güvenlik ve emniyete ilişkin gümrük kontrollerinin azaltılması ve kontrollerin öncelikle yapılması,
- Sınır kapılarından öncelikli geçiş hakkı verilmesi

4.8.6.2. Talep Edilmesi Halinde Faydalanılabilen Kolaylaştırmalar

4.8.6.2.1. Götürü Teminat Uygulaması

Götürü teminat uygulaması, beyan edilen malın gümrük vergilerinin teminat altına alınması gerektiren bir gümrükçe onaylanmış işlem veya kullanıma tabi tutulması halinde, bu uygulamadan faydalanacak kişi için belirlenmiş tutardaki teminatın, her işlem için ayrı ayrı teminat verilmeden, teminata bağlanması gereken tutardan bağımsız olarak ve herhangi bir düşüm yapılmadan bir yıl süreyle kullanılabilmesidir (GİKY, 2014: 32).

4.8.6.2.2. Onaylanmış İhracatçı Yetkisi

“Onaylanmış ihracatçı yetkisi aşağıdaki uygulamaları kapsar (GİKY, 2014: 44);

- A.TR Dolaşım Belgelerini Bakanlıkça yetki verilen kişi ve kuruluş tarafından düzenleme ve vize işlemi için gümrük idarelerine ibraz etme zorunluluğu olmadan düzenleyebilme izni,
- STA yapılan ülke veya ülke gruplarıyla tercihli ticarete, Türkiye ile AB arasında tarım ürünlerinin tercihli ticaretinde ve Türkiye tarafından tek taraflı olarak tanınan GTS Sistemi rejimi kapsamında gerçekleştirilen tercihli ticarete

eşyanın gümrük kıymetine bakılmadan eşya ve ülke/ülke grubu bazında fatura beyanı veya EUR.MED fatura beyanı düzenleyebilme izni,

- İhracatta yerinde gümrükleme izni.”

4.8.6.2.3. İzinli Alıcı Yetkisi

YYs sahibi kişilere, aşağıda yer alan ek kriterleri sağlamaları halinde, eşyayı varış gümrük müdürlüğüne sunmaksızın transit işlemlerini kendi tesislerinde veya ithalatta yerinde gümrükleme izin sahibinin tesislerinde gerçekleştirmek üzere izin verilebilir (GİKY, 2014: 96).

- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığından alınmış uluslararası taşımacı yetki belgesi sahibi olma.
- Başvurunun yapılacağı takvim yılı veya başvurunun yapılacağı ayın ilk gününden geriye dönük bir yıl içerisinde aşağıdaki şartlardan en az birini sağlama:
 - En az 500 transit beyannamesi (TIR Karnesi dâhil) kapsamında eşya transit etmiş olma,
 - En az 500 özet beyan kapsamında işlem yapmış olma,
 - Toplam 500 transit beyanı (TIR Karnesi dâhil) ve özet beyan kapsamında işlem yapmış olma.
- Gümrük idaresine teminat vermiş olma,
- Yetki kapsamı eşyanın depolanması, boşaltılması, muayenesi ve yetki kapsamı eşyadan numune alınabilmesi için gerekli teçhizat ve donanıma sahip olmak,
- Yetki kapsamında işlem yapılacak tesislerde, gerektiğinde eşya ve taşıma aracının tartımı için gerekli düzeneğe sahip olma.

4.8.6.2.4. İthalatta Yerinde Gümrükleme İzni

YYs sahibi kişilere, aşağıdaki ek kriterleri karşılamak koşuluyla, eşyayı ithalat gümrük müdürlüğüne getirmeden ithal işlemlerini işletme tesislerinde gerçekleştirmek üzere izin verilebilir (GİKY, 2014: 121).

- Otomotiv sektöründe faaliyet gösteren grup ithalatçıları hariç imalatçı olmak,

- Başvuru yapıldığı tarihten bir önceki takvim yılı veya başvurunun yapıldığı ayın ilk gününden geriye dönük bir takvim yılı içerisinde aşağıdaki şartlardan en az birini karşılamak:
 - Asgari 20 milyon ABD \$ tutarında toplam ihracat ve ithalat yapmış olmak,
 - Asgari 5 milyon ABD doları tutarında ihracat yapmış olmak,
 - Asgari 20 milyon ABD doları tutarında toplam ithalat yapmış olmak.
- Gümrük idarelerine teminat vermiş olmak,
- İzin kapsamı eşyanın muayenesi, depolanması, boşaltılması ve izin kapsamındaki maldan numune alınabilmesi için gerekli imkanlara sahip olmak.

4.9.Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Uygulamasında Karşılaşılan Küresel Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

Küresel ticaret hacmi sürekli artan bir trend seyrederken, gümrük idarelerinin sahip olduğu sınırlı insan kaynakları ile yapılan gümrük kontrolleri, eşyanın dolaşım hızını azaltan bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Özel sektör için gümrük denetimleri zaman kaybı olarak görülse de gümrük idarelerinin var oluş amaçları nedeniyle yerine getirmeleri gereken geleneksel rolleri bulunmaktadır. Vergi toplama, halk sağlığını koruma, kaçakçılıkla ve terör faaliyetleri ile mücadele etme görevi bunlardan en önemlileri arasındadır. YYS uygulaması bu kapsamda hem özel sektörün şikâyetlerine çare bulunması hem de gümrük idarelerinin görevlerini daha verimli bir şekilde yerine getirmesi için geliştirilmiş en etkili uygulamalar arasındadır (Çalışkan, 2015: 146).

4.9.1.YYS Programının Uluslararası Alanda Standartlaştırılmaması

Uluslararası alanda ortaya çıkan temel sorun; kapsam, koşullar ve kolaylaştırılmaların tanımlanmasında uluslararası örgütler ve ulusal gümrük idareleri arasındaki birlik eksikliğidir. Farklı ülkeler farklı isimler altında benzer uygulamaları yürürlüğe koymaktadır (Çalışkan, 2015: 147).

Diğer bir problem ise sadece ihtiyaç duyulan belgelerin ve uygulanan prosedürlerin sayısının artması değil, aynı zamanda bölgeden bölgeye ve ülkeden

ülkeye büyük ölçüde farklılık göstermesi, yeknesaklığın olmamasıdır. Hem yerel hem de yabancı düzenlemelere uymak için özel sektörün uygulamak zorunda olduğu tedbirlerin yanı sıra, sınır geçişlerindeki uzun süren izin prosedürleri de maliyete etki eden önemli faktörlerdendir (Bolhöfer, 2007: 31).

DGÖ tarafından her yıl yayımlanan YYS Programı özet yayına bakıldığında her ülke ve bölgenin sertifika içeriğinde sağladığı kolaylıklar ve şartlar değişiklik göstermektedir (WC O, 2018a).

YYS konseptini de içeren SAFE, ticaret topluluğunun güvenilir üyelerinin tanımlanması ve tanınması için uluslararası olarak tutarlı bir yaklaşımın temelini oluşturan sağlam standartlar sunmaktadır. YYS girişiminin başarısının bağlı olduğu karşılıklı tanıma düzenlemelerinin oluşturulması, kısmen YYS kriterlerinin tutarsız yorumlanmasıyla ve aynı zamanda müzakerelerin ikili niteliği nedeniyle görevin büyüklüğü ile engellenmektedir. Muhtemelen bölgesel olarak kararlaştırılan YYS programlarına dayanan, konuya yönelik çok yönlü bir yaklaşımın benimsenmesi, sadece karşılıklı tanıma müzakerelerini ve program yönetimini kolaylaştıracak ve basitleştirmeyecek, aynı zamanda uluslararası ticaret topluluğunun düzenleyici yükünü azaltmaya da yardımcı olacaktır (Woddowson, 2014: 75).

Türkiye gibi önceliği terör ve kaçakçılıkla mücadele olan ve çevre ülkelerinin güvenli olması dolayısı ile dikkatini daha çok gümrük işlemlerinin kolaylaştırmasına yönelten AB gibi farklı öncelikler ve ihtiyaçları olan devletlerin bir araya gelerek ortak bir uygulama zemini oluşturmasının yakın zamanda zor olduğu görülmektedir ancak DGÖ bünyesinde oluşturulan SAFE Çerçevesi standartlarının imzalayan ülkeler için KTA zorunlu hale getirilmesi çözüm olabilecektir (Çalışkan, 2015: 149).

4.9.2. YYS Uygulamasında Veri Programı Eksikliği

Ortaya çıkan diğerk bir sorun ise YYS düzenlemeleri arasında entegre ve küresel olarak desteklenen bir uluslararası veri modelinin olmamasıdır (Çalışkan, 2015: 150).

Arz zinciri boyunca veri değişimini kapsayacak şekilde bütünleşik ve küresel olarak desteklenen uluslararası bir veri modeline ihtiyaç vardır. Sınır ötesi sürecin tamamı için entegre bir uluslararası veri modeline sahip olmamak, uluslararası tedarik zinciri operatörleri ve yöneticileri için farklı ülkeler için ve farklı süreçler için farklı biçimlerde birden fazla bilgi kopyası hazırlamak zorunda oldukları için büyük sorunlara neden olmaktadır (Tweddle, 2008: 104).

Veri değişimini etkin olarak sağlayamayan KTA imzalamış devletler YYS sahibi olan firmaları sınırda hızlıca tanıyamamakta, bu firmalar için gerçekleştirilecek ortak risk analizi gerçekleştirilmesinde sorunlar ortaya çıkabilmekte ve bu firmalar KTA imzalanmış ülkelerle muhtemel sınır geçiş sürelerinden daha fazla bekletilmektedir (Çalışkan, 2015: 150).

DGÖ küresel veri çalışmaları kapsamının artırılması ve ihtiyacı olan gümrük idarelerinin desteklenmesi neticesinde DGÖ bünyesinde oluşturulabilecek küresel bir elektronik altyapının ulusal gümrük idarelerinin elektronik altyapısı ile uyumlaştırılması sonucunda çözülebilir (Çalışkan, 2015: 150).

4.9.4. YYS Uygulamasının Çok Başlılığı

YYS kavramı küresel piyasalarda 2005 yılından itibaren DGÖ çatısı altında gerçekleştirilen SAFE Çerçevesi ve 2004 yılından itibaren DTÖ çatısı altında gerçekleştirilen Ticaretin Kolaylaştırılması Müzakereleri'nde gündeme gelmektedir. Bu iki örgütün oluşturduğu iki başlılık standardizasyonun önünde bir engel olarak görülebilmektedir. İlerleyen dönemde TKA içeriği ile SAFE Çerçevesi standartlarının birbiri ile uyumu hale getirilmesi halinde, uluslararası alanda ortaya çıkan bu iki başlılık sorunu çözülebilir (Çalışkan, 2015: 150).

4.9.5.KOBİ Sorunu

YYS'nin uygulanmasındaki tesas problemler; yasal çerçevelerin eksikliği, küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ'ler) karşı 'ayrımcılık', güvenlik doğrulaması konusunda uzmanlık eksikliği ve ülkeler arasında karşılıklı tanıma ile ilgili sorunlardan

kaynaklanmaktadır (Zhang ve Preece, 2011: 44). Küresel olarak hareket eden tüccarlar ve özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) için, ulusal düzenlemelerin sayısı ve karmaşıklığı ticaret engelleri oluşturmaktadır (Bolhöfer, 2007: 31). KOBİ'lerin, ulusal ekonomik büyümede ve işveren yaratma ve sürdürmede itici bir rol oynadıkları için daha fazla önem verilmesi gerekmektedir (Tempier, 2014: 66).

Ticaretin kolaylaştırılması aynı zamanda şirketlerin ihracat pazarına girme eğilimini de etkiler. Bir ülkedeki firmaların sadece küçük bir yüzdesinin ihracat yaptığı ve ihracat yapan firmaların genellikle ihracat yapmayan firmalardan daha büyük ve daha üretken olduğu varsayılırsa, daha düşük bir ticaret maliyetinin en az bir ek şirketin ihracat yapabilmesi ile sonuçlanması muhtemeldir. Bu nedenle ihracat eğilimi ticaret maliyetleri düştükçe artar. Ayrıca, küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) ticaretin kolaylaştırılmasından önemli ölçüde faydalanmaları muhtemeldir (Hammer, 2008: 12).

KOBİ'lerin YYS düzenlemelerine dâhil olmalarının önünde hukuki bir engel olmamakla birlikte, düzenlemelere dâhil olmaları ve düzenlemelere dâhil olanların da düzenleme kapsamında kalmaları uygulamanın talep ettiği şartlar sebebiyle zorlaşmaktadır (Çalışkan, 2015: 151).

Ticaret engelleri, küçük işletmeler üzerinde, ihracatla ilgili sabit bir maliyet olduğu için, büyük işletmelere kıyasla daha büyük olumsuz etkiye sahip olma eğilimindedir. Küçük şirketler çoğunlukla daha büyüklerinin sahip olduğu gümrük ve transit departmanlarından yoksundur. Yetersiz gümrük prosedürleri bu nedenle küçük şirketlerin ihracat pazarına girmesini önleyebilir. Buna göre, ticaret engellerinin azaltılması ticaret maliyetini düşürebilir ve KOBİ'lerin ihracat yapmasına ve böylece gelişmekte olan ülkelerde yeni işler yaratmasına neden olabilir. Bu nedenle, birçok KOBİ'lerin ticaretini kolaylaştıran ülkelerde, kurumsal sektör üzerinde önemli etkileri olması muhtemeldir (Hammer, 2008: 12).

DGÖ nezdindeki SAFE Çerçevesi ve AB mevzuatı oluşturulurken, her ticaret erbabının kendi ölçeğinde önlem almasının yeterli olduğu belirtilmiştir. Ancak, KOBİ'ler hedefledikleri kadar kolay uygulamalara dâhil olamamış yahut dâhil olduktan sonra da uygulama kapsamında kalamamıştır (Çalışkan, 2015: 16).

Hükümetler, KOBİ'leri YYS programlarına katılımın önemi hakkında eğitmek ve bilgilendirmek için her fırsatı kullanmalı ve ayrıca YYS programına girmek isteyen KOBİ'lere yeterli yardımı sağlamalıdır (Tempier, 2014: 66).

YYS kavramının algısının değişmesi söz konusu işletmelerin uygulamaya dâhil olması için kaçınılmaz olarak görülmektedir. KOBİ'lerin uygulama kapsamına alınması hususunda bazı devletler ise çözümü firmalarını mali olarak ve eğitim vererek desteklemekte bulmuştur (Çalışkan, 2015: 151).

İngiltere'de özel bir şirket, Birleşik Krallık Gümrük İdareleri ile ortak olarak, potansiyel YYS'ler / şirket denetçileri için eşyaların güvenli bir şekilde taşınması ve teslimatı ile tedarik zincirindeki ilgili hizmetler için eğitim programı düzenlemektedir. Fransa'da, her gümrük bölgesi içerisinde, potansiyel başvuru sahiplerine kişiselleştirilmiş destek sunan “İş Danışma Büroları” oluşturulmuştur. Yerel danışma ekibi, YYS programı ve YYS statüsünün ne anlama geldiğiyle ilgili olarak şirketlere danışmanlık yapmakta ve programla ilgilenen şirketlerin kendilerini hazırlamalarına yardımcı olmaktadır (Tempier, 2014: 66).

Güney Kore gibi ülkelerde gerçekleştirilen KOBİ'lere teşvik programları sayesinde, emniyet ve güvenlik koşullarını yerine getiren ticaret erbabı ölçeğine bakılmaksızın uygulamaya dâhil edilebilmektedir (Çalışkan, 2015: 152). Güney Kore Gümrükleri 11 Nisan 2011 tarihinden itibaren KOBİ'ler için YYS Sertifikası desteğini Kore YYS Birliği üzerinden yürüterek KOBİ'lere danışmanlık ve eğitim desteği vermektedir. KOBİ'lerin YYS sertifikası almaları için giderlerinin %80'inini ve her şirket için azami 30 milyon WON destek vermektedirler (Korea AEO Association, 2019).

SONUÇ

Bu çalışmada ülkemizde ticareti kolaylaştırmak için hayata geçirilen projelerin öneminden hareketle, "Dış Ticaretin Kolaylaştırılması ve Yetkili Yükümlü Statüsü Uygulamaları" irdelenerek zamanın ve bürokrasinin en önemli maliyet unsurlarından biri haline geldiği günümüz dünyasında uluslararası ticaretin yeniden şekillenen yapısına değinilmiş ve bu kapsamda ithalat ve ihracatın önünün açılması adına ticaretin kolaylaştırılması için Türkiye'de yapılan çalışmalar incelenmiştir.

Ticaretin kolaylaştırılması çalışmaları, ülkeler tarafından etkili bir denetim sağlanırken özel sektör için işlem maliyetlerinin düşürülmesi ve dış ticaretin karmaşık yapıdan arındırılmasını amaçlamaktadır. Böylelikle malların uluslararası pazarlarda hareketinin zamanında, sorunsuz ve daha düşük maliyet ile gerçekleştirilebilmesi mümkün olacaktır. Ülkeler arasında karşılıklı sağlanan bu kolaylaştırmalar uluslararası piyasalarda dolaşan eşyanın maliyetini aşağı çekecek ve küresel refah artışının sağlanmasının önü açılmış olacaktır.

Uluslararası ticaretin önündeki bariyerlerin azalması ile birlikte, giderek daha küresel hale gelen dünyada iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi, bir taraftan uluslararası ticaret hacminin tarihte hiç görülmediği büyüklüklere ulaşmasını sağlamış, diğer taraftan insan ve çevre güvenliğini tehlikeye atan silah ve uyuşturucu gibi yasadışı unsurların sınırlardan geçişini de kolaylaştırmış ve uluslararası ticaret ülkeler için birer risk unsuru haline gelmiştir. Bunun neticesinde 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de yaşanan terör saldırıları sonrasında başta ABD ve Avrupa ülkeleri sınır geçişlerinde korumacı politikalar izlemeye başlamıştır. 2001 yılından sonra pek çok ülke sınır ve uluslararası ticaret güvenliğini yeniden şekillendirirken uluslararası ticaretin emniyet ve güvenliğinin sağlanmasında en önemli rol gümrük idarelerine düşmüştür. ABD Terörizme Karşı Gümrük-Ticaret İşbirliği ve Terörle Mücadelede Gümrük Ticareti Ortaklığı (CTPAT) projesini hayata geçirmiştir. AB ve Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği ülkeleri, Dünya Gümrük Örgütü tarafından sunulan Gümrük - Özel Sektör Ortaklığına dayanan YYS konseptini uygulayarak çeşitli kriterleri karşılayan tüccarlara, arz zinciri emniyetinin ortak amacını sağlamak için gümrük idareleri ile yakın işbirliği içinde

çalışmak ve ayrıcalıklardan yararlanma imkanı tanımıştır. Türkiye ise DGÖ tarafından hayata geçirilen YYS programına 2013 yılında dahil olmuştur.

Türkiye gibi gelişme yolunda olan ülkelerin küresel rekabet ortamında sürdürülebilir güçlü bir ticaret politikası oluşturmaları ülkelerin uluslararası ticarete mukayeseli üstünlük alanları tespit etmeleri ve büyümelerini verimlilik artışlarına dayandırmaları ile sağlanabilir. Ticaretin kolaylaştırılması için yapılan çalışmaların hayata geçirilmesi için maliyetler fazla görünebilir ancak dış ticaretin kolaylaştırılmasının net etkisinin zaman içinde maliyetleri azaltması beklenmektedir.

DTÖ tarafından yayınlanan rapora göre TKA'nın hayata geçirilmesiyle birlikte, ticaret maliyetlerinin ortalama %14.3 oranında azalması ve 2015-2030 yılları arasında dünya ihracat hacminin yılda %2.7 ve gayrisafi yurtiçi hasılanın ise %0.5 oranında yükselmesi beklenmektedir. OECD tarafından yürütülen çalışmada ise, ticari işlemlerin maliyetlerinde dünya ticaretinin yaklaşık %1'i kadar bir azalmanın oluşturacağı toplam kazancın 40 milyar dolar civarında olacağı düşünülmektedir. Türkiye sahip olduğu dinamik nüfus yapısı ve bulunduğu stratejik konum ile çok önemli ticaret yollarına sahiptir. Sahip olduğu yer altı ve yer üstü zenginlikleriyle, Orta Doğu ile Avrupa arasındaki ticaret yolları ile doğalgaz ve petrol kaynağına sahip komşularıyla birlikte stratejik ticaret ve enerji nakil hatlarına sahiptir. Dolayısıyla ülkede lojistik sektörünün geliştirilmesi ve bu sektöre büyük yatırımların yapılması kaçınılmazdır.

Türkiye'nin ihracat kalemleri incelendiğinde ithal girdiye bağlı olduğu görülmektedir. İthalatın kısa vadede azaltılması veya engellenmesi ihracata da zarar verecektir. İhraç eşyalarının gümrükte bekleme süreleri ve tedarik hızı firmalar için ne kadar önemliyse ithal girdilerin gümrükte bekleme ve sınır kontrol süreleri de dolaylı olarak ihracat eşyalarının üretim ve arz sürelerini etkilemektedir. OECD Ticareti Kolaylaştırma Göstergeleri Türkiye - OECD Ülkeleri Karşılaştırmasında 11 endeks içerisinde elde edilebilecek en iyi performans 2 iken Ülkemiz OECD ülkeleri içerisinde en iyi skoru İç Sınır Ajansı İşbirliği göstergesinde 1,7 skorla elde etmiştir. İç sınır ajansı işbirliği, ülkenin çeşitli sınır kurumları arasında işbirliğini destekleyen kurumsallaşmış mekanizmayı ve veri gereklilikleri ile belgesel kontrollerinin

koordinasyonlarının ticareti kolaylaştırma üzerindeki etkilerini içermektedir. En kötü skoru ise 0,82 skorla Dış Sınır Ajansı İşbirliği ile almıştır. Dış sınır ajans işbirliği, komşu ve üçüncü ülke gümrük idareleriyle risk yönetimi ve prosedürler konusunda işbirliğini içermektedir. OECD verilerine göre öncelikli olarak geliştirmemiz gereken alan diğer ülkelerle sınır yönetimi konusunda iş birliğini geliştirmekten geçirmektedir. Ancak bu verinin düşük olmasının asıl sebebi Türkiye'nin komşu olduğu Ortadoğu ülkelerinin içerisinde bulunduğu siyasi ve askeri çatışma durumudur. Mevcut durumları itibariyle Irak, İran, Mısır, Sudan, Tunus, Fas, Libya, Lübnan, Ürdün, Cezayir ve Suriye gibi ülkelerin yaşadığı Arap Baharı vb. sorunların etkisiyle düzenli bürokratik alt yapının mevcut olmamasından dolayı gümrük idareleri arasında güçlü iş birlikleri sağlanamamaktadır.

Dünya Bankası tarafından geliştirilen LPE ile uluslararası ticaretin geliştirilmesi arasındaki ilişkinin araştırılmaya başladığı süreç boyunca lojistik performansının artırılması için iki temel husus dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, sınır yönetimi düzenlemeleri gümrüklerdeki işlemlerin ve kontrollerin iyileştirilmesini hedef edinirken ikincisi ise, ticaret koridorları ile ulaştırma kolaylaştırma projelerini hedeflemektedir. Türkiye'nin LPE' de 2010-2018 yılları arasında aldığı skorlar incelendiğinde sırasıyla 2010 yılında 39. Sırada yer alan ülkemiz 2018 yılına gelindiğinde daha da gerileyerek 47. Sırada yer almıştır. Günümüzde lojistik performansı geliştirme için atılacak adımlar sadece altyapı yatırımları ve ticaretin basitleştirilmesi ile sınırlı kalmanın ötesine geçmiş durumdadır. LPE 2018 ile Türkiye'nin yeniden ele alması gereken yapısal problemlerin mevcudiyeti de açığa çıkmış oldu. Maliyetlerin düşürülmesinden sadece ithalat ve ihracat yapan işletmeler değil, toplumun tamamı dolayısıyla devlet kazançlı çıkacaktır. Daha az maliyetle ticaret yapan işletmeler, bu ürünleri daha az maliyetle toplumun hizmetine sunacaktır. DB tarafından hazırlanan Doing Business - İş Yapma Kolaylığı raporunda tapu işlemleri haricinde Türkiye her alanda ilerleme göstermiştir.

İhracata dayalı kalkınma modelini benimseyen Türkiye'de reformlar tüm yerli, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için iş ortamını iyileştirme çabalarına önemli ölçüde hız kazandırmıştır. Son beş yıllık dönemde, Türkiye yılda ortalama bir reform gerçekleştirmiştir. Geçtiğimiz yılki reformlar sonucunda Türkiye 2018 yılında 69,99

olan skorunu 2019 yılında 74,33'e yükselterek 43. Sıraya yükseltmiştir. Konu ile ilgili tablolar incelendiğinde Türkiye'nin Avrupa ve Orta Asya ülke ortalamalarından zaman ve maliyet açısından önde olduğu görülürken OECD üst gelir gurubu ülkelerinden geride kaldığı görülmüştür. OECD üst gelir gurubundan iyi olduğumuz taraflar ise ithalat sınır işlemleri süresi ve belge maliyetidir. TKA'nın tüm uygulamasının, uluslararası ticaret maliyetlerini ortalama % 14,3 oranında azalttığı tahmin edilmektedir. Tam uygulamanın, ithalat için gereken ortalama süreyi % 47 oranında azalttığı tespit edilmiştir. İhracat süresinde ise tahminler, mevcut ortalamanın % 91 oranında azaltacağı tahmin edilmektedir. Zaman ve maliyet yükünü hafifleterek, TKA'nın mevcut yatırımcıların ihracatını artırması ve yeni firmaların ilk kez ihracat yapmalarını sağlaması beklenmektedir.

Türkiye'de YYS uygulaması, özel sektör ile ve gümrük idareleri arasında prosedürleri azaltarak işbirliğini geliştirmek ve firmaların kendi öz denetimlerini yapmasını sağlayarak gümrük işlemlerini tamamlamasını hedeflemektedir. Söz konusu uygulama da 2018 yılında 193 yeni işletmenin sertifika sahibi olmasıyla beraber toplam sayı 407 olmuştur. Türkiye de 2018 yılında ithalat ve ihracat yapan toplam işletme sayısının 129.081 olduğu düşünüldüğünde YYS uygulamasının yeterli ilgiyi görmediği anlaşılmaktadır. Bu ilgisizliğin en önemli sebebi sertifikanın uluslararası ticaret yapan işletmeler tarafından bilinmemesinden ve sistemin ulusal çapta uygulama yönüyle tam olarak oturmamasından geçmektedir. Diğer bir engel ise işletmelerin dış ticaret departmanları içerisinde gümrük işlemleri konusunda uzman personel eksikliğinden kaynaklanmaktadır. İşletmeler kendi birimlerini oluşturmak yerine gümrük işlemleri için gümrük müşavirlik firmalarından hizmet almaktadırlar ancak YYS uygulaması işletmelere kendi gümrük idarelerini oluşturma imkânı vermektedir.

YYS uygulamasının küresel alanda yaşadığı en büyük sorun ulusal gümrük idareleri ile sertifikayı geliştirmeye çalışan örgütler arasında kapsam, koşullar ve kolaylaştırmalar arasında yeknesaklığın sağlanmamasıdır. Dünya Gümrük Örgütü tarafından her yıl yayımlanan YYS Programı özet yayına bakıldığında her ülke ve bölgenin sertifika içeriğinde sağladığı kolaylıklar ve şartlar değişiklik göstermektedir. YYS girişiminin başarısı karşılıklı tanıma düzenlemelerinin oluşturulmasına bağlıdır.

Ancak ülkelerin öncelikleri farklı olduğundan karşılıklı kolaylaştırmalar zorlaşmaktadır. Ülkemizin içerisinde bulunduğu coğrafyada öncelik güvenlik ve kaçakçılığın önlenmesi iken Avrupa’da yer alan ülkelerin önceliği ticareti kolaylaştırmak olduğundan karşılıklı tanımada ortak payda da buluşmak zorlaşmaktadır.

Sonuç olarak 2014 yılında yaklaşık olarak 19 trilyon dolar olan dünya toplam ihracatı takip eden yıllarda azalarak devam etmiş ve 2017 yılında tekrar artış trendi göstererek 2018 yılında 19,3 trilyon dolara ulaşmıştır. Artan ticaret hacmine paralel olarak ticaretin kolaylaştırılması için atılan adımlar küresel çapta kolaylaştırıcı olamamıştır. Makro açıdan bakıldığında ülkeler arasında gelir farkları ve önceliklerin değişkenliği karşılıklı tanıma ve ortak çalışmanın önüne geçmektedir. Mikro açıdan bakıldığında da yerel uygulamalarda sadece büyük ve ticaret hacmi yüksek firmaların yapılan çalışmalardan tam manasıyla yararlandığı görülmektedir. Farklı ülkelerde yürütülen YYS benzeri uygulamalar standart bir uygulamanın önüne geçmekte ve hali hazırda çok zor yürütülen KTA’ların önünde engel teşkil etmektedir. 2013 yılında ülkemizde uygulanmaya başlanan YYS programı ülkemizde olduğu gibi dünyada da henüz çok yeni ve eksiklerini gidererek gelişmeye devam eden bir program olduğu için henüz kalıplarını tam manasıyla oluşturamamıştır. Diğer taraftan ülkemizde toplam 407 olan YYS sahibi firmalar ülkemizin hem ithalat hem de ihracat anlamında dış ticaretimizin büyük kısmını oluşturmaktadır. Türkiye’nin dış ticaretinde büyük pay sahibi olan bu firmaların gümrük işlemlerini kendilerinin yürütmesi neticesinde gümrük idarelerindeki yük azalmış ve mevcut kaynaklarla diğer dış ticaret yapan firmalara daha hızlı hizmet verilmesi sağlanarak daha etkili gümrük kontrolleri yapılabilmektedir. Geliştirilen projeler ve yapılan çalışmalar neticesinde daha etkili gümrük kontrolleri yapılması sağlanırken legal işletmeler ile yasa dışı faaliyet içerisinde bulunan ticaret erbapları birbirinden ayrılmış ve yasal ticaret hızlandırılmıştır. YYS uygulaması neticesinde gümrük idareleri ile işletmeler arasında işbirliği sağlanmış ve uluslararası arz zinciri içerisinde yer alan paydaşların taleplerine daha hızlı kavuşması sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

AIGNER Susanne, Mutual recognition of Authorised Economic, World Customs Journal: 2010, ss. 47-54.

AKÇA Kenan. Gümrük Giriş Tarife Cetveli, Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde Eşyanın Sınıflandırılması Ve Bağlayıcı Tarife Bilgisi Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 1998.

AKDOĞAN Hasan, Gümrükte Risk Analizi ve Yönetimi, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/gumrukte-risk-analizi-ve-yonetimi/13255>, (01.09.2018).

ARZOVA Burak, İhracat Hakkında Herşey, İstanbul: Türkmen Kitabevi,2006.

Asia-Pacific Economic Cooperation, Trade Facilitation through Customs Procedures: Assessment of APEC's Progress, Australia: 2011, Erişim adresi: <https://www.apec.org/Publications/2011/11/Trade-Facilitation-through-Customs-Procedures-Assessment-of-APECs-Progress> (03.11.2018).

Asycuda, <https://asycuda.org/about/> (23.01.2019).

ATALAY Orhan, Gümrük Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar, Vergi Kayıpları Ve Çözüm Önerileri Yüksek Lisans tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, 2017.

ATAN Turhan, Türk Gümrük Tarihi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.

ATIL Aysun, 2023 İhracat Stratejisinde Tek Pencerenin Rolü Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2011.

AYAN Murat, BAYKAL Tan, Uluslararası Denizcilik Örgütü Ve Çevre: Türkiye'nin Örgüt İçindeki Durumu, . Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi:2010, ss. 276-297.

AYNAGÖZ ÇAKMAK Özge, Wto-Ticareti Kolaylaştırma Anlaşması Ve Türkiye İçin Değerlendirmeler. Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi: 20016, ss. 1-13.

Barlas Suheda, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/gumrukte-quottek-pencerequot-sistemi/12963>, (28.03.2019).

BAYRAK Kaya, Gümrük Mevzuatına Pratik ve Öğretici Bakış. Erzurum: Zafer Form Ofset Matbacılık Ltd. Şti, 2014.

BİÇİMSEVEN Barış, <http://gtud.org/2018/09/18/nesnelerin-interneti-ve-gumrukler-customs-4-0a-giden-yolda-yeni-teknolojiler-rfid-blokszincir-blockchain-ve-otesi/>,(08.02.2019).

BİÇİMSEVEN Barış, https://www.academia.edu/28027086/B.Bicimseven_Ticaretin_Kolayla%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1.pdf , (25.01.2019).

Bolhöfer Carolin Eve, Trade Facilitation- WTO Law and Its Revision to Facilitate Global Trade in Goods, World Customs Journal, 2007, ss. 31-40.

BOSTANCI Derya Sungur, Ncts Uygulamaları Ve Risk Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi Uzmanlık Tezi. Ankara: Ticaret Bakanlığı, 2013.

BOZKURT Cevdet, Menşe Kavramı ve Menşe Kazanma Kriterlerinin İlgili Mevzuat Işığında Değerlendirilmesi. Mali Çözüm, 2011.

BÜYÜKTAŞKIN Şener, Uluslararası Ticarete GATT Düzeni. Ankara: Gazi Üniversitesi, 1983.

COLESCA Sofia Elena, Understanding Trust in e-Government, Engineering Economics, 2009, ss. 7-15 , <https://pdfs.semanticscholar.org/596f/4a2d2ccfb137b5ee0fea7191b5aee1cc10a5.pdf>, (23.12.2018).

ÇALIŞKAN Funda, Ülkemizde Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulaması Ve Bu Uygulamanın Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri Ve Güney Kore'nin Muadil Uygulamaları İle Karşılaştırması Ve Karşılaşılan Küresel Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri Sunulması Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2015.

ÇAYIRPINAR Koray, Ticaretin Kolaylaştırılması Bağlamında Dünya Dış Ticaretinde Küreselleşme Ve Bölgeselleşme Süreçleri Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013.

ÇİFTÇİBAŞI Oğuz, Türk Gümrük İdaresinde Veri Madenciliği Uygulamaları Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013.

De Wulf Luc, Sokol Jose, Customs Modernization Handbook. Washington, D.C.: World Bank, 2005.

De Wulf, Luc, McLinden Gerard, Customs Modernization Project Preparation and Implementation Guidelines. Washington DC.: World Bank, 2006.

DEMİR Musa, Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi. Ankara: Detay Yayıncılık, 2004.

DEMİR Yavuz Hamdi, 2023 İhracat hedefi Kapsamında Ticaretin Kolaylaştırılmasına Yönelik Gümrük Politikaları, İhracatçıların Sorunları Ve Olası Çözüm Önerileri Uzmanlık Tezi. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013.

DEMİREL Mehtap, Ticaretin Kolaylaştırılması Uzmanlık Tezi. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2004.

DENNIS Allen, The Impact of Regional Trade Agreements and Trade Facilitation, 2004 <http://documents.worldbank.org/curated/en/419161468051864437/pdf/wps3837.pdf> (02.04.2019).

Dış İşleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-sivil-havacilik-orgutu_icao_.tr.mfa, (25.01.2019).

Deloitte, Access Economics, Digital government transformation, Commissioned by Adobe, 2015.

Doğu Karadeniz Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü, dogukaradeniz.ticaret.gov.tr: <https://dogukaradeniz.ticaret.gov.tr/gumrukte-uzlasma/yetkilendirilmis-yukumlu-statusu-nedir>, (14.03.2019).

Edi Basics, www.edibasics.com: <https://www.edibasics.com/edi-resources/document-standards/edifact/> (27.03.2019).

Ege Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğü, <https://ege.gtb.gov.tr>: <https://ege.gtb.gov.tr/uygulamalar/baglayici-tarife-bilgisi/baglayici-tarife-bilgisi> (17.01.2019).

ELİTAŞ Bilge Leyli, ŞEKER Ayber, Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Önlemlerin Rolü: Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Araştırma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2017 ss. 51-74.

ERDEMİR Halil, GÖKBUNAR Ramazan, Efes Gümrük Yazıtında Gümrük Vergileri. Gazi Üniversitesi İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2007, ss. 227- 234.

ESER Kadir, Türkiye’de Posta Ve Hızlı Kargo Gümrük İşlemleri, İş Akış Süreçleri Ve Dünya Posta Birliği’nin (Upu) Gümrük Beyan Sistemi (Customs Declaration System - Cds) Projesinin Ülkemiz Posta Gümrük İşlemlerine Getireceği Olası Etkiler Uzmanlık Tezi. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016.

EŞREFOĞLU Damla, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünün (Authorized Economic Operators Aeo) Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler İle Diğer Ülke Uygulaması, Arz Zinciri Güvenliğinin Sağlanması Ve Uluslararası Ticaretin Gelişimindeki Rolü Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2009.

EUR-LEX Access to European Union Law, eur-lex.europa.eu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l06025> (21.03.2019a).

EUR-LEX, Official Journal of the European Union, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005R0648:en:HTML> (12.02.2019b).

European Commission, Taxation and Customs Union, , https://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-security/authorised-economic-operator-aeo/authorised-economic-operator-aeo_en#what_is_8, (12.02.2019).

Gelir İdaresi Başkanlığı, http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/uluslararasi_mevzuat/gatt95.pdf , (28.01.2019).

GÖZLER Kemal, Devletin Genel Teorisi. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2007.

GÜL Hazım, Cumhuriyetten Günümüze Türk Gümrük Tarifesi. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 1998.

GÜLTEKİN Raşit, Üyümez Mustafa Erkan, Türkiye ile Rusya Federasyonu Serbest Ticaret Anlaşmasının İki Ülke Ticaretine Olası Etkileri ve Vergisel Yansımaları. International Conference On Eurasian Economies, 2015, ss. 406-415.

Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.19689&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=g%C3%BCmr%C3%BCk%20i%C5%9Flemlerinin>, (01.02.2019).

Gümrük Tv, 2018, <https://www.gumruktv.com.tr/15-08-2017-tarihinden- itibaren-onaylanmis-kisi-statu-belgesi-a-b-ve-c-sinifi-yerine-tek-tip-olarak-verilecek>, (10.10.2018).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı 2018- 2022 Stratejik Planı. Ankara: Ticaret Bakanlığı, 2018.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Taşra Teşkilatı Çalışma Yönetmeliği, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2011.

Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı, 2017 İş Ortamı Raporu, Ankara: 2017, Erişim adresi: <https://www.gtb.gov.tr/data/51d557c6487c8e0f30a44f53/gtb%20stratejik%20plan-son.pdf>, (09.12.2018).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Lojistik Performans Endeksi, 2016, http://risk.gtb.gov.tr/data/52c5898e487c8eca94a7c695/LPI_2016_01_03_2017.pdf, (05.04.2019).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Transit El Kitabı, Brüksel: Avrupa Komisyonu, 2010, <http://ggm.gtb.gov.tr/data/51e93abf487c8e3dc0903f51/transit%20el%20kitab%C4%B1.pdf> (14.02.2019).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Yetkilendirilmiş Yükümlü Soru Formu Hazırlama Rehberi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016, http://risk.ticaret.gov.tr/data/59e0c03d1a79f555a876af02/yys_sf_rehberi_05.12.2016.pdf, (03.02.2019).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Power Point Sunumu, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013, https://www.gtb.gov.tr/data/594d239d1a79f597c413cf55/GTB_EKONOM%C4%B0%20SUNUMU_23.06.2017.pdf (15.03.2019).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı,150 Soruda Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü, 2014a, http://risk.gtb.gov.tr/data/51e79f02487c8e16fc275d3d/YYS_Kitapcik_03.07.2014.pdf, (02.13.2019).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası Başvuru Rehberi, Ankara: 2014b, https://www.gtb.gov.tr/data/51c7e976487c8e0a98f15f8e/yy_firma_basvuru_rehberi.pdf, (13.02.2019).

Gümrük Yönetmeliği, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2009, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.13472&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=g%C3%BCmr%C3%BCk>, (11.12.2018).

GÜNGÖRDÜ ÖZDEMİR Arzu, Gnc (Küresel Bağlantılı Gümrükler Ve Ülke Uygulama Örnekleri Uzmanlık Tezi . Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014.

GXS Tutorial for the Active Business, EDIFACT Standards Overview Tutorial, 2019, https://www.gxs.co.uk/wp-content/uploads/tutorial_edifact.pdf (27.03.2019).

HAMMER, Tora, Trade facilitation in Vietnam - recent progress and impact (master thesis). Department of Economics, School of Economics, Lund: Lund University, 2008.

Hayati Yazıcı'nın 2013 Yılı Bütçe Konuşması, Ankara, 2013, <http://www.hayatiyazici.com.tr/haberler/bakan-yazicinin-2014-yili-butce-konusmasi>, (14.01.2019).

HIDIR, Hasan Ali, Dünya'da Uluslararası Ticaretin Kolaylaştırılmasına İlişkin Güncel Uygulama ve Girişimler ile Bunların Ülkemize Yansımaları Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016.

HUFBAUER Gary, SCHOTT Jeffrey, Payoff from the World Trade Agenda 2013. the International Chamber of Commerce Research, 2013.

Institute of Chartered Accountants in England and Wales, www.icaew.com: <https://www.icaew.com/library/brexit-practical-guides/brexit-supply-chains/authorised-economic-operator-status> (25.02.2019).

International Chambers Of Commerce, icc.tobb.org.tr: <http://icc.tobb.org.tr/iccm-millikomite.php> (23.01.2019).

KILIÇ Nilüfer, Modernize Gümrük Kodu Ve Uygulama Yönetmeliği İle Gümrük İşlemlerinin Hızlandırılması Ve Kolaylaştırılmasına Yönelik Yeni Yaklaşım Ve Uygulama Kapsamında “Basitleştirilmiş Usul” Uygulamasının Analizi İle Türkiye Uygulamasının Karşılaştırılması Uzmanlık Tezi. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2010.

KIZILAY Fatma Sultan, Gümrük Vergilerinin Tahsilat Süreci, Yaşanan Sorunlar Ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Uzlaşma Müesseseleri. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2011.

Kommerskollegium National Board Of Trade, Trade Facilitation – Impact and Potential Gains, Stocholm: 2002, kommers.se/In-English/Publications/2010-and-older/trade-facilitation-impact-and-potential-gains/, (30.02.2019).

Korea AEO Association,2019, <http://www.aeo.or.kr/eng/aeoAboutaeo.do> (25.03.2019).

KUTLAY Sultan, Dünya Gümrük Örgütü Gümrük Veri Modelinin Yapısı, İşleyişi ve Otomasyon Projesindeki Yeri Uzmanlık Tezi. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2005.

KÜLÜNK Nejdet, Dış Ticaretin Alfabetesi, İstanbul: Milsan Basın A.Ş, 2014.

McLinden Gerard, Fanta Enrique, Widdowson David, Doyle Tom, Border Management Modernization. Washington DC: The World Bank, 2011.

MELEMEN Mehmet, Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri. Ankara: Türkmen Kitabevi, 2016.

MEB - Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Eğitim Programlar ve Öğretim Materyalleri, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/G%C3%BCmr%C3%BCk%20%C4%B0%C5%9Flemleri.pdf, (16.08.2019).

New Zealand Custom Service, <https://www.customs.govt.nz/business/export/secure-exports-scheme/> (05.03.2019).

NOMER, Fatmanur, <http://www.istemiparman.com.tr/kuresellesme-surecinde-ticaretin-kolaylastirilmasi-prensibi-ve-gumruk-idarelerince-yurutulen-calisma/> (24.01.2019).

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development OECD, <http://www.oecd.org/trade/topics/trade-facilitation/>,(13.03.2019).

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development, Trade Facilitation Indicators: The Potential Impact Of Trade Facilitation On Developing Countries' Trade, Paris: OECD, 2012, https://www.oecd.org/dac/aft/TradeFacilitationIndicators_ImpactDevelopingCountries.pdf, (19.08.2018).

ORLIAC Thomas, (2012). The Economics of Trade Facilitation. Paris: Institut d'Etudes Politiques de Paris.

OAİB - Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri, <http://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-baglayici-tarife-ve-mense-bilgisi-hakkinda-bilgi-verebilir-misiniz.html> (18.01.2019).

Ortak Akıl Birliği, <http://oa-b.org/dunya-gumruk-orgutu-veri-modeli-ve-gumruk-uygulamalarina-etkileri/> (11.11.2018).

Otomasyon Dergisi, Türkiye ve Lojistik Performans Endeksi 2018 Raporu, <http://otomasyondergisi.com.tr/bolumler/arastirma/turkiye-ve-lojistik-performans-endeksi-2018-raporu/> (13.03.2019).

Oxford Economics, The Impact of the Express Delivery Industry on the Global Economy, Oxford: 2005, <https://global-express.org/assets/files/FULL-Oxford-Economics-Study-Report.pdf> (18.10.2018).

ÖLÇEN Yusuf, Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği. Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği: <http://gtud.org/2018/01/23/topluma-gumruk-olmazsa-ne-olur-sorusunu-sordurtmak/>, (08.02.2019).

ÖNAL Yılmaz, Gümrük TV, <https://www.gumruktv.com.tr/kose-yazilari/transit-rejimi-genel-aciklamalari-ve-ncts-uygulamasi> (07.05.2019).

PALA Ali Murat, Ulusal Dış Ticaret İstatistiklerinin Toplanmasında TGTC ve Tarife Sınıflandırmasının Rolü (Topluluk Mevzuatı ile Karşılaştırması ile Birlikte), Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2007.

POURAKBAR Morteza, ZUIDWIJK Rob, The role of customs in securing containerized global supply chains. European Journal of Operational Research, 2018, ss. 331-340.

Publications Office of the European union, 2005, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d46b74e3-376e-476a-94d6-2c513efe7bfc/language-en> (05.03.2019).

Resmi Gazete, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 2018, Sayı 30473, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180709M3.htm>, (25.01.2019).

Resmi Gazete, Elektronik İmza Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2005, Sayı 25692, Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/01/20050106.htm>, (19.01.2019).

Resmi Gazete, Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılmasına İlişkin Gümrük Genel Tebliği Sıra No: 1, 2013, Sayı 28602, Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130329-5.htm> (22.01.2019).

Resmi Gazete, Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi Ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme Hakkında Değişiklik Protokolü, 2006, Sayı 10160, Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/03/20060331-2.htm>, (19.01.2019).

Resmi Gazete, İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli, 2017, sayı 30287, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171231m3.htm>, (15.10.2018).

Resmi Gazete, Onaylanmış Kişi Statüsüne İlişkin Gümrük Genel Tebliği Sıra No:1, 2011, Sayı 28158, Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111230M3-24.htm>, (19.01.2019).

SARAL Pınar Önal, Ncts Uygulamasının Transit İş Akış Süreçleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi Uzmanlık Tezi . Ankara: Ticaret Bakanlığı, 2013.

SEYİDOĞLU Halil, Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama. İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2003.

SEZGİN Fethi, Gümrük Bilgi Yönetim Ve Güvenlik Sistemlerinin Kaçakçılıkla Mücadeleye Etkisi Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2010.

SHUJIE Zhang, SHILU Zhao, The Implication Of Customs Modernization On Export Competitiveness In Chia, Studies in Trade and Investment, United Nations ESCAP,2009, ss. 121-131.

Singapore Customs, <https://www.customs.gov.sg/businesses/customs-schemes-licences-framework/secure-trade-partnership-stp> (05.03.2019).

Sittnak Uluslararası Nakliyat A.Ş.,2019, <http://www.sittnak.com.tr/sayfa.php?sayfaid=33> , (04.07.2019).

SÜREN Betül, AB Menşe Kümülyasyonlarının Mevcut Durumu, Geleceği Ve Türkiye'nin Bu Sistemlerdeki Yeri İle Dış Ticaretimizdeki Etkilerine İlişkin Bir Değerlendirme, Ankara: Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı, 2009.

ŞEDELE Umut, Türkiye'deki Transit Rejimi, Karşılaşılan Sorunların Analizi Ve Çözüm Önerileri Uzmanlık Tezi. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2009.

GTB - Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Stratejik Plan 2011-2017, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/CswbI+Gumruk_ve_Ticaret_Bakanligi_2013-2017_SP.pdf (12.12.2018a)

GTB - Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Stratejik Plan 2013- 2017. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013, <https://strateji.gtb.gov.tr/haberler/gumruk-ve-ticaret-bakanligi-20132017-stratejik-plani-yayinlandi>, (12.12.2018b)

TB - Ticaret Bakanlığı, <https://www.ticaret.gov.tr/data/5b9147dc13b8770becf1e92b/Ticaret%20Bakanl%C4%B1g%C4%B1g%CC%86%C4%B1%20Organizasyon%20%C5%9Eemas%C4%B1.pdf>, (31.01.2019e).

TALU Özgün, Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/g-8-zirveleri.tr.mfa>, (22.02.2019).

TEMPIER Laure, Second WCO Global AEO Conference Under the Spotlight. World Commerce Review, 2014, ss. 64-67.

TERZİ Gökhan, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünün Dünü, Bugünü ve Yarını. Gümrük ve Ticaret Dergisi, 2017, ss.10-22.

The Global Facilitation Partnership for Transportation and Trade, Single window environment, <https://gfptt.org/node/95> (29.03.2019).

The Universal Postal Union, Universal Postal Convention, article 1 . Bern: International Bureau of the Universal Postal Union, 2013.

WB - The World Bank, LPI – Logistics Performance Index, <https://lpi.worldbank.org/> (13.03.2019).

WB - The World Bank, http://www.worldbank.org/tr/news/press-release/2018/10/31/doing-business-report-turkey-is-a-top-improver-for-first-time-with-record-business-reforms?cid=ECA_TT_Turkey_TR_EXT (13.03.2019c).

TB - Ticaret Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, <https://ab.ticaret.gov.tr/ab-ile-iliskiler/mense-kurallari/mense-kurallari-ve-uygulamalarina-iliskin-soru-ve-cevaplar> (13.12.2018).

TB - Ticaret Bakanlığı, [ggm.ticaret.gov.tr: https://ggm.ticaret.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/ticari/ortak-transit-rejimi-ve-ncts](https://ggm.ticaret.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/ticari/ortak-transit-rejimi-ve-ncts) (12.12.2018c).

TB - Ticaret Bakanlığı, Gümrük Veri Ambarı Sistemi, Erişim adresi: https://guvas.gtb.gov.tr/siteroot/html/guvas_nedir.htm, (03.03.2019b).

Ticaret Bakanlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü, <https://ggm.gtb.gov.tr/kurumsal/tarihce> (08.05.2018a).

TB - Ticaret Bakanlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü. [ggm.gtb.gov.tr:
https://ggm.gtb.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/bireysel/posta-ve-hizli-kargo-muafiyetleri](http://ggm.gtb.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/bireysel/posta-ve-hizli-kargo-muafiyetleri),
(12.12.2018b).

TB -Ticaret Bakanlığı, <https://ggm.gtb.gov.tr/kurumsal/tarihce>, (18.01.2019d).

TB - Ticaret Bakanlığı, Risk Kontrol Genel Müdürlüğü,
[http://risk.gtb.gov.tr/data/5b193ad7ddee7dcde0ea3917/LTP%20KILAVUZU%20-
%20ACENTE%20V03%2013082018.pdf](http://risk.gtb.gov.tr/data/5b193ad7ddee7dcde0ea3917/LTP%20KILAVUZU%20-%20ACENTE%20V03%2013082018.pdf), (28.03.2019a).

TB - Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü, <https://ggm.gtb.gov.tr/istatistikler>
(21.05.5019f).

TB - Ticaret Bakanlığı, 2016 Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporu, 2017,
[http://risk.gtb.gov.tr/data/52c58b14487c8eca94a7c697/2016%20K%C3%BCresel%20T
icaretin%20Kolayla%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1%20Raporu%20%20\(
GETR%202016\).pdf](http://risk.gtb.gov.tr/data/52c58b14487c8eca94a7c697/2016%20K%C3%BCresel%20Ticaretin%20Kolayla%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1%20Raporu%20%20(GETR%202016).pdf), (18.08.2019).

TB - Ticaret Bakanlığı, Erişim adresi: <https://risk.gtb.gov.tr/aeo-listeleri> (25.01.2019c).

Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması, 2014,
[http://ab.gtb.gov.tr/data/520b2c9c487c8e63988092e3/Ticaretin%20Kolayla%C5%9Ft%
C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1%20Anla%C5%9Fmas%C4%B1.pdf](http://ab.gtb.gov.tr/data/520b2c9c487c8e63988092e3/Ticaretin%20Kolayla%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1%20Anla%C5%9Fmas%C4%B1.pdf), (19.11.2019).

Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu ile İlgili 2016/27 Sayılı Başbakanlık Genelgesi,
2016, Resmi Gazete (Sayı: 29907), Erişim adresi:
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161203.htm>, (19.11.2018).

TKK - Ticaretin Kolaylaştırılması Kurulu, Ticaretin Kolaylaştırılması Türkiye Stratejisi
Ve Beş Yıllık Eylem Planı 2018-2022, Ankara: 2018,
<http://www.easytrade.gov.tr/userfiles/files/EylemPlaniFull.pdf>, (23.12.2019).

Türk Dil Kurumu,
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af15d
7f08c051.13140877](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af15d7f08c051.13140877), (31.05.2018).

Türkiye İstatistik Kurumu,
http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikMeta.do;jsessionid=LskNZ3GZ3vqZr1cTFsb2LGXpyWNs6S9TTjhJTmpRJhtf1GNn0r4j!128984610?istab_id=9035, (11.11.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu,
<https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=8¶m2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5810>, (06.03.2019).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. www.tobb.org.tr:
<https://www.tobb.org.tr/DisTicaretMudurlugu/Documents/MENSE/Mense%20Sahadetnamesi.pdf>, (06.05.2019).

TWEDDLE Doug, Logistics, Security and Compliance: The Part to be Played by Authorised Economic Operators (AEOs) and Data Management, World Customs Journal, 2008, ss. 101-105.

UNECE - United Nations, <http://tfig.unece.org/contents/authorized-economic-operators.htm> (13.02.2019).

UNECE - United Nations, Recommendation and Guidelines on Establishing a Single Window, Newyork- Geneva: 2005, Erişim adresi:
https://www.unece.org/fileadmin/DAM/cefact/recommendations/rec33/rec33_trd352e.pdf (15.12.2019).

U.S. Customs and Border Protection, <https://www.cbp.gov/border-security/ports-entry/cargo-security/ctpat>, (06.05.2019).

Uyumu Sağlanmış (Armonize) Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi Hakkında Uluslararası Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair 3501 Sayılı Kanun, 1988,
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc072/kanuntbmmc072/kanuntbmmc07203501.pdf (12.12.2018).

ÜNLÜ Fahrettin, Gümrük Vergilerinin Tahsilat Süreci, E-Tahsilat Ve Konuya İlişkin Yeni Gümrük Uygulamaları Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014.

ÜRKMEZ Neslihan, Gümrük İle İş Dünyası Arasındaki İşbirliği Etkinliklerinin Kavramsal Altyapıları Ve Uygulama Usulleri Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2014.

ÜYÜMEZ Erkan Mustafa, GÜLTEKİN Raşit GÜMRÜK DENETİMİ : TÜRKİYE UYGULAMALARININ ANALİZİ, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016, ss. 344-365.

Vakıfbank, <https://www.vakifbank.com.tr/gumkart.aspx?pageID=367> (28.03.2019).

Woddowson David, AEO: A plurilateral approach to mutual recognition. Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, Faculty of Economics, 2014, ss. 67-77.

WB - World Bank Group, Doing Business 2019 Training For Reform, 2019a, https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf, (12.03.2019).

WB - World Bank Group, Doing Business Measuring Business Regulations, 2019b, http://www.doingbusiness.org/en/data/exploreconomies/turkey#DB_tab, (12.03.2019).

WCO - World Customs Organization, Customs Capacity Building Strategy, 2003, <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/capacity->, (24.03.2019).

WCO - World Customs Organization, Wco Safe Framework Of Standards, World Customs Organization, 2018b, <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2018/july/wco-publishes-2018-edition-of-safe-framework-of-standards.aspx>, (15.02.2019).

WCO - World Customs Organizations, Compendium of Authorized Economic Operator Programmes, World Customs Organizations, 2018a, <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/aeo-compendium.pdf?db=web>, (23.02.2019).

WCO – World Customs Organizations, Dünya ticaretinin güvenliği ve kolaylaştırılması için çerçeve standartları, www.wcoomd.org: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/ru/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/ru_safe_framework_2012.pdf?la=en (06.03.2019).

WCO - World Customs Organizations, General Secretariat, <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/legal-instruments/conventions-and-agreements/contracting-parties-and-instruments/turkey/pg0122b1.pdf?la=>,(21.03.2019).

WCO - World Customs Organizations, <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/aeo-compendium.aspx> (25.02.2019).

WCO - World Customs Organizations, The WCO Capacity Building Development Compendium, The Development Compendium 2009 . 2009, http://www.wcoomd.org/en/topics/capacity-building/instrument-and-tools/cb_development_compendium.aspx, (01.04.2019).

WEF - World Economic Forum, http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/enabling-trade-rankings/?doing_wp_cron=1558434907.7655448913574218750000, (21.05.2019).

WEF - World Economic Forum, The Global Enabling Trade Report 2016, World Economic Forum and the Global Alliance for Trade Facilitation, 2016, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GETR_2016_report.pdf, (22.12.2018).

WTO - World Trade Organizations, https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_introduction_e.htm, (14.03.2019).

YASUI Tadashi, Benefits of The Revised Kyoto Convention, World Customs Organization, 2010.

YAVUZ Hüseyin, Gümrük Mevzuatı ve Uygulamaları. Ankara: Analiz Yayınları, 2014.

YENİ Evren, Tek Pencere (Single Window), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) Ve Merkezi Gümrükleme (Centralized Clearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler Uzmanlık Tezi. Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2009.

YETGİN Cüneyt, Karşılıklı Tanıma Anlaşmaları Açısından Yetkilendirilmiş Yükümlülük Statüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2014.

YETİK Emrah, Posta Gümrük İşlemleri Ve Hızlı Kargo Taşımacılığının Karşılaştırılması Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2008.

YİĞİTOĞLU Ali İhsan, Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılmasında Bilgisayarlaşmanın Rolü, Bilge Sistemi Örneği, Kağıtsız Gümrük İşlemleri, E-Belge Projesi Kapsamında Türk Gümrük İdarelerinde Yapılanlar Ve İleriye Dönük Öneriler Uzmanlık Tezi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2008.

ZHANG, Shujie, PREECE Rob, Designing and Implementing Customs-Business Partnerships: A Possible Framework for Collaborative Governance, World Customs Journal, 2011, ss. 43-62.

GK, 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, Ankara, 1999, <http://ggm.gtb.gov.tr/data/521efb68487c8e6f0c303249/G%C3%9CMR%C3%9CK%20KANUNU%2012.12.2014.pdf>, (01.01.2019).

5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu, Ankara, 2004, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5070&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5070>, (05.05.2019).

703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Ankara, 2018, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.703.pdf>, (02.10.2018).

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Hüseyin ATAY
Tez Adı	Dış Ticaretin Kolaylaştırılması ve Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Uygulamaları
Enstitü	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Anabilim Dalı	Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Anabilim Dalı / Uluslararası Ticaret Bilim Dalı
Tez Türü	
Tez Danışman(lar)ı	Dr.Öğr. Üyesi Osman Barbaros KEMER
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih :10.09.2019

İmza :

